

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Кафедра цивільного права № 2

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЧАСТИНА 1)»**

Харків – 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**Кафедра цивільного права № 2
Електронне видання**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ОBOB'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЧАСТИНА 1)»**

для студентів 2 курсу денної форми навчання
(першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
освітньо-професійної програми «Право»)

*Затверджено на засіданні кафедри
цивільного права № 2
17 лютого 2023 р., протокол № 6*

Харків – 2023

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Цивільне право (частина 1)» для студентів 2 курсу денної форми навчання (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» освітньо-професійної програми «Право») / уклад.: В. Л. Яроцький, В. В. Надьон, Ю. М. Філонова та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 142 с.

У к л а д а ч і : В. Л. Яроцький (вступ, теми 1, 8 у співавтор., словник основних термінів у співавтор, критерії оцінювання знань і умінь студентів у співавтор.), В. В. Надьон (теми 5, 20, 21, 22), Ю. М. Філонова (теми 1, 8 у співавтор., словник основних термінів у співавтор, критерії оцінювання знань і умінь студентів у співавтор.)

Т. І. Бровченко (тема 7 у співавтор., тема 18)
А. Г. Бірюкова (тема 19)
О. В. Даниленко (тема 2, тема 8 у співавтор., тема 23)
А. М. Євков (теми 25, 26)
К. Ю. Іванова (теми 10 (у співавт.), 11)
Г. В. Колісникова (теми 13, 14)
В. М. Крижна (теми 27, 28)
К. О. Маслова-Юрченко (тема 16)
Т. О. Музика (теми 9, 12)
В. Ф. Піддубна (теми 3, 4, 15, тема 7 (у співавт.)
О. О. Рубан (тема 24)
О. Е. Сімсон (тема 29)
Є. О. Тупицька (тема 10 (у співавт.)
О. А. Явор (теми 6, 17)

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	8
Програма навчальної дисципліни «Цивільне право (частина 1)» (витяг).....	10
Список літератури, нормативно-правових актів та інтернет-ресурсів до всіх тем.....	16
Завдання до практичних занять та самостійної роботи.....	18
Тема 1. Цивільне право – галузь приватного права.....	19
Тема 2. Джерела цивільного права.....	22
Тема 3. Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн.....	26
Тема 4. Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна..	28
Тема 5. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин.....	29
Тема 6. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин.....	32
Тема 7. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин.....	38
Тема 8. Об'єкти цивільних прав.....	45
Тема 9. Особисті немайнові права.....	53
Тема 10. Правочини.....	56
Тема 11. Представництво.....	65
Тема 12. Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав (інтересів).....	69
Тема 13. Цивільно-правова відповідальність.....	73
Тема 14. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність.....	77
Тема 15. Загальна характеристика речового права та права власності.....	80
Тема 16. Набуття та припинення права власності.....	83
Тема 17. Право спільної власності.....	88
Тема 18. Захист права власності.....	92
Тема 19. Речові права на чуже майно.....	94
Тема 20. Загальні положення про спадкування.....	97
Тема 21. Спадкування за заповітом.....	100

Тема 22. Спадкування за законом.....	104
Тема 23. Здійснення спадкових прав.....	106
Тема 24. Спадковий договір.....	110
Тема 25. Загальна характеристика права інтелектуальної власності.....	113
Тема 26. Авторське право та суміжні права.....	114
Тема 27. Патентне право.....	118
Тема 28. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.....	122
Тема 29. Інші види прав інтелектуальної власності.....	126
Словник основних термінів.....	129
Поточний контроль знань студентів.....	134
Критерії оцінювання результатів навчання	135
Програмні запитання з навчальної дисципліни «Цивільне право (частина 1)».....	139

ВСТУП

Цивільне право є однією з фундаментальних галузей приватного права України. Навчальна дисципліна «Цивільне право (частина 1)» передбачає вивчення питань про предмет і метод цивільного права, його систему і джерела; загальних положень цивільного права, зокрема про цивільні правовідносини, фізичних і юридичних осіб та інших учасників цивільних відносин, об'єкти цивільних прав, правочини, відносини представництва, строки та терміни, здійснення та захист цивільних прав, виконання цивільних обов'язків, цивільно-правову відповідальність, а також засвоєння положень таких підгалузей як речове право, право інтелектуальної власності, спадкове право.

Вивчення цих питань сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями змісту норм цивільного права, які регулюють особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини) між фізичними та юридичними особами, а також іншими їх учасниками: державою Україна, АР Крим, територіальними громадами, іноземними державами та іншими публічно-правовими утвореннями; зростанню ролі сфери приватноправового регулювання в умовах євроінтеграційних процесів.

Метою навчальної дисципліни є не тільки вивчення положень чинних нормативно-правових актів, а й ознайомлення із сучасною практикою їх застосування, засвоєння термінологічного правового інструментарію, набуття навичок тлумачення чинного цивільного законодавства України, розуміння загальних засад правового регулювання, що має наразі істотне значення з огляду на чинні процеси рекодифікації цивільного законодавства України та його гармонізації з європейським правом. Тому під час курсу провадяться такі форми навчальної роботи, як лекції, практичні заняття, колоквиуми, модельні судові засідання, презентації, індивідуальні науково-дослідні проекти, тестування, вікторини, інші форми групової та самостійної роботи студентів. Методичне забезпечення курсу становлять програма навчальної дисципліни «Цивільне право (частина 1)», НЕІК «Цивільне право (частина 1)» завдання до практичних занять та самостійної роботи для студентів II курсу, завдання для індивідуальної роботи студентів, тести тощо.

Під час засвоєння навчальної дисципліни «Цивільне право (частина 1)» студенти повинні:

Знати:

- історію становлення, сучасні джерела та етапи розвитку цивільного права України, основні інститути цивільного права України;
- проблеми науки цивільного права та тенденції її розвитку та модернізації;
- місце цивільного права в системі права України;
- поняття та елементи цивільних правовідносин;
- правовий режим окремих об'єктів цивільних прав;
- коло та специфіку статусу окремих учасників цивільних правовідносин;
- механізми набуття, здійснення, переходу та захисту суб'єктивних цивільних прав та реалізації законних інтересів, а також виконання цивільних обов'язків;

- порядок укладення та виконання, умови чинності та наслідки недійсності правочинів;
- інститут представництва;
- інститути права власності та інших речових прав;
- право інтелектуальної власності;
- основні положення спадкового права України
- порядок набуття, здійснення та захисту особистих немайнових прав;
- правовий режим інформації;
- поняття та особливості цивільно-правової відповідальності.

Уміти:

- формувати мотивовану позицію щодо обґрунтованості майнових чи немайнових вимог у спорах, що виникають із цивільно-правових відносин;
- неупереджено оцінювати пропозиції до вдосконалення чинного цивільного законодавства України, виокремлюючи переваги та недоліки запропонованих нововведень;
- правильно використовувати практику ЄСПЛ та правові позиції Верховного суду у процесі застосування норм цивільного права;
- планувати та організовувати власне дослідження доктринальних проблем цивільного права України;
- виявляти й аналізувати актуальні тенденції судової практики щодо різних категорій цивільних справ;
- ефективно працювати із Єдиним державним реєстром судових рішень та іншими базами даних («Суд на долоні», «База правових позицій» тощо) і знаходити релевантну судову практику в цивільних справах;
- володіти навичками роботи із доктринальними джерелами цивільного права України;
- виявляти прогалини чи колізії в чинному цивільному законодавстві України і пропонувати шляхи їхнього подолання чи вирішення;
- уміти застосовувати інструментарій цивільного права для захисту фундаментальних прав людини і основоположних свобод;
- приймати неупереджені, самостійні та юридично обґрунтовані рішення у справах, що виникають із цивільних правовідносин;
- зважувати аргументи протилежних сторін цивільно-правового спору з метою ухвалення законного та обґрунтованого рішення.

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни «Цивільне право (частина 1)» і сприяє поглибленню й розширенню знань студентів.

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, актів цивільного законодавства України;
- виконання практичних завдань, самотестування;
- написання есе та рефератів за вузькоспеціальною проблематикою;
- опублікування тез наукових доповідей (повідомлень) для науково-практичних конференцій;
- підготовка наукових статей;
- участь у конкурсах студентських наукових праць;

- підготовка до практичних занять, колоквіумів і тестування;
- підготовки та проведення модельного (навчального) судового засідання з розгляду цивільної справи;
- складання термінологічних словників;

Викладач за погодженням з кафедрою та врахуванням побажань студентів може запроваджувати інші форми індивідуальної роботи студентів.

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Цивільне право (Частина 1)» передбачає проведення поточного (ПМК) й підсумкового контролю (ПКЗ) і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи. Підсумковою формою контролю знань студентів є іспит, який має на меті перевірити рівень засвоєння теоретичних знань, вміння застосовувати ці знання при вирішенні конкретних практичних завдань.

**ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН
ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

№ з/п	Назва теми лекції, семінарського і практичного заняття	Обсяг у годинах			
		Усього	Зокрема		
			Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Само- стійна робота
I СЕМЕСТР					
	Модуль 1. Загальні положення цивільного права				
1	Цивільне право – галузь приватного права	8	2	2	4
2	Джерела цивільного права	6	–	2	4
3	Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн	4	–	–	4
4	Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна	4	–	–	4
5	Поняття, зміст та види цивільних правовідносин	4	–	–	4
6	Фізична особа як суб’єкт цивільних правовідносин	12	4	4	4
7	Юридична особа як суб’єкт цивільних правовідносин	12	4	4	4
8	Об’єкти цивільних прав	12	4	4	4
9	Особисті немайнові права	4	–	–	4
10	Правочини	12	4	4	4
11	Представництво	8	2	2	4
Разом за I семестр		86	20	22	44
II СЕМЕСТР					
	Модуль 2. Здійснення та захист суб’єктивних цивільних прав. Речові права. Спадкове право. Право інтелектуальної власності				
12	Здійснення суб’єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов’язків. Захист цивільних прав	6	2	2	2
13	Цивільно-правова відповідальність	6	2	2	2

14	Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність	6	2	2	2
15	Загальна характеристика речового права та права власності	6	2	2	2
16	Набуття та припинення права власності	6	2	2	2
17	Право спільної власності	6	2	2	2
18	Захист права власності	6	2	2	2
19	Речові права на чуже майно	4	–	–	4
20	Загальні положення про спадкування	6	2	2	2
21	Спадкування за заповітом	6	2	2	2
22.	Спадкування за законом	4	–	–	4
23	Здійснення спадкових прав	6	–	2	4
24	Спадковий договір	6	–	–	4
25	Загальна характеристика права інтелектуальної власності	6	2	2	2
26	Авторське право та суміжні права.	4	2	2	4
27	Патентне право	2	–	2	2
28	Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	6		2	4
29	Інші види прав інтелектуальної власності	4	–	–	4
Разом за II семестр		94	22	26	46
Усього годин / кредитів ECTS		180/6,0	42	48	90

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЧАСТИНА 1)»

Витяг

Модуль 1. Загальні положення цивільного права

Цивільне право – галузь приватного права. Об'єктивність поділу права на приватне і публічне. Поняття цивільного права як приватного права. Предмет та метод цивільного права. Функції цивільного права. Принципи цивільного права. Система цивільного права.

Джерела цивільного права. Поняття та види джерел цивільного права. Поняття та види актів цивільного законодавства. Конституція України як основа цивільного законодавства. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства. Закони України як акти цивільного законодавства України. Регулювання цивільних відносин актами Президента України. Постанови Кабінету Міністрів України як акти цивільного законодавства. Особливості актів інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим, що регулюють цивільні відносини. Забезпечення верховенства норм Цивільного кодексу України. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного права. Акти цивільного законодавства і цивільно-правовий договір. Міжнародні договори як джерела цивільного права. Звичаї як джерела цивільного права. Дія цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. Аналогія закону та аналогія права. Тлумачення цивільно-правових норм. Застосування Цивільного кодексу України до врегулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин.

Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн. Основні цивільно-правові системи світу. Романо-германська (континентальна) цивільно-правова система. Англо-американська цивільно-правова система. Інші цивільно-правові системи світу.

Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна. Поняття, предмет та методи цивільного права як науки. Цивільне право як навчальна дисципліна.

Поняття, зміст та види цивільних правовідносин. Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Поняття та зміст суб'єктивних прав та обов'язків. Види цивільних правовідносин. Речові, зобов'язальні та корпоративні правовідносини. Абсолютні та відносні правовідносини. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти. Дії та події. Юридичні (фактичні) склади.

Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин. Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Нікчемність правочинів та недійсність актів, що обмежують можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки. Співвідношення цивільної правоздатності та суб'єктивного цивільного права. Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Повна, часткова та неповна цивільна дієздатність фізичної особи. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування. Місце проживання фізичної

особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. Акти цивільного стану. Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи – підприємця. Управління майном, що використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Банкрутство фізичної особи – підприємця.

Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин. Поняття юридичної особи приватного права та її ознаки. Класифікація юридичних осіб. Створення юридичної особи. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб. Індивідуалізація юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування підприємницьких товариств. Використання юридичними особами торговельних марок та географічних зазначень товарів (продукції), послуг, робіт, які вони випускають, надають, виконують. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичних осіб. Органи юридичної особи та їх види. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Товариства та установи. Підприємницькі товариства. Господарське товариство та його види. Повні та командитні товариства. Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Акціонерні товариства. Створення господарських товариств однією особою. Виробничий кооператив. Непідприємницькі товариства та їх види. Правовий статус установ. Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичних осіб. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділ та перетворення). Припинення юридичної особи у формі ліквідації. Добровільний порядок ліквідації юридичної особи. Припинення юридичної особи у формі ліквідації через процедуру банкрутства. Виділ юридичної особи.

Об'єкти цивільних прав. Поняття та види об'єктів цивільних прав. Матеріальні та нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав. Речі як об'єкти цивільних прав, та їх класифікація. Речі, що знаходяться у вільному обороті, обмежені в обороті та вилучені з обороту. Рухомі та нерухомі речі. Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками. Споживні та неспоживні речі. Подільні та неподільні речі. Складові частини речі та складна річ. Головна річ та її приналежність. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство (єдиний майновий комплекс). Гроші. Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери та їх ознаки. Групи та види цінних паперів. Пайові, боргові, товаророзпорядчі, похідні, іпотечні та приватизаційні цінні папери. Оборотоздатність цінних паперів. Цінні папери на пред'явника, іменні та ордерні цінні папери. Порядок передачі прав за цінними паперами. Документарні та бездокументарні цінні папери. Дії та послуги як об'єкти цивільних правовідносин. Нематеріальні блага: результати інтелектуальної, творчої діяльності людини, інформація. Особисті немайнові блага фізичної особи.

Особисті немайнові права. Поняття, ознаки і класифікація особистих немайнових прав. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Особисті немайнові права юридичних осіб. Обмеження особистих немайнових прав. Здійснення та захист особистих немайнових прав.

Правочини. Поняття правочину та його ознаки. Види правочинів. Односторонні, двохсторонні та багатосторонні правочини. Оплатні та безоплатні правочини. Каузальні та абстрактні правочини. Умовні правочини та їх види.

Фидуціарні правочини. Біржові правочини. Умови дійсності правочинів. Законність змісту правочину. Здатність осіб до вчинення правочину. Відповідність волі та волевиявлення. Обов'язкова спрямованість правочину на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Форма вчинення правочину, її види. Захист прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей при вчиненні правочину їх батьками (усиновлювачами). Презумпція правомірності правочину. Місце вчинення правочину. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину. Поняття та види недійсних правочинів. Нікчемні та оспорювані правочини. Правові наслідки недійсності правочину. Момент, з якого правочин вважається недійсним. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину.

Представництво. Поняття та види представництва. Значення інституту представництва. Підстави виникнення представництва та його види. Представництво за законом. Представництво на підставі акту органу юридичної особи. Договірне представництво. Представництво за довіреністю. Комерційне представництво. Передоручення. Повноваження представника. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Поняття і види довіреності. Форма та строк довіреності. Довіреність юридичної особи. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Модуль 2. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав. Речові права. Спадкове право. Право інтелектуальної власності.

Здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів. Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків. Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів. Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Цивільно-правова відповідальність. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Види та форми цивільно-правової відповідальності. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Протиправність діяння. Шкода: майнова (збитки) та моральна (немайнова). Причинний зв'язок між протиправним діянням особи і шкодою. Вина. Цивільно-правова відповідальність незалежно від наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність. Поняття строку та терміну. Визначення строку та терміну. Види цивільно-правових строків та термінів. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку. Поняття, значення і види дії позовної давності. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу, зупинення і переривання позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки впливу позовної давності. Поновлення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Загальна характеристика речового права та права власності. Загальна характеристика речового права. Види речових прав. Власність і право власності. Поняття права власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Публічна і приватна власність. Поняття права приватної власності. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти права приватної власності. Об'єкти права власності. Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Самочинне будівництво. Житло як об'єкт права власності. Зміст права власності. Правомочності власника. Обов'язки власника. Загальні засади здійснення права власності. Межі права власності та підстави його обмеження.

Набуття та припинення права власності. Поняття і види підстав набуття права власності: первісні та похідні, загальні та спеціальні. Набуття права власності: юридичною особою публічного права; добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це право; на новостворене майно; на перероблену річ; на безхазяйну річ; на рухому річ, від якої власник відмовився; на знахідку; на бездоглядну домашню тварину; на скарб; шляхом привласнення загальнодоступних дарів природи; за набувальною давністю; в результаті приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності. Момент набуття права власності. Момент набуття права власності за договором. Правовстановлюючі документи. Підстави припинення права власності. Відчуження власником свого майна. Відмова власника від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке за законом не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна. Примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності. Викуп пам'яток культурної спадщини. Реквізиція. Конфіскація. Інші підстави припинення права власності.

Право спільної власності. Поняття та види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Порядок визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Тягар утримання майна, що є у спільній частковій власності, та визначення приналежності плодів, продукції і доходів від його використання. Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Поділ майна, що є у спільній частковій власності. Право спільної сумісної власності та його здійснення. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Захист права власності. Загальні засади захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов), та розрахунки при цьому. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.

Речові права на чуже майно. Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види. Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення. Обов'язок недобросовісного володільця щодо повернення майна

особі, яка має на нього право власності чи інше право, або яка є добросовісним володільцем. Право обмеженого користування чужим майном (сервітут). Суб'єкти, об'єкти, види та зміст сервітуту, порядок його встановлення та припинення. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Підстави виникнення та припинення. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої в користування для сільсько-господарських потреб, та землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою. Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови, та землекористувача. Підстави та правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

Загальні положення про спадкування. Поняття та види спадкування. Відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки осіб, які не входять до складу спадщини. Особливості спадкування окремих об'єктів: прав на земельну ділянку, частки у праві спільної сумісної власності; права на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві; права на одержання страхових виплат (страхового відшкодування); права на вклад у банківських (фінансових) установах; права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем. Спадкування прав та обов'язків за договором оренди житла з викупом. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

Спадкування за заповітом. Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту: заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Форма заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення. Встановлення сервітуту в заповіті. Право на обов'язкову частку в спадщині. Підпризначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Виконання заповіту.

Спадкування за законом. Поняття спадкування за законом і коло спадкоємців за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Здійснення спадкових прав. Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Поняття і строки прийняття спадщини. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Спадкова трансмісія. Відмова від прийняття спадщини. Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця. Відшкодування витрат, які падають на спадкоємця. Охорона спадкового майна та управління ним. Оформлення права на спадщину. Відумерлість спадщини.

Спадковий договір. Поняття, предмет та форма спадкового договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Забезпечення виконання та розірвання спадкового договору.

Загальна характеристика права інтелектуальної власності. Поняття права інтелектуальної власності та його загальна характеристика. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення (набуття) права

інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності. Перехід майнових прав інтелектуальної власності до інших осіб. Строки чинності прав інтелектуальної власності. Способи захисту права інтелектуальної власності судом.

Авторське право і суміжні права. Поняття авторського права. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Співавторство. Виникнення авторського права. Особисті немайнові та майнові права автора, строки їх чинності та наслідки припинення. Поняття і види суміжних прав. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав. Порушення авторських і суміжних прав, порядок і способи їх захисту.

Патентне право. Поняття патентного права. Винахід, корисна модель, промисловий зразок як об'єкти патентного права. Суб'єкти патентного права. Патент та його види. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок, строки їх чинності. Підстави та правові наслідки припинення чинності патенту та визнання його недійсним. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Право інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Поняття комерційного (фірмового) найменування. Поняття торговельної марки. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення та його зміст. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Набуття та строк чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Інші види прав інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття, на компонування інтегральної мікросхеми, на раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породу тварин, на комерційну таємницю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДО ВСІХ ТЕМ

Цивільне право : підручник : у 2 т. В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 1. 656 с.

Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.

Майданик Р. А. Речове право : підручник. Київ : Алерта, 2019. 1102 с.

Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін.; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків: Право, 2017. 808 с.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 2: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 784 с. (Серія «Коментарі та аналітика»).

Цивільне право України. Загальна частина. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 976 с.

Майданик Р. А. Розвиток приватного права України : монографія. Київ : Алерта. 2016. 226 с.

Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів : колективна монографія. За ред. А. С. Довгєрта, Є. О. Харитонова. Одеса : Гельветика, 2020. 674 с.

Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку : монографія / Р. О. Стефанчук та ін.; редкол.: О. В. Петришин та ін.; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2021. 678 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Акад. прав. наук України / редкол. В. Тацій (голова редкол.) [та ін.]. Т. 3: Цивільно-правові науки. Приватне право. За заг. ред. Н. С. Кузнєцової. Харків : Право, 2008. 640 с.

Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія. За заг. ред. Н. С. Кузнєцової. 2-ге вид., доп. і перероб. Одеса : Гельветика, 2022. 908 с.

Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця; [наук. ред. М. М. Хоменко]. 6-те вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2019. Т. 1. 747 с.

Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. в ред. Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>.

Офіційний веб-портал Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.

Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України.
URL: http://www.kmu.gov.ua .
Офіційний веб-портал Конституційного Суду України.
URL: https://ccu.gov.ua/ .
Офіційний веб-портал Верховного Суду.
URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/ .
Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України.
URL: https://minjust.gov.ua/ .

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Цивільне право – галузь приватного права

(питання для обговорення)

1. Поділ вітчизняного права на приватне і публічне.
2. Місце і роль цивільного права в системі права України.
3. Розвиток вітчизняного цивільного права у напрямку інтеграції з правовими системами окремих країн Європейського Союзу та з урахуванням приписів Директив ЄС.
4. Поняття цивільного права як галузі приватного права.
5. Предмет цивільного права.
6. Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що його зумовлюють.
7. Принципи цивільного права.
8. Функції цивільного права.
9. Система цивільного права.

Завдання

1. У лютому 2020 року ПАТ «УкрІнвест» звернулося до суду з позовом до приватного виконавця округу м. Харкова Стешенка про стягнення безпідставно набутих коштів та відсотків за безпідставне володіння цими коштами. В обґрунтування своїх вимог позивач посилався на те, що 21 листопада 2018 року відповідачем відкрито виконавчі провадження № 1 (далі – ВП) та ВП № 2 про стягнення з ПАТ «УкрІнвест» на користь ПП «Харківська лоза» коштів у сумі 24 000 000 грн. та у розмірі 400 000 грн. відповідно. 10 листопада 2018 року у ВП № 1 приватним виконавцем округу м. Харкова Стешенком винесена постанова про стягнення з ПАТ «УкрІнвест» основної винагороди у розмірі 2 000 000 грн. та постанова про об'єднання виконавчих проваджень ВП № 1 та 2 у зведене виконавче провадження ЗВП № 2. Постановою приватного виконавця від 16 січня 2019 року повернуто виконавчий документ стягувачу без виконання. У подальшому стягувач ПП «Харківська лоза» звернувся до іншого приватного виконавця – Волошко із заявою про виконання судового наказу про стягнення коштів з боржника ПАТ «УкрІнвест». 13 березня 2019 року постановою приватного виконавця Волошко завершено ВП № 3 внаслідок повного виконання рішення суду та стягнення основної винагороди приватного виконавця. Проте у липні 2019 року приватний виконавець округу м. Харкова Стешенко звернувся до приватного виконавця виконавчого округу м. Харкова Павлюченка із заявою про відкриття виконавчого провадження щодо стягнення з ПАТ «УкрІнвест» суми основної винагороди у розмірі 2 000 000 грн. Приватним виконавцем Павлюченком стягнуто з ПАТ «УкрІнвест» на користь Стешенка грошові кошти у розмірі 2 000 000 грн. (винагорода приватного виконавця). Посилаючись на те, що вказані кошти у вигляді винагороди приватного виконавця Стешенко набув безпідставно, ПАТ «УкрІнвест» просить стягнути їх з останнього на підставі статті 1212 ЦК України, а також відсотки за користування грошовими коштами. Суд

дійшов висновку, що відносини, що виникли між ПАТ «УкрІнвест» та приватним виконавцем Стешенком, мають адміністративно-правовий характер, оскільки ПАТ «УкрІнвест» оспорує отримання відповідачем коштів у вигляді основної винагороди за вчинення виконавчих дій приватним виконавцем і у зв'язку з цим у відкритті провадження у справі відмовив.

Проаналізуйте суб'єктний склад спору, предмет позову та характер спірних правовідносин. Чи правильний висновок зробив суд?

2. У березні 2020 року ТОВ «Медіапростір Україна» (далі – Позивач) звернулось до суду з позовом до фізичної особи Коротенка (далі – Відповідач) про стягнення заборгованості. Позовна заява мотивована тим, що 19 липня 2016 року між сторонами укладено угоду про припинення трудового договору на підставі пункту 1 статті 36 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП). За домовленістю сторін Позивач здійснив оплату Відповідачу його особистого навчання в сумі 500 000 грн., що на дату укладення угоди складало 50 000 Євро. Разом із тим, відповідно до пункту 1.2.3. угоди про припинення трудового договору за угодою сторін Відповідач зобов'язався протягом двох років з дати звільнення з роботи надати Позивачу документи, що підтверджують оплату відповідачем особистого навчання у розмірі, що не є меншим ніж 42 500 Євро в еквіваленті до гривні України по курсу НБУ на дату такої оплати. Якщо Відповідач не надасть зазначені документи у вказаний у пункті 1.2.3. угоди строк (до 19 липня 2016 року), він зобов'язаний повернути позивачу усі грошові кошти, надані йому за пунктом 1.2.3. угоди протягом п'яти робочих днів з дати відповідної вимоги Позивача.

17 листопада 2017 року Позивач звернувся до Відповідача із вимогою про повернення цільової виплати в сумі 502 600 грн. протягом п'яти робочих днів з дати вимоги. Відповідач лист отримав, проте вимогу не виконав та не надав документи, що підтверджують оплату ним особистого навчання. Також Позивач вважає, що між сторонами фактично виникли відносини позики, які врегульовані нормами параграфу 1 Глави 71 Цивільного кодексу України, в зв'язку із чим Позивач вважає, що з Відповідача підлягають стягненню також 30 000 грн. на рівні облікової ставки НБУ за період з 25 листопада 2017 року по 9 березня 2020 року. Посилаючись на викладене ТОВ «Медіа простір Україна» просить суд стягнути з Коротенка суму боргу разом з інфляційними втратами в сумі 500 000 грн., 20 000 грн. трьох процентів річних, суму доходу, якій міг отримати Відповідач в сумі 100 00 грн. та 110 000 грн. процентів.

Яке рішення має винести суд? Проаналізуйте правову природу відносин, що виникли між ТОВ «Медіа простір Україна» та фізичною особою Коротенком. Чи підлягає застосуванню для регулювання вказаних відносин ст. 130 КЗпП та ст. 233 КЗпП?

3. У вересні 2019 року Роєнко Оксана звернулася до суду з позовом, у якому просила визнати недійсним договір оренди нежитлового приміщення (складу) від 20 травня 2015 року укладений між Роєнко Степаном та Гуцуляк Андрієм. Роєнко Оксана зазначила, що її син Роєнко Степан помер. Після його смерті вона та її чоловік Роєнко Максим 29 серпня 2016 року отримали свідоцтва про право на спадщину за законом, відповідно до яких успадкували по 1/2 частини майна, яке належало спадкодавцю Роєнко Степану, у вигляді нежитлової будівлі (складу). Пізніше їй стало відомо про наявність договору оренди від 20 травня 2015

року на це нерухоме майно, який начебто укладено за життя її сином Роєнком Степаном та Гуцуляком Андрієм.

На підставі наявних у матеріалах справи доказів судом встановлено, що згідно з актом приймання-передачі до договору оренди нежитлового приміщення від 20 травня 2015 року Роєнко Степан передав, а Гуцуляк Андрій прийняв нежитлове приміщення (склад). Акт передачі містить підписи зазначених сторін. З 20 травня 2015 року до моменту смерті Роєнко Степан отримував орендну плату, визначену в договорі оренди, а Гуцуляк Андрій користувався орендованим нежитловим приміщенням (складом). Однак, відповідно до висновку судово-почеркознавчої експертизи підписи від імені Роєнка Степана у договорі оренди нежитлового приміщення (складу) від 20 травня 2015 року та в акті приймання-передачі до договору оренди нежитлового приміщення (складу) від 20 травня 2015 року виконані не Роєнко Степаном, а іншою особою. На підставі встановлених судом обставин справи суд задовольнив позовні вимоги Роєнко Оксани у повному обсязі.

*На які питання розраховане завдання? Проаналізуйте рішення суду. Чи можливо загальні засади (принципи) цивільного права розглядати як норми прямої дії? Чи можливе застосування у даних відносинах доктрини *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки)? Проявом якого принципу цивільного права є доктрина *venire contra factum proprium*? Чи може обмежуватись застосування принципів цивільного права певною сферою цивільних правовідносин?*

4. У вересні 2022 року Релігійна організація «Монастир» звернулася до суду із цивільним позовом до фізичної особи Дідовець про визнання особи такою, що втратила право користування приміщенням. Свої вимоги обґрунтовувала тим, що Релігійна організація «Монастир» є законним власником приміщення, яке рішенням Великобурлуцької селищної ради передано у власність релігійної організації для культових потреб монастиря. З 1999 року, за згодою власника, у цій будівлі проживала жіноча спільнота сестер, яка формувалася під опікою та духовним проводом монастиря та надалі розвинулася в жіночий монастир як інститут єпархіального права. З 2000 року Дідовець проживала та була зареєстрованою у зазначеному приміщенні на підставі прийняття її у монахині монастиря. Зазначене приміщення використовувалося Дідовець для задоволення її власних потреб у проживанні в процесі ведення спільного монашого життя. У березні 2022 року, у зв'язку із розбіжностями в поглядах із очільницею монастиря, Дідовець із власної волі припинила ведення з іншими монахинями спільного монашого життя з одночасним припиненням проживання у ньому.

Яке рішення повинен винести суд?

5. Товариство з обмеженою відповідальністю «МедСтом» (далі – ТОВ «МедСтом») звернулося в суд із адміністративним позовом до Головного управління Держпраці у Харківській області (далі – відповідач), в якому просило визнати протиправною та скасувати постанову про накладення штрафу. Відповідно до Направлення ГУ Держпраці у Полтавській області посадові особи управління були направлені для проведення заходу державного контролю у формі інспекційного відвідування у ТОВ «МедСтом» на предмет дотримання вимог законодавства України про працю. За наслідками перевірки встановлено, що на робочому місці при виконанні трудових функцій медичної сестри знаходилася працівник Швиденько з порушенням норм трудового законодавства України.

Адміністрація ТОВ «МедДоп» надано цивільно-правову угоду укладену між ТОВ «МедСтом» (замовник) та Швиденько (виконавець). Пунктом 1.1. вказано Договору передбачено, що замовник доручає, а виконавець бере на себе зобов'язання виконати такі роботи: виконання обов'язків медичної сестри у стоматологічному центрі. За умовами Договору ТОВ «МедСтом» забезпечує Швиденко всіма необхідними засобами та інвентарем для виконання покладених на неї обов'язків та організовує і координує її роботу. Відповідно до підпункту 1.2. Договору замовник зобов'язується забезпечити виконавця безпечними і не шкідливими умовами праці для виконання прийнятих на себе зобов'язань, обладнати робоче місце відповідно до вимог, надати необхідний інвентар, робочий одяг. Відповідно до пункту 5 Договору координація процесу виконання роботи покладається на уповноваженого представника замовника в особі головного лікаря. Координація полягає в організації процесу робіт, контролю за ходом виконання та якості. За виконану роботу, згідно підпункту 2.2. Договору замовник сплачує виконавцеві винагороду в сумі 200 грн в день. Крім того, відповідно до підпункту 3.1. Договору сторони несуть матеріальну відповідальність за невиконання або неналежне виконання покладених на них зобов'язань.

ТОВ «МедСтом» стверджує, що у відповідача не було законних підстав для винесення оскаржуваної постанови за результатами інспектування, оскільки працю найманих осіб без належного оформлення з ними трудових відносин ТОВ «МедСтом» не використовувало, що свідчить про недопущення ним порушень вимог статті 24 Кодексу законів про працю України. ТОВ «МедСтом» вказує, що відносини з Швиденько мали виключно цивільно-правовий характер. У свою чергу, відповідач не погоджується з доводами ТОВ «МедСтом» та наполягає, що Швиденько було допущено до виконання роботи медичної сестри стоматологічного кабінету без оформлення трудового договору, при цьому її відносини з ТОВ «МедСтом» мають явні ознаки трудових, а не цивільно-правових.

На які питання розраховане завдання? Яке рішення має винести суд? Назвіть основні ознаки, що відрізняють цивільні відносини від трудових та адміністративних?

Список нормативно-правових актів та літератури

Васильєв В. Диспозитивність норм цивільного права з точки зору формально-догматичного підходу. *Підприємництво, господарство і права*. 2018. № 12. С. 10–14.

Венедіктова І. В. Шляхи узгодження приватних і публічних інтересів та їх трансформація у цивільному праві. *Актуальні проблеми приватного права України: Збірник статей до ювілею Н. С. Кузнецової*. Відп. ред. Р. А. Майданик та О. В. Кохановська. Київ : ПрАТ «Юридична практика», 2014. С. 93–108.

Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Видавничий дім «АртЕк». 2020. 128 с.

Кузнецова Н. С. Предмет і система сучасного цивільного права. *Право України*. 2017. № 5. С. 27–35.

Майданик Р. А. Предмет цивільного права : розширювальне тлумачення «цивільного права» Європейським судом з прав людини. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Харків : ХНУ, 2010. № 929 : Серія «Право», Спец. вип. С. 47–50.

Погрібний С. О. Цивільні відносини як об'єкт правового регулювання.

Актуальні проблеми приватного права України: Збірник статей до ювілею Н. С. Кузнецової. Відп. ред. Р. А. Майданик та О. В. Кохановська. Київ : ПрАТ «Юридична практика», 2014. С. 359–372.

Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Принципи цивільного права України в контексті їхнього співвідношення з DCFR. *Актуальні проблеми держави і права. зб. наук. пр. редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. М. В. Афанасьєва.* Одеса : Юрид. л-ра, 2015. Вип. 75.

Яроцький В. Нормативно-організаційні та самоорганізаційні засади регулювання цивільних відносин. Актуальні проблеми співвідношення та взаємовпливу сучасної цивілістичної доктрини, законодавства та практики правозастосування в Україні : збірник статей до 60-річного ювілею доктора юридичних наук, професора Віталія Леонідовича Яроцького. Упорядники: В. В. Надьон, Т. О. Музика, Ю. М. Філонова. Одеса : Видавничийдідм «Гельветика», 2022. 498 с., с. 20–32.

Anatolii S. Dovgert, Viktor Ya. Kalakura, Nataliia V. Vasylyna. Codification of Civil Legislation : At the Turn of the Era. *Global Journal of Comparative Law.* 2021. Vol. 10, №. 1–2. P. 16–28.

McGee, R. W. Codification of Ukrainian Civil Law: The Need for a Holistic Approach. *Journal of East European Management Studies.* 26 (1). 2021. P. 25–35.

Тема 2. Джерела цивільного права

(питання для обговорення)

1. Поняття та види джерел цивільного права.
2. Акти цивільного законодавства як джерело цивільного права України: поняття, структура, ієрархія.
3. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства.
4. Співвідношення Цивільного кодексу України з іншими актами цивільного законодавства та його застосування до регулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин.
5. Дія актів цивільного законодавства.
6. Тлумачення цивільно-правових норм як прийом забезпечення їх правильного застосування.
7. Застосування цивільного законодавства за аналогією. Аналогія закону та аналогія права.
8. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного права.
9. Міжнародні договори як джерела цивільного права.
10. Правовий звичай як джерело цивільного права.

Завдання

1. 17.07.2020 року приблизно о 06 годині Федорченко та Коваленко, будучи пастухами череди корів у с. Макове Макарівського району Рівненської області, погнали велику рогату худобу на пасовисько. По поверненню після випасу поголів'я великої рогатої худоби в село з'ясувалося, що серед вказаної череди відсутня корова Вовченка породи української чорно-рябої молочної, віком 16

місяців на кличку Берізка. Через декілька днів, в результаті пошуків, в дренажному колодязі неподалік пасовища худоби, був знайдений труп тварини з тавром, з якого було встановлено, що це була корова Вовченка. Останній звернувся до суду з позовом до Федорченка та Коваленка про відшкодування шкоди пов'язаної з втратою худоби при її випасанні. Свої вимоги він обґрунтовував тим, що у їх населеному пункті існує звичай, за яким за домовленістю жителів села випасання худоби здійснюється по черзі та кожен господар вранці повинен виганяти свою корову з двору, а пастухи – гнати череду на пасовище і переганяти худобу в село для видою молока, після чого знову виганяти на пасовище до вечора і ввечері знову переганяти худобу у село. Пастухи, при цьому відповідають за належний догляд і збереження ввіреної їм худоби.

У судовому засіданні відповідачі заперечували проти задоволення позову, посиляючись на те, що їх дії під час випасу корів не носили ознак протиправності, адже вони здійснювали випас за власною ініціативою на добровільних засадах, а цивільним законодавством України не регламентовані правила поведінки пастухів під час випасу корів. Крім того, дані відносини не були врегульовані будь-якою домовленістю між відповідачами та позивачем.

На яке питання розраховане це завдання? Охарактеризуйте звичай як джерело цивільного права. Як суд повинен вирішити справу? Чи зміниться рішення суду за умови наявності домовленості між позивачем та відповідачами про випас корови, згідно з якою пастух не несе відповідальності за загибель тварини.

2. БК «Гарант» домовилося з ТОВ «Будцентр» про постачання будівельних матеріалів на суму 250 тис. грн, які ТОВ «Будцентр» зобов'язувався передати у місячний термін. Згідно з умовами договору БК «Гарант» сплатило ТОВ «Будцентр» 50 тис. грн. авансу, а решту суми зобов'язалося передати після прийняття товару. Однак через два тижні ТОВ «Будцентр» повідомило, що не зможе передати зазначений товар у зв'язку з його знищенням в результаті пожежі, тому договір постачання між сторонами було розірвано. При цьому отриману від БК «Гарант» попередню оплату ТОВ «Будцентр» повернуло лише через три місяці після розірвання договору. У зв'язку з цим представник БК «Гарант» звернувся до суду з позовом до ТОВ «Будцентр» про стягнення процентів за користування чужими грошовими коштами. При цьому позивач вважав можливим нарахування розміру процентів із застосуванням аналогії закону відповідно до ч. 1 ст. 8 ЦК України, на підставі приписів ч. 1 ст. 1048 ЦК України, якою передбачено, що у разі не встановлення договором позики розміру процентів, їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України.

На яке питання розраховане дане завдання. Що таке аналогія закону та аналогія права, які схожі правові конструкції вам відомі? Проаналізуйте умови застосування аналогії закону та аналогії права. Вирішіть чи може суд задовольнити позов БК «Гарант» та стягнути проценти із відповідача по аналогії закону за ст. 1048 ЦК України? Обґрунтуйте Вашу відповідь.

3. У 1985 році правлінням колгоспу «Зоря» Глухівського району Сумської області Грищенку надано у користування та володіння домогосподарство за адресою: с. Оглядів, Глухівського району вул. Баранівська, 35. У 2012 році Грищенко вирішив звернутися до суду з позовом про визнання за ним права власності на житловий будинок за вказаною адресою у зв'язку з набувальною давністю, адже він майже 30 років безперервно проживає у вказаному житловому

будинку, відкрито користується ним, проводить ремонтні роботи, займається його благоустроєм. Він звернувся до адвоката з проханням допомогти йому скласти відповідний позов до суду. Адвокат, вислухавши пояснення Грищенка, роз'яснив, що за правилом ст. 5 ЦК України положення ст. 344 ЦК України застосовуються до цивільних відносин, що виникли після набрання чинності ЦК України та не мають зворотної дії у часі. Через те, що ЦК України вступив у дію з 01.01.2004 року, то перебіг строку набувальної давності на нерухоме майно у випадку Грищенка починається за цією статтею не з 1985 року, коли йому фактично було надано у користування житловий будинок, а з 2004 року, коли набув чинності ЦК України. Тобто, на цей момент строк володіння Грищенком житловим будинком, не складає десять років. Відповідно якщо Грищенко подасть позов про визнання за ним права власності на житловий будинок за набувальною давністю у теперішній час, то суд не задовольнить його вимоги, з огляду на їх неправомірність.

На яке питання розраховане це завдання? Поясніть правила дії актів цивільного законодавства у часі. Чи погоджуєтесь Ви з роз'ясненнями адвоката?

4. Пані Харченко живе в м. Харків. У березні 2020 року вона разом зі своєю 3-річною донькою вирішила відвідати свою сестру, яка мешкала в м. Стамбул Туреччина. Оскільки дівчинка була маленькою, а час польоту незначним, жінка з урахуванням п. 2 ч. 1 ст. 911 ЦК України (де визначено право пасажирів провозити з собою безоплатно одну дитину віком до шести років без права зайняття нею окремого місця) придбала онлайн для доньки «нульовий» (безоплатний) авіаквиток. По прибуттю пані Харченко разом із донькою до аеропорту та проходження реєстрації на рейс дівчинці було відмовлено у допуску на борт літака. Авіаперевізник в обґрунтування своєї відмови посилався на ч. 2 ст. 2 Глави VIII Правил повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу, затвердженого Наказом Державної авіаційної служби України 26 листопада 2018 року № 1239, і вказував, що при купівлі квитка на дитину від 2 до 12 років сплачується дитячий тариф та оформлюється звичайний пасажирський квиток, а діти такого віку займають окреме пасажирське крісло. З огляду на наявність вільних місць на борту літака Авіаперевізник запропонував пані Харченко придбати квиток для дитини за дитячим тарифом, однак вона відмовилась і звернулася з претензією до авіакомпанії, в якій вказала, що Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу не є актами цивільного законодавства, крім того, вони суперечать ст. 911 ЦК України.

Таким чином, жінка вимагала компенсувати вартість її квитка, адже, на її думку, в результаті неправомірних дій Авіаперевізника вона не змогла вилетіти разом із донькою до Стамбулу, в результаті чого зазнала майнової шкоди.

На яке питання розраховане це завдання? Визначте систему цивільного законодавства. Поясніть правила співвідношення законів та підзаконних нормативних актів. На вашу думку, вказана в умові завдання претензія має бути задоволена чи відхилена? Відповідь обґрунтуйте.

5. Кравченко, маючи намір покращити скрутне матеріальне становище своєї сім'ї, погодилась за винагороду стати сурогатною матір'ю для подружжя Балясних. Сторони 14.02.2022 року уклали договір, за яким Кравченко зобов'язалася за погоджену плату надати послуги з виношування та народження дитини для Балясних. У травні 2022 року (через місяць після успішної імплантації ембріона) Кравченко заявила, що, з огляду на постійні сварки з чоловіком через її бажання

бути сурогатною матір'ю, вона вимушена перервати вагітність, оскільки змінила своє рішення щодо можливості надати вказані послуги. Подружжя Балясних заперечували проти такої поведінки жінки, вимагаючи від Кравченко належного виконання договору. Однак жінка вказала, що через те, що актами цивільного законодавства не передбачена можливість укладення договору про сурогатне материнство, тому вона не вважає вимоги подружжя правомірними і буде діяти на власний розсуд в даній ситуації. Подружжя звернулося до юридичної компанії «Харченко та партнери» з проханням надати їм консультацію чи є обґрунтованими доводи Кравченко.

Надайте ґрунтовне роз'яснення сторонам. Розкрийте сутність правил ст. 6 ЦК України про співвідношення актів цивільного законодавства і договору.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : указ Президента України від 01.10.1992 р. № 493/92. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/493/92>

Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.

Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України : лист Вищ. госп. суду України від 07.04.2008 р. № 01-8/211. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08.

Майданик Р. Вчення про джерела цивільного права. *Право України*. 2017. № 6. С. 53–63.

Бірюкова А.Г. Правова природа звичая ділового обороту як джерела цивільного права України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 3. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/3_2018.pdf#page=102.

Бірюкова А. Г Особливості договору як джерела цивільного права.. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 33. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc33/juspradenc33.pdf#page=90>.

Панченко С. В. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного договірної права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 42. Том 1. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc42/part_1/juspradenc42-1.pdf#page=87.

Стоянова Т. А. Практика Європейського суду з прав людини як джерело цивільного права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №6. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/6/6_2017.pdf#page=55.

Гриняк А. Б. Договір у механізмі правового регулювання приватноправових відносин. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин*. 2017. С. 20–23.

Дзера І. Основи цивільного права. 2019. С. 263–265 URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19340/Dzera_Osnovy_tsyvilnoh_o_prava.pdf?sequence=1.

Чернега В. М. Застосування норм цивільного права до регулювання сімейних відносин. *Право і суспільство*. 2020. №2. URL:

http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_1/40.pdf

Орзих В. М. Поняття аналогії закону й аналогії права в цивільному праві України. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. Випуск 54*. 2019. 83–86.

Шевченко А. Є., Антошкіна В. К. Роль і значення правових звичаїв у процесі тлумачення. *Право і суспільство*. 2020. № 1. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/1_2020/part_1/21.pdf.

Тема 3. Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн

(Питання для самостійного вивчення)

1. Основні типи цивільно-правових систем світу.
2. Місце цивільного права України серед цивільно-правових систем сучасності.
3. Характерні ознаки романо-германської (континентальної) системи права.
4. Основні джерела цивільного права країн, що належать до романо-германської (континентальної) системи права.
5. Право власності в різних правових системах.
6. Основні риси англо-американської цивільно-правової системи.
7. Основні джерела цивільного права країн, що належать до англо-американської системи права.
8. Роль закону як джерела цивільного права у країнах загальної системи права.

Завдання

1. У червні 2002 року мсьє Детреві відправився у відрядження і відтоді родичі нічого не знали про його місцезнаходження. Після закінчення року з моменту його відсутності в місці постійного проживання дружина зниклого звернулася до суду з проханням констатувати відсутність чоловіка. Так як дружина була єдиною близькою людиною мсьє Детреві, її призначили керуючою всім його майном. Після спливу ще 10 років, у 2012 році за заявою його дружини мсьє Детреві був визнаний відсутнім, про що було опубліковано в ЗМІ. У цьому ж році мадам Детреві продала будинок і все інше майно, що належало її чоловікові. У 2019 р. мсьє Детреві несподівано повернувся і з'ясував, що в його будинку мешкають чужі люди. Дізнавшись про відчуження майна, він звернувся до суду з позовом про визнання всіх правочинів з його майном недійсними і повернути йому все в тому вигляді, в якому воно було, коли він поїхав.

Вирішіть спір, чи правомірні вимоги мсьє Детреві? Назвіть умови визнання фізичної особи безвісно відсутньою і оголошення її померлою за законодавством України, Франції, Німеччини?

2. Особи вирішили створити Акціонерне товариство. Засновників цього товариств цікавлять такі питання: 1) поняття акціонерного товариства, його законодавче регулювання; 2) порядок створення АТ; 3) формування статутного капіталу акціонерного товариства; 4) органи управління акціонерним товариством їх повноваження; 4) види акцій які випускає акціонерне товариство, їх відмінні

ознаки; 5) збільшення і зменшення статутного фонду АТ; 6) права і обов'язки учасників АТ; 7) підстави припинення діяльності АТ.

Дайте відповіді на питання за правом Німеччини. Проведіть порівняльно-правову характеристику правового статусу АТ за законодавством України та Англії.

3. Мадам Амелі Пулен (Франція) в процесі ремонту свого будинку вирішила зробити ремонт огорожі, яка проходить по межі з ділянкою, що належить на праві власності мсьє Ніно Кенкампуа, на що останній згоди не дав. Для здійснення ремонту огорожі Мадам Пулен знадобилося зайти на сусідську ділянку, однак мсьє Ніно Кенкампуа категорично заперечував проти цього. Мадам Пулен звернулася до суду з проханням захистити її право проходу на сусідню ділянку з метою ремонту огорожі.

Чи передбачає Цивільний кодекс Франції речове право проходу на сусідню ділянку? Як називається в літературі відповідне право?

4. Подружжя Браун (США), продавши за 70 тисяч доларів невеликий будинок у містечку Вест-Егг на Лонг-Айленді вирішили придбати будинок за 400 тисяч доларів в престижному районі Вашингтона Потомак (на кордоні зі штатом Вірджинія) в два поверху з двома спальнями, двома гаражами, басейном і ділянкою землі площею 0,2 акра. Продавець попередив покупців, що маєток знаходиться в заставі (іпотеці). Заставотримач – іпотечний банк – не заперечував проти продажу будинку.

До якого виду прав відноситься право застави житлового будинку? Чи може бути проданий об'єкт права власності, що знаходиться в заставі? Як називається речове право, в тому числі право застави, яке «слідuje за річчю»? Чи зберігає іпотечний банк своє заставне право на житловий будинок, придбаний подружжям Браун?

Список нормативно-правових актів та літератури

Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн : Навч. посіб. (Курс лекцій). К. : КНЕУ, 2004. 220 с.

Європейське право : право Європейського Союзу : підручн. : у трьох кн. За заг. ред. В. І. Муравйова. К. : Ін Юре, 2015.

Ільченко Г. «Порівняльне цивільне право» в системі юридичної освіти. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 2. С. 166–173.

Калініченко З. Д. Курс лекцій з дисципліни «Цивільне та торговельне право зарубіжних країн». Дніпро : ДДУВС, 2016. 172 с.

Порівняльне правознавство : підручник. С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. Х. : Право, 2012. 272 с.

Право Європейського Союзу : Підручн. / За ред. Р. А. Петрова. К. : Істина, 2017. 384 с. 15

Тема 4. Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна

(Питання для самостійного вивчення)

1. Етапи розвитку науки цивільного права.
2. Поняття та предмет науки цивільного права як однієї з галузей правознавства.
3. Методи дослідження явищ цивільно-правової реальності.
4. Характеристика цивільного права як галузі права і навчальної дисципліни та науки цивільного права.
5. Правові поняття і категорії науки цивільного права.
6. Наука цивільного права і практика.
7. Система науки цивільного права.
8. Поняття і система цивільного права як навчальної дисципліни.

Завдання

1. Коваленко Н., придбала в крамниці «Ельдорадо» фен, сплативши за нього 3200 грн. Вдома Коваленко Н., спробувала увімкнути прилад, останній почав диміти і загорівся. Коваленко Н., звернулася до крамниці «Ельдорадо» про повернення їй сплачених за фен коштів та відшкодування завданої шкоди.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь чи будуть вказані відносини регулюватися нормами цивільного права? Які права має споживач при придбанні товару неналежної якості? Яким чином будуть задоволені вимоги споживача щодо придбаного товару неналежної якості? В чому полягає принцип охорони і судового захисту цивільних прав?

2. Сидоренко П., керуючи належним йому на праві власності автомобілем, допустив порушення Правил дорожнього руху – рухався в населеному пункті зі швидкістю 100 км/год, чим спричинив. В результаті перевищення швидкості Сидоренко П., скоїв ДТП в результаті якої постраждала Опанасенко Л., і була нанесена шкода її автомобілю. Опанасенко О., звернулася до суду з позовною заявою.

На які питання розраховане завдання? Чи регулюються вказані відносини предметом цивільного права? Дайте поняття джерелу підвищеної небезпеки. Як буде вирішена справа? Розкрийте зміст принципу справедливості, добросовісності та розумності в цивільному праві?

3. Юхименко Л., створив комп'ютерну програму, працюючи програмістом в ТОВ «Імпульс» за трудовим договором. Порадившись з адвокатом, Юхименко Л., послався на відповідні норми ЦК України та Закону України «Про авторське право та суміжні права», останній звернувся до керівництва ТОВ «Імпульс» з вимогою про виплату йому авторської винагороди за використання створеної ним комп'ютерної програми. Директор ТОВ «Імпульс» відмовив Юхименку Л., у задоволенні його вимоги, обґрунтовуючи це тим, що Юхименко Л., є працівником ТОВ «Імпульс» і за свою працю отримує заробітну плату, згідно з трудовим законодавством.

На які питання розраховане завдання? Чи поширюються на дані відносини

норми цивільного права? Які відносини регулюються цивільним законодавством? Норми якої галузі слід застосовувати для регулювання цих відносин? Чи обґрунтовано є відмова директора ТОВ «Імпульс» у задоволенні вимоги Юхименка Л.?

4. У жовтні 2022 р. Іваненко Олег, звернувся з позовом щодо розірвання шлюбу з Іваненко Мариною, в позові вказувалося про те, що спільне життя з Іваненко Мариною у нього не склалося через несумісність характерів, спільне господарство не ведуть, шлюбно-сімейних стосунків не підтримують. На думку позивача подальше спільне життя і збереження сім'ї вважає неможливим. У листопаді 2022 р. до суду від Іваненко Марини, надійшов відзив на позовну заяву, в якій відповідачка заперечувала проти розірвання шлюбу, просила суд розглядати справу за її відсутності та надати подружжю строк для примирення тривалістю не менше восьми місяців, оскільки вона має намір створити всі умови для того, щоб зберегти сім'ю з позивачем. Позивач в судовому засіданні виступив проти надання подружжю строку для примирення, вказуючи на те, що збереження сім'ї на спільне життя сторін є неможливим.

На які питання розраховане завдання? Норми якої галузі повинно застосовувати в даній ситуації? Дайте поняття методу цивільно-правового регулювання і вкажіть його особливості. Як слід вирішити справу?

Список нормативно-правових актів та літератури

Майданик Р. Наука цивільного права України: поняття, предмет, методологія. Про українське право: часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. Ун-ту ім. Тараса Шевченка. За ред. І. Безклубого. К. : Грамота. 2009. Чис. IV. 101 с.

Мічурін Є. О. Методологія науки цивільного права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2019. 28. С. 60–65.

Харитонов Є. О. До визначення поняття та системи цивілістики. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. 51. С. 7–13.

Тема 5. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
2. Елементи цивільних правовідносин.
3. Види цивільних правовідносин.
4. Поняття підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
5. Поняття юридичного факту та юридичного складу.
6. Класифікація юридичних фактів.

Завдання

1. 28.05.2015 року між Дуденко та Карімовою укладено договір довічного утримання, у якому зазначено, що Дуденко зобов'язується доглядати Карімову.

Сторони домовилися, що матеріальне забезпечення з утримання (догляду), яке щомісячно має надаватись, оцінюється в сумі 2000 грн. Утримання (догляд) визначається сторонами у вигляді: забезпечення щоденним триразовим калорійним харчуванням (сніданок, обід, вечеря); вартість продуктів становить 1300 грн на місяць; надання побутових послуг (прання постільної білизни – один раз на 14 днів, ремонт побутової техніки, тощо); забезпечення належними лікувальними засобами на підставі виданих лікарями рецептів на середню суму 500 гривень на місяць. З моменту укладення договорів і до листопада 2020 року Дуденко виконувала взяті на себе зобов'язання. 08 листопада 2020 року Карімова отримала побутову травму – закритий перелом шийки правого стегна. У зв'язку із чим вона стала потребувати посиленого догляду та уваги. Однак, починаючи з травня 2021 року Дуденко взагалі припинила утримувати Карімову відповідно до умов договорів.

На яке питання теми розраховано завдання? Як слід вирішити справу? Які правові наслідки невиконання обов'язку в цивільних правовідносинах?

2. Під час шлюбу подружжям за спільні кошти був придбаний автомобіль марки «Volkswagen Polo», 2013 року випуску, який зареєстрований на чоловіка. Зазначений автомобіль був придбаний подружжям за кредитним договором. Всі витрати по оплаті автомобіля та періодичних платежів за кредитним договором подружжя несли разом за взаємною згодою до розірвання шлюбу. Після розірвання шлюбу чоловік самостійно без згоди дружини забрав автомобіль в особисте користування. Згодом чоловік передав автомобіль за генеральною довіреністю своїй племінниці без згоди своєї колишньої дружини. На момент розірвання шлюбу кредит погашений не був. У зв'язку з цим, на думку дружини, поділу між подружжям повинні підлягати грошові кошти, які сплачені ними в рахунок погашення боргових зобов'язань за час перебування у шлюбі.

На яке питання розраховане завдання? Чи мав право чоловік розпоряджатися спільним автомобілем без згоди дружини? Чи зобов'язаний чоловік половину сплачених коштів у кредитних правовідносинах, під час перебування у шлюбі, повернути дружині, після розірвання шлюбу, для набуття права приватної власності на автомобіль?

3. Кравцова знайшла годинник та не повідомила про знахідку до поліції. Почала користуватися знайденою річчю. Через шість місяців вона вирішила продати знайдену річ. При укладенні договору купівлі-продажу, предметом якого був знайдений годинник, Кравцова не проінформувала покупця про те, що годинник їй не належить на праві приватної власності, тому в правовідносинах купівлі-продажу виступила у ролі продавця як власник речі.

Про який вид юридичного факту йде мова? Чи мала права Кравцова укладати правовідносини щодо речі, яка їй не належить на праві приватної власності?

4. 13.01.2023 року Прокопенко, був визнаний у судовому порядку обмеженим у цивільній дієздатності, встановлено піклування та призначений піклувальник. 28.01.2023 року Прокопенко самостійно уклав з видавництвом «Право» договір щодо публікації твору, автором якого він є та його продажу за визначену винагороду. 05.02.2023 року видавництво «Право» перерахувало на рахунок автора обумовлену авторську винагороду.

Чи мав право Прокопенко самотійно вчиняти такий правочин? Яка роль піклувальника у договірних правовідносинах? Чи правомірні дії видавництва?

Список нормативно-правових актів та літератури

Кікоть Г. В. Юридичні факти в системі правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 198 с.

Кочина О. С., Болдирева В. М. Вплив воєнного стану на цивільні правовідносини. *Нове українське право*. Вип. 2. 2022. С. 53–58.

Кузьмич О. Я. Цивільні правовідносини як один із критеріїв визначення третіх осіб у цивільному праві. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/21.pdf>

Кузьмич О. Я. Учасники (суб'єкти) цивільних правовідносин як один із критеріїв визначення третіх осіб. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: Збірник наукових статей. 2019. Вип. 51. С.76–87.

Надьон В. В. Сутність суб'єктивних прав та обов'язків учасників цивільних правовідносин. *Актуальні питання реформування правової системи*: зб. матеріалів XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 04–05 червня 2021 р. / Уклад. Джурак Л. М. Луцьк: «Завжди Поруч», 2021. С. 57–59.

Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту корпоративних правовідносин. *Корпоративне право України та Європейських країн: питання теорії та практики*. Збірник наукових праць за матер. XV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 6–7 жовт. 2017 р.). Івано-Франківськ, 2017. С. 166–170.

Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин: моногр. Харків, Вид. «Право», 2017. 392 с.

Павлюк Н.М. Правова природа та поняття цивільних правовідносин: загальнотеоретичне дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2022. С.100–102.

Римарчук Р. Основні положення класифікації цивільних правовідносин. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2017/aug/5691/vnulpurn201685573.pdf>.

Романова І. Розуміння поняття правовідносин. *Новітні кримінально-правові дослідження*. 2017. С. 316–319.

Savenko V. Legal relations as a form for reflection of legal nature of social relations in a state. *European political and law discourse*. Volume 2. Issue 2 .2015. P. 148–152.

Спесивцев Д. Юридичні факти-стани в цивільному праві України: аспекти наукової концепції. *Юридичний вісник*. Вип. 4. 2019. С. 88–94.

Спесивцев Д. С. Юридичні факти у механізмах виникнення, переходу та припинення речових прав на нерухомість в Україні: дис. ...канд.юрид.наук. Спец.: 12.00.03. Харків, 2017. 225 с.

Явор О. А. Юридичні факти в сімейному праві України: усталені підходи і новітні тенденції : монографія. Х. : Право, 2016. 352 с.

Яроцький В. Л. Особливості виникнення особистих немайнових та майнових відносин. *Форум права*. 2012. № 4. С. 1103–1107.

Тема 6. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

(питання для обговорення)

1. Поняття фізичної особи, її ім'я та місце проживання.
2. Цивільна правоздатність фізичної особи: поняття та обсяг, виникнення та припинення.
3. Цивільна дієздатність фізичної особи: поняття та види.
4. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи.
5. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи.
6. Повна цивільна дієздатність фізичної особи. Набуття повної цивільної дієздатності фізичною особою, яка не досягла 18-ти років.
7. Обмеження цивільної дієздатності: підстави, порядок та правові наслідки.
8. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок та правові наслідки.
9. Опіка та піклування.
10. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, умови, порядок та правові наслідки.
11. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, умови, порядок та правові наслідки.
12. Акти цивільного стану.
13. Фізична особа – підприємець.

Завдання

1. Гончаренко М. дала своєму чоловікові Івану розписку про те, що під час складання заповіту вона зробить його єдиним спадкоємцем. Після смерті Гончаренко М. з'ясувалося, що заповіт було укладено з умовою, що їх старший син Петро спадкує автомобіль за умови вступу до ВНЗ, відразу ж після закінчення школи, в іншому випадку автомобіль буде успадкований молодшим сином Сергієм. Іван Гончаренко вважає себе єдиним спадкоємцем. Тому він звернувся до суду з позовом про визнання заповіту недійсним, посилаючись на письмове зобов'язання своєї померлої дружини.

На яке питання розраховано завдання? Якою є юридична природа розписки? Чи можливо обмежити правоздатність фізичної особи? Чи має право Іван Гончаренко оспирити заповіт та вимагати визнання заповіту недійсним?

2. 12-річному Сашкові батьки на день народження подарували планшет та конструктор Lego. Через три тижні він обміняв подаровані речі у свого друга на велосипед. Батьки Сашка вирішили, що він нерозумно обміняв свої речі та звернулися до його друга з вимогою про повернення речей. Друг Сашка відмовився задовольнити їх вимогу та повернути речі, пояснюючи це тим, що Сашко є власником своїх речей і може розпоряджатися ними вільно та на власний розсуд. Батьки звернулися до суду.

На яке питання розраховано завдання? Дайте визначення дрібного побутового правочину. Назвіть наслідки вчинення правочину малолітньою особою, за межами її цивільної дієздатності.

3. 16-річний Гринько І. працював в акціонерному товаристві і мав самостійний заробіток. Сусід звернувся за допомогою до Гринька І. відносно встановлення плазмового телевізора. Гринько І. погодився і у процесі встановлення телевізора на спеціальну тумбу Гринько І. не побачив та розбив коштовну вазу. Друзі дійшли висновку, що незважаючи на наявність у Гринька І. самостійного заробітку, вартість вази повинен відшкодувати батько Гринька. Батько відмовив у відшкодуванні вартості розбитої його сином вази, вважаючи що у спричиненні шкоди його вини немає, також шкода завдана неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності, відшкодовується даною особою на загальних підставах. Шістнадцятирічний Гринько І. заперечує проти доводів батька та вважає, що у разі відсутності у нього майна, достатнього для відшкодування завданої шкоди, ця шкода відшкодовується в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі його батьками відповідно до ст. 1179 ЦК України. Шістнадцятирічний Гринько І. також заперечує надання йому повної цивільної дієздатності рішенням органу опіки та піклування (без згоди батьків). Суд також не вирішив справу по суті. Відповідно до ухвали Великобурлуцького районного суду Харківської області суд відмовив неповнолітній особі Гринько І. у відкритті провадження в наданні повної цивільної дієздатності у зв'язку з тим, що із тексту заяви не вбачається, що орган опіки та піклування відмовив неповнолітній особі в наданні повної цивільної дієздатності через відсутність згоди батьків.

На яке питання розраховане завдання? Назвіть підстави надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років. Чи є підстави для відшкодування майнової шкоди громадянином Гриньком І.? Хто відшкодовує шкоду, завдану неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності?

4. Після реєстрації шлюбу 16-річний Сидоренко разом зі своєю дружиною виїхали на нове місце проживання в Одесу. Бажаючи продати, отриману у спадщину, частину житлового будинку і земельної ділянки у Запоріжжі, подружжя подали оголошення в газету. Коли за оголошенням звернулися покупці, батько Сидоренка пояснив, що його син є неповнолітнім і сам без його згоди не може укладати договори щодо відчуження об'єктів нерухомості. Крім того, батько Сидоренка є співвласником житлового будинку та не хоче ділити будь з ким житловий будинок.

На яке питання розраховано завдання? Який найкращий варіант вирішення конфлікту? Дайте висновок відносно дій сторін. Чи змінилося б рішення задачі, якщо б подружжя придбали частину житлового будинку не за спадкуванням, а за договором купівлі-продажу?

5. Громадянин Ільїн К. та його співмешканка, проживаючи в квартирі разом із донькою та внуками, час від часу продавав їхні цінні речі, зловживав спиртними напоями, порушував громадський спокій. У зв'язку з цими обставинами, донька Ільїна подала до суду позов про виселення громадянина Ільїна К. з квартири, право власності на яке вони набули разом з батьком після смерті її матері Ільїної С.. За висновками лікарів Ільїн К. є хронічним алкоголіком. Прокурор звернувся до суду із заявою про визнання громадянина Ільїна К. обмежено дієздатним. Прокурор вважає, що Ільїн К. зловживає спиртними напоями систематично, і тим ставить себе і свою сім'ю у скрутне матеріальне становище.

На які питання розраховано завдання? Чи є підстави виселення громадянина

Львіна з квартири? Які існують підстави виселення з квартири без надання іншого жилого приміщення? Яка вимога прокурора буде належною? За яких умов фізична особа може бути обмежена в цивільній дієздатності?

6. За заявою Кравчука С., 14 вересня 2012 року суд розглянув справу про визнання фізичної особи Кравчук Н. недієздатною. У вказаній заяві, заявник зазначив, що його сестра Кравчук Н. є інвалідом з дитинства з діагнозом: олігофренія ступені дебільності і перебуває на обліку у лікаря психіатра Валківської ЦРЛ, вона неадекватно сприймає навколишній світ, не орієнтується та неправильно оцінює прості життєві ситуації, суть власного життя, не здатна усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. Крім того судом було встановлено, що 13 вересня 2012 року Кравчук Н. обміняла фотоапарат на електронну книгу у шістнадцятирічної сусідки Любченко Л. На вимогу батьків Любченко Л. повернути електронну книгу Кравчук Н. не відреагувала. Батьки Любченко Л. вважають що Кравчук Н. не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними під час здійснення договору міни, але мати Кравчук Н. заперечувала і стверджувала, що Любченко Л. знала про стан здоров'я її сусідки у момент вчинення правочину, отже вона зобов'язана відшкодувати Кравчук Н. моральну шкоду, завдану у зв'язку із вчиненням такого правочину.

Вирішить дане питання по суті. Як вирішити спір між сім'ями Любченків та Кравчуків? Які правові наслідки вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними? Визначте порядок визнання особи недієздатною та критерії недієздатності.

7. Психічнохворий Петренко був визнаний судом недієздатним. Опікуном Петренко було призначено його сестру. За відсутності сестри Петренко продав килим і магнітофон громадянину Борисенко. Сестра дізналася про це наступного дня, та звернулася до Борисенко з вимогою повернути речі. Громадянин Борисенко звернувся до адвоката, вважаючи, що суд помилково визнав громадянина Петренко недієздатною особою за його відсутності, чим порушив його право на справедливий судовий розгляд, передбачене ч.1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Він зазначив, що Європейський суд з прав людини в рішенні від 27 березня 2008 року у справі «Штукатуров проти Росії» (заява № 44009/05) підкреслив що, вирішуючи справу про визнання особи недієздатною виключно на підставі письмових доказів, не побачивши і не почувши особу, суд порушує її право на справедливий судовий розгляд. Про необхідність надання доступу до суду навіть особам, які вже визнані недієздатними, відповідно до ч. 1 ст. 6 Конвенції наголошується у рішенні ЄСПЛ від 30 травня 2013 року у справі «Наталія Михайленко проти України» (заява № 49069/11). Отже, громадянин Борисенко вважає, що Петренко є особою з повною дієздатністю, а правочин купівлі-продажу є дійсним, і тому він не повинен повертати речі сім'ї Петренко.

На які питання розрахована задача? Яку відповідь має надати адвокат? Які правові наслідки договору, укладеного між Петренко та Борисенко.? Які правочини має право вчиняти недієздатна особа?

8. Артеменко, який займався торгівлею чоловічим взуттям, 19 липня 2020 р. виїхав з м. Харкова на власному автомобілі “Форд” до Польщі за партією взуття

фабрики "Palladium". 20 липня він зателефонував своїй дружині з автомобільного переходу "Краковець", після чого ніяких відомостей від нього не надходило. У серпні 2021 р. за заявою дружини, Артеменка визнано судом безвісно відсутнім. 22 березня 2022 року на адресу Артеменка надійшла ухвала господарського суду про відкриття провадження по справі за позовом торговельного комплексу на ринку "Барабашово" до фізичної особи – підприємця Артеменка про стягнення заборгованості за договором користування контейнерами для зберігання товарів з 18 травня 2020 року по 18 березня 2022 року. Пред'явлено також претензії декількох контрагентів, які перерахували кошти за договорами купівлі-продажу взуття на рахунок Артеменка, але товар не отримали.

Дружина Артеменка звернулася до адвоката. Вона вважає що 17 березня 2022 року Харків вкотре зазнав обстрілу окупаційних військ. Внаслідок чого спалахнула велика пожежа на ринку "Барабашово". На теперішній час контейнерів для зберігання товарів не існує, товар також було знищено, а самого Артеменка визнано судом безвісно відсутнім.

На яке питання розраховане це завдання? Чи несе відповідальність дружина Артеменка? Чи правомірні вимоги кредиторів про стягнення заборгованості за договором користування контейнерами для зберігання товарів? Чи несе цивільно-правову відповідальність дружина Артеменка за невиконання умов договору купівлі-продажу взуття. Що може порадити адвокат у цій ситуації?

9. У ніч з 25 на 26 лютого 2022 року на Нікопольщині було зафіксовано сімнадцять ворожих обстрілів. У місті Нікополь було понівечено дві багатоповерхівки, ресторан та газопровід. В результаті витоку газу у приватному домоволодінні поряд з газопроводом сталась пожежа. Після гасіння пожежі, не змогли знайти двох осіб, громадян Лагно та Побережного. Спеціальна Урядова комісія з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру вважає, що на газопроводі сталася надзвичайна ситуація техногенного та природного характеру. Сім'ї загиблих Лагно та Побережного звернулися до юриста з питанням, щодо порядку надання допомоги сім'ям загиблих від певного нещасного випадку, внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

На яке питання розраховано завдання? Чи є підстави вважати загибель громадян Лагно та Побережного від певного нещасного випадку? Назвіть правові наслідки оголошення фізичної особи померлою.

10. Подружжя Мальків, що перебуває у шлюбі 16 років, мало двох неповнолітніх дітей. 16 березня 2022 року батько з сином Петром вийшли з дому за продуктами та не повернулися додому. 16 березня 2022 року близько 9-ї години ранку російські війська здійснили артилерійський обстріл цивільної інфраструктури міста Чернігова. В результаті прямого попадання артилерійського снаряда в продуктовий магазин, загинули та були травмовані люди. Внаслідок цього обстрілу, як згодом було офіційно повідомлено, щонайменше 14 осіб загинули та 27 були поранені. Син Петро загинув на місці, а його батько помер згодом у лікарні 17 березня 2022 року. Малько звернулася до суду із заявою про встановлення факту смерті годувальника, оскільки вважає, що вона з сином мають право на призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

На яке коло питань розраховане завдання? У чому полягає різниця між констатацією фізичної смерті особи, встановленням факту смерті, та

оголошенням фізичної особи померлою?

11. Унаслідок обстрілу в селі Зміївка Бориспільського району під ворожий обстріл потрапила слідчо-оперативна група поліції, яка їхала на виклик, а також волонтери – подружжя Клименків й двоє кореспондентів, які прямували в село евакуювати пенсіонерку та везли гуманітарну допомогу. Дружина та чоловік Клименко померли на місці, а іншим пораненим допомогли військовослужбовці ЗСУ. Після смерті подружжя, їх спадкоємцями були визнані: мати чоловіка – Клименко Лідія, неповнолітній син Назар і малолітній син Богдан. Опікуном малолітнього Богдана стала бабуся – Клименко Лідія, яка подала до нотаріальної контори заяву про відмову Назара й Богдана від спадщини на її користь. У прийнятті заяви нотаріус відмовив.

На яке питання розраховане завдання? Чи є підстави вважати загибель подружжя Клименко від певного нещасного випадку? Дайте висновок по справі? Чим відрізняється опіка від піклування? Чи має право опікун відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній особі без дозволу органу опіки та піклування?

12. Зозуляк, отримавши у спадщину квартиру, уклав договір найму житла з комерційним банком «Михайлівський» строком на п'ять років. Останній передав це житло в користування своєму працівникові Іванішину. Через деякий час Іванішин, за згодою банку, поселив у житло свою дружину та малолітнього сина. Минуло три роки і Зозуляк звернувся з вимогою до комерційного банку «Михайлівський» і до Іванішина про розірвання договору найму житла і відшкодування збитків, у зв'язку з тим, що Іванішин та члени його сім'ї псують житло, власником якого він є. При розгляді справи в суді Зозуляк заявив, що на вселення Іванішина і членів його сім'ї комерційний банк «Михайлівський» повинен був отримати його згоду.

На які питання теми розраховане це завдання? Яке рішення має винести суд? Чи є дії банку «Михайлівський» правомірними? Назвіть підстави розірвання договору найму житла за рішенням суду за вимогою наймодавця.

13. Лисенко Людмила звернулася до адвоката з питаннями щодо банкрутства фізичної особи: 1) справи про неплатоспроможність фізичної особи (чи ФОПа) розглядають лише господарські суди? 2) хто може звернутись до господарського суду із заявою про неплатоспроможність боржника – ФОП, кредитор чи боржник? 3) які два етапи передбачає процедура банкрутства фізичної особи (чи ФОПа) за Кодексом України з процедур банкрутства? 4) За яких двох умов фізична особа або ФОП може звернутися до суду, щоб встановити свою неплатоспроможність? 5) чи є умовою подання заяви до суду про неплатоспроможність подання боржником декларації про його майновий стан за останні три роки (за кожен рік окремо)? 6) Кодекс з процедур банкрутства прописує, що до складу ліквідаційної маси включається все майно боржника, за рахунок якого можна погасити його борги, з якого майна борги не можуть стягуватись? 7) наслідки визнання фізичної особи або ФОП банкрутом.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398–VI. Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

Правила опіки та піклування: затв. Держ. комісією України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. N 34/166/131/88 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99>.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України "Про психіатричну допомогу" (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року у справі № 2-рп/2016 https://zakononline.com.ua/documents/show/361738___361803#:~...B2%D0%BE

Закон України «Про психіатричну допомогу» N 2205–VIII від 10.06.2018р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>

Карнаух Б. П. Дві іпостасі фізичної особи–підприємця. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад.прав. наук України, Харків. обл. осередок всеукр. громад. орг. Асоціація цивілістів України;. Харків: Право, 2019. С. 281–285.

Кочина О.С., Болдирева В.М. Вплив воєнного стану на цивільні правовідносини. *Нове українське право*. Вип.2. 2022. С.53–58. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/232>

Кравцов С., Сокол А. Обмеження у дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення у дієздатності: цивільно-процесуальний аспект. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 5. С. 47–51: -<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/10.pdf>

Надьон В. В. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності: XIV Міжнар. наук.-практ. конф. «Закарпатські правові читання. Трансформація національних правових систем країн Центральної та Східної Європи в умовах сучасних викликів» (Ужгород, 28–29 квіт. 2022 р.). Ужгород, 2022. С. 280–283.

Надьон В. В. Умови призначення опікуна (піклувальника), реалізація їх прав та обов'язків. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 1(7). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_12

Надьон В. В. Виникнення прав та обов'язків у піклувальника по відношенню до неповнолітніх осіб та осіб, обмежених у цивільній дієздатності (відповідно до ЦК України). *Проблеми законності*. 2015. Вип. 130. С. 81–88.

Стефанчук М. Поняття й ознаки правоздатності в сучасній цивільно-правовій доктрині. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 2/1. С. 125–129: http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/20.pdf.

Кодекс України з процедур банкрутства (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 19, ст.74) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>

Явор О.А. Функції органів опіки і піклування щодо малолітньої особи за законодавством України. «Юридичні особи публічного права: участь у цивільному обороті» (Матвеевські цивілістичні читання): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 8 листопада 2016 р.). Київ: ТОВ

«Білоцерківдрук», 2016. С. 182–185.

Nadon V. V. Providing legal assistance (general theoretical aspect). P. 296–324. *The European dimension of modern legal science: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. 548 p.

Тема 7. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

(питання для обговорення)

1. Поняття юридичної особи та її ознаки.
2. Юридичні особи публічного та приватного права.
3. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.
4. Загальна характеристика та поділ юридичних осіб на підприємницькі та непідприємницькі товариства.
5. Загальна характеристика установ.
6. Індивідуалізація юридичних осіб.
7. Порядок створення та установчі документи юридичних осіб приватного права.
8. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичних осіб.
9. Види органів юридичної особи.
10. Поняття та загальна характеристика філій та представництв юридичних осіб.
11. Підстави та способи припинення юридичної особи.
12. Цивільно-правова характеристика Акціонерного товариства.
13. Цивільно-правова характеристика товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю.
14. Цивільно-правова характеристика повних та командитних товариств.
15. Цивільно-правова характеристика виробничих кооперативів.
16. Цивільно-правова характеристика громадських об'єднань, благодійних фондів, релігійних організацій та інших форм непідприємницьких товариств.

Завдання

1. Громадянин Григоренко Віталій, який є директором ЗОШ № 333, та громадянин Ворох Віктор, який очолює Управління освіти Шевченківської РДА, вирішили створити товариство з обмеженою відповідальністю, основним видом діяльності якого буде проведення ремонтних робіт.

Подавати документи на реєстрацію вирішили не особисто, а поштою. В конверт було вкладено: 1) заповнена реєстраційна картка, підписана особисто; 2) рішення засновників про створення юридичної особи (оригінал); 3) два примірники установчих документів (прошиті, пронумеровані та підписані засновниками). У державній реєстрації було відмовлено.

Чому була відмова у державній реєстрації, обґрунтуйте відповідь. Яким буде результат надання послуги державним реєстратором, у разі, якщо всі документи подані правильно? Як зміниться рішення державного реєстратора, якщо Григоренко та Ворох були безробітні?

2. Товариство з обмеженою відповідальністю «Колос» подало заявку на внесення змін до статуту та зміну керівника. Юристом ТОВ «Колос» було сформовано пакет таких документів: а) заява про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі; б) нотаріально засвідчена копія рішення уповноваженого органу управління юридичної особи (Загальних зборів) про зміни, що вносяться до Єдиного державного реєстру; в) документ про сплату адміністративного збору; г) статут у новій редакції.

На яке коло питань розраховане дане завдання? Оцініть дії юриста, чи немає помилки в пакеті документів?

3. У червні 2021 року було створено філію № 3 ТОВ «Пролісок» у місті Києві, у вересні 2022 року філія уклала договір купівлі-продажу з ТОВ «Едельвейс» на поставку олії. Договір був укладений з відстрочкою 14 днів та підписаний директором філії № 3 та директором ТОВ «Едельвейс».

Оплата була прострочена, ТОВ «Едельвейс» звернулось з вимогами до ТОВ «Пролісок» про витребування оплати за поставлену олію. ТОВ «Пролісок» у виплаті відмовило, посилаючись на те, що директор Філії №3, який підписував цей договір не отримав схвалення від центрального офісу і вже 3 місяці не працює в ТОВ «Пролісок».

Як слід вирішити справу? Проаналізуйте функції філій та представництв. Які повноваження і функції мають філії та представництва?

4. Громадянин Тарасенко, що мешкає у будинку 4 роки, звернувся до суду з позовом про необґрунтоване підвищення тарифів на комунальні послуги в поточному році. Два роки тому у будинку було створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. Перед тим, як подавати позов до суду Тарасенко звернувся до голови ОСББ з вимогою показати протоколи загальних зборів, де саме було вирішено підвищити тарифи, але голова відмовився надавати ці протоколи мотивуючи свою відмову тим, що Тарасенко не має права на отримання цих документів, адже про підвищення тарифів він був сповіщений письмово за 2 місяці і не заперечив проти підвищення тарифів.

На яке коло питань розраховане завдання? Як буде вирішена справа? Охарактеризуйте дії голови ОСББ.

5. Громадяни Івкін, Щербаков та Донченко вирішили об'єднатися та створити організацію швидкої фінансової допомоги, оскільки популярність термінових онлайн кредитів зростає. Для того, щоб прийняти рішення в якій організаційно-правовій формі створити юридичну особу та оформити документи належним чином звернулися до свого приятеля Грушенка, який отримав юридичну освіту, але за фахом не працював. Грушенко завірив, що створення такої організації вимагає чимало зусиль, по-перше, необхідно отримати ліцензію, по-друге, є встановлений мінімальний розмір статутного капіталу в 1 мільйон гривень, по-третє, подібну діяльність може здійснювати тільки акціонерні, повні та командитні товариства.

На яке коло питань розраховане завдання? Чи всі твердження Грушенко правильні? Які існують підприємницькі товариства? Чим відрізняється повне товариство від командитного товариства та ТДВ, ТОВ та АТ (обґрунтуйте відповідь), на підставі якого установчого документу вони будуть діяти? Чи

зміниться рішення, якщо Івкін, Щербаков та Донченко вирішили створити ломбард?

6. В провадженні Південного районного суду перебуває справа за позовом Товариства з додатковою відповідальністю, Страхове товариство з додатковою відповідальністю «Глобус» до Харитонової про відшкодування матеріальної шкоди в порядку регресу. Від представника Приватного акціонерного товариства СК «Українська страхова група» надійшло клопотання про заміну позивача у даній справі на правонаступника. Заява мотивована тим, що між Товариством з додатковою відповідальністю, Страхове товариство з додатковою відповідальністю «Глобус» та Приватним акціонерним товариством СК «Українська страхова група», 19 грудня 2022 року укладено договір приєднання, згідно якого ПАТ СК «Українська страхова група» є набувачем всіх прав та обов'язків ТДВ СТДВ «Глобус».

Яке рішення має винести суд? На підставі чого здійснюється реорганізація юридичної особи? Які наслідки реорганізації юридичної особи? Який порядок припинення юридичної особи шляхом реорганізації? Хто є правонаступником і з якого моменту?

7. Унаслідок збиткової господарської діяльності командитне товариство «Пронько, Лейко та партнери», яке займалося виробництвом ротангових меблів та декоративних предметів інтер'єру, було оголошено банкрутом. У зв'язку з нестачею майна командитного товариства, господарський суд звернув стягнення на особисте майно засновників. Пронько є вкладником і повним учасником цього товариства, а Лейко учасником повного товариства «Лейко і компанія». Не погодившись з рішенням суду Пронько, звернувся до адвоката з питаннями: «Чи правомірне рішення суду? Які збитки понесуть вкладники? На яке майно засновників може бути звернене стягнення?»

Дайте відповіді на ці питання. Чому командитні товариства ще називають товариствами на вірі?

8. Громадянин України Войтенко та громадянин Іспанії Дельмондо вирішили створити страхову компанію у формі товариства з обмеженою відповідальністю «Страхова компанія «Гарант». Засновники виходили з того, що страхова компанія може здійснювати будь-який з видів підприємницької діяльності, а страхування, перестрахування та фінансову діяльність, пов'язану з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням – тільки після отримання відповідних ліцензій. Це й знайшло відображення в статуті.

Статутний капітал був сформований за рахунок власних коштів засновників, цінних паперів (зокрема, векселів) та грошей, отриманих під заставу квартири Войтенко, і в сумі склав 980 000 євро. Проте їм було відмовлено у реєстрації страхової компанії.

Яке коло питань охоплює це завдання? Чи правомірною була відмова в державній реєстрації страхової компанії? Роз'ясніть вказаним особам порядок створення страхової компанії та особливості її правоздатності.

9. Брати Зоценко пред'явили позов про визнання частково недійсним заповіту своєї матері, яка залишила їм 2 квартири, автомобіль, колекцію марок і зобов'язала синів всі гроші, що знаходилися на її банківському рахунку та її власні

музичні інструменти (фортепіано, 2 скрипки, 2 віолончелі) віддати на створення приватної музичної школи.

Брати Зощенко вважають, що в частині спрямування коштів та музичних інструментів на створення цієї приватної школи треба визнати заповіт недійсним у зв'язку з тим, що мати за життя не займалася створенням цієї школи, а вони не є фахівцями у цій справі, тому що не мають ні музичної, ні педагогічної освіти і не зможуть управляти школою, навіть якщо її створять. До того ж їх знайомий, який працює юристом, запевнив, що хоча школа як юридична особа і відповідає за своїми зобов'язаннями коштами, що знаходяться в її розпорядженні, але при їх недостатності власник цієї школи буде нести субсидіарну відповідальність.

На яке коло питань розраховане дана задача? Чи можна вважати заповіт установчим актом приватної музичної школи? Чи повинен засновник школи, здійснювати управління нею та відповідати за її зобов'язаннями?

10. У зв'язку зі зростанням заборгованостей перед кредиторами та вкрай поганим врожаєм з'явилася загроза неплатоспроможності ТОВ «Золота пшениця». Тому Загальними зборами було прийнято рішення звернутися до юриста, для з'ясування можливих шляхів вирішення складної ситуації.

Оцінивши ситуацію юрист порадив ТОВ «Золота пшениця» ініціювати процедуру санації до відкриття провадження у справі про банкрутство і звернутися до господарського суду у 10-ти денний строк.

Проаналізуйте ситуацію. Чи правомірна порада юриста? У чому полягає процедура санації? Що таке план санації? Хто може бути призначеним керуючим санацією? Які наслідки визнання боржника банкрутом?

11. Ухвалою господарського суду Донецької області від 04.11.2022 прийнято до розгляду заяву ПП «Трикутник» про відкриття провадження у справі про банкрутство Приватного акціонерного товариства «Зевс».

Ухвалою господарського суду Донецької області від 18.11.2022, яка залишена без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 04.02.2023:

- відкрито провадження у справі про банкрутство Приватного акціонерного товариства «Зевс»;

- визнано грошові вимоги ПП «Трикутник» в сумі 3420000,00 грн. та 19210,00 грн. судового збору;

- введено мораторій на задоволення вимог кредиторів;

- введено процедуру розпорядження майном Приватного акціонерного товариства «Зевс» строком на сто сімдесят календарних днів до 06.05.2023;

- призначено розпорядником майна арбітражного керуючого Бойко Сергія Володимировича;

- встановлено оплату послуг розпорядника майна у розмірі трьох розмірів мінімальної заробітної плати за рахунок коштів, авансованих кредитором на депозитний рахунок господарського суду;

- вирішено вжити заходи щодо забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони боржнику та власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника приймати рішення щодо ліквідації, реорганізації боржника, а також відчуження основні засоби та предмети застави та вирішено інші процесуальні питання.

До Верховного Суду від АТ «Пумб» надійшла касаційна скарга у якій

Скаржник просить суд скасувати ухвалу господарського суду Донецької області та постанову Східного апеляційного господарського суду і прийняти нове рішення яким відмовити у задоволенні заяви ПП «Трикутник» про відкриття провадження у справі ПрАТ «Зевс».

Проаналізуйте справу. Яке рішення має винести Верховний суд?

12. ТОВ «Конкорд» звернулося до суду з позовом до ТОВ «Дарниця» та громадської організації інвалідів «Довіра» щодо визнання недійсним договору про відступлення права вимоги, який був укладений 10.02.22 р., між ТОВ «Дарниця» і громадською організацією «Довіра». Згідно з умовами укладеного договору первісний кредитор ТОВ «Дарниця» відступив, а новий кредитор – громадська організація «Довіра» набула право вимоги, яке належить первісному кредитору. Право вимоги, що відступається встановлено сторонами у сумі 300 000 грн. Пізніше, сторонами була укладена додаткова до договору угода про те, що сума визначена в договорі сплачується новим кредитором у строк до 20.05 2022 р., при цьому новий кредитор має право сплачувати відстрочену суму частинами. Метою укладення договору від 10.02.22 р., було надання поворотної фінансової допомоги громадській організації «Довіра», оскільки ГО «Довіра» повинно було стягнути суму, вказану в договорі в розмірі 300.000 грн., і використати її з метою надання благодійної допомоги, а в подальшому повернути її ТОВ «Дарниця». На думку позивача вказаний правочин не відповідає статутній діяльності громадської організації «Довіра», цей правочин вчинений за межами цивільної правоздатності юридичної особи.

На які питання розраховане завдання? Який правовий статус має громадська організація? Види громадських організацій? Який обсяг правоздатності мають юридичні особи? Дайте поняття благодійної допомоги? Яке рішення прийме суд?

13. ТОВ «Зоря» подало позов до суду до ФОП Сидоренко С., щодо визнання недійсним договору поставки від 01.07.22 р., який був укладений між ТОВ «Зоря» і Сидоренко С. Руденко В., уклав договір поставки посівного матеріалу кукурудзи «Галатея Кукурудза» (1 пос. од./мішок = 80 тис. нас.) в кількості 1000, ціною 2000,00 грн., на загальну суму 2 000 000 грн. Оплата за товар повинна була проводитися в безготівковій формі у гривнях України, шляхом перерахування грошових коштів на рахунок постачальника ФОП Сидоренко С., і здійснена протягом трьох банківських днів, з моменту відвантаження товару. При укладенні і підписанні договору поставки постачальнику були надані всі необхідні документи, зокрема довіреність видана Руденко В., в якій підтверджувалися повноваження особи яка укладає договір. На виконання договору поставки ФОП Сидоренко С., передала посівний матеріал кукурудзи в кількості 1000 посівних одиниць загальною вартістю 2000 000 грн., при цьому був складений акт приймання-передачі № 2 від 03.12.22 р. Згідно зі статутом ТОВ «Зоря» директор Руденко В., має право укладати угоди та здійснювати юридичні дії від імені товариства на суму яка не перевищує 100 000 грн.

На які питання розраховане завдання? Які органи створюються в ТОВ? Який орган є вищим органом товариства, які питання входять до компетенції загальних зборів? Які повноваження виконавчого органу? Чи вийшов Руденко В., за межі своїх повноважень? Яке рішення прийме суд?

14. У жовтні 2022 р., Харківська міська рада звернулася до суду з позовом до ОСББ «Ренесанс» щодо визнання недійсним рішення установчих зборів власників квартир та нежитлових приміщень у житловому будинку, розташованому за адресою: м. Харків, вул. Римарська, 37 буд. 28, щодо створення ОСББ «Ренесанс». Житловий будинок є пам'яткою архітектури 1897 р., цей будинок використовувався в якості жилого будинку, більшість квартир в будинку перебували у приватній власності. Пізніше, згідно з розпорядженням Харківської міської ради цей будинок визнано ветхим і аварійним, непридатним для нормальної експлуатації. В подальшому, у зв'язку з фінансовими труднощами було передано пакет технічної документації ТОВ «Будінвест» для проведення відновлювальних і ремонтних робіт. В процесі проведення вказаних робіт сталася пожежа, через відсутність повноцінної консервації приміщення 2-го, 4-го поверхів були остаточно зруйновані. Починаючи з 2012 р., будівля не використовується за цільовим призначенням. У листопаді 2019 р., у вказаному приміщенні на 1 поверсі проведено установчі збори ОСББ і пізніше проведена державна реєстрація ОСББ і внесено до державного реєстру запис № 1960003476789. Через деякий час Харківська міська рада згідно з протоколом обстеження житлового будинку по вул. Римарській, 37 б. 28, визнала цей будинок непридатним для проживання, у зв'язку з невідповідністю санітарним і технічним вимогам і непридатним для проживання. Було прийнято рішення щодо проведення консервації і подальшої реставрації. Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що багатоквартирний будинок, розташований за вказаною адресою знаходиться в непридатному для проживання стані, а тому на власників житлових і нежитлових приміщень не поширюються норми Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», позивача, як власника нежитлових приміщень першого поверху будинку загальною площею 18 кв. м., у порушення вимог ч. 4 ст. 6 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» не було належним чином повідомлено про час і місце проведення установчих зборів щодо створення ОСББ «Ренесанс», відповідач не виконує функції щодо забезпечення належного утримання, експлуатації, реконструкції, реставрації, поточно і капітального ремонтів, технічного переоснащення майна багатоквартирного будинку. У відповідь на позовні вимоги, відповідач повідомив про те, що норми Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» не визначають відповідний технічний стан багатоквартирного будинку в якості однієї з вимог для створення або не створення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. Крім того, в будинку є нежитлові приміщення, що не призначені для проживання, але власники яких разом із власниками житлових приміщень беруть участь у створенні та діяльності ОСББ для забезпечення належного утримання будинку, позивача було повідомлено належним чином про час і місце проведення установчих зборів. Суд задовольнив позов Харківської міської ради.

На які питання розраховане завдання? Проаналізуйте доводи сторін. Правовий статус ОСББ, його органи, діяльність? До якого виду юридичних осіб відноситься ОСББ? Чи правильне рішення виніс суд?

15. Учасник акціонерного товариства Кириленко М., звернувся до суду з позовом щодо визнання недійсним договору поруки укладеним ПАТ «Фаворит» і «Кредобанк». Згідно з умовами укладеного між «Кредобанком» і позичальником Сидоренко О., останньому було відкрито кредитну лінію в режимі овердрафт для

ведення статутної поточної діяльності, в тому числі поповнення обігових коштів, з лімітом кредитування в сумі 300 000 грн. До кредитного договору сторони вносили зміни щодо порядку та строків повернення кредиту, сплати відсотків, уклали договори про відповідні зміни № 40067 від 30.09.22, № 50067 від 10.11.22. Для забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором між ПАТ «Фаворит» і «Кредобанком» був укладений договір поруки. За умовами договору поруки ПАТ «Фаворит» зобов'язалось солідарно відповідати за виконання Сидоренко О., зобов'язань перед банком за кредитним договором. В обумовлений строк в договорі Сидоренко О., не виконав свої зобов'язання за договором перед банком. Банк відступив Коваленко Н., право вимоги до ПАТ «Фаворит» і Сидоренко О., як солідарних боржників за кредитним договором. Кириленко М., вважає що наглядова рада і правління як виконавчі органи ПАТ «Фаворит» укладаючи договір поруки з банком «Кредобанк» діяли недобросовісно, вийшли за межі своїх повноважень і порушили приписи ст. ст. 71, 92, 203, 215 ЦК України.

На які питання розраховане завдання? Дайте поняття акціонерного товариства. Які органи управління створюються в акціонерному товаристві? Що таке правочин щодо вчинення якого є заінтересованість? Яке рішення прийме суд?

16. Коваленко Л., звернувся до суду з позовом до ТОВ «Транс агро» з вимогою про визнання недійсним та скасування рішення зборів учасників ТОВ щодо збільшення статутного капіталу товариства, яким було перерозподілено частки учасників у статутному капіталі і затверджено нову редакцію статуту, визнання недійсним та скасування рішення зборів учасників, яким було змінено процедуру збільшення статутного капіталу ТОВ «Транс агро». Позовні вимоги Коваленко Л., були обґрунтовані тим, що загальні збори учасників фактично не проводилися, не була дотримана процедура проведення зборів шляхом опитування, так питання для голосування не були надіслані всім учасникам. Статутний капітал товариства був збільшений шляхом укладення договору дарування одним з учасників товариства. Коваленко Л., вважає що були порушені його корпоративні права на участь в управлінні справами ТОВ «Транс агро».

На які питання розраховано завдання? Дайте поняття корпоративних прав? Яким чином проводиться збільшення або зменшення статутного капіталу? Яке рішення винесе суд?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про порядок розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08#Text>.

Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин : Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16#Text>

Закон України «Про акціонерні товариства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>.

Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.

Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-14#Text>.

Закон України «Про особливості здійснення права власності у

багатоквартирному будинку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text>.

Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Закон України «Про страхування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

Борисова В. Інститут юридичної особи у праві України. *Право України*. 2010. № 12. С. 25–31.

Бровченко Т. І. Установчі документи юридичних осіб за Цивільним законодавством України. монографія. Т. І. Бровченко. Харків : Право, 2016. 186 с.

Бровченко Т. І. Законодавче регулювання установчих документів юридичних осіб. Т. І. Бровченко. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 32 (71). № 6. 2021.

Бровченко, Т. І. Термінологічні аспекти установчих документів юридичних осіб. Т. І. Бровченко. *Право України*. № 12. 2014. С. 199–205.

Надьон В. В. Аналіз спеціальних та ексклюзивних прав за законодавством України та ЄС. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав*: матер. наук.-практ. конф. присвяч. пам'яті Ч. Н. Азімова (Харків, 16 груд. 2020 р.). Х., 2020. С. 17–21.

Надьон В. В. Економічна свобода юридичних осіб приватного права. Ефективність правового регулювання економічних інституцій: навч. посіб. За заг. ред. проф. М. Савчина. Ужгород. 2021. 360 с.

Піддубна В.Ф. Юридичні особи публічного права: поняття, правова природа, ознаки. *International Scientific and Practical Conference World*, 2017. №8, Том 3, с.19–23

Правовий статус непідприємницьких організацій: навч. посіб. За ред. В. В. Луця. К.: Акад. муніцип. управління, Між-нар. Центр некомерц. права, Ін-т громадян. суспільства. 414 с.

Спасибо-Фатєєва І. Деякі розсуди про юридичні особи та їхні організаційно-правові форми. *Право України*. 2007. № 2. С. 118–123.

Старинський М. Деліктоздатність юридичної особи: поняття та види. *Юрид. Україна*. 2006. № 6. С. 10–13.

Тема 8. Об'єкти цивільних прав

(питання для обговорення)

1. Загальні положення про об'єкти цивільних прав. Їх поняття та види.
2. Матеріальні та нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.
3. Об'єкти цивільних прав, що знаходяться у вільному обороті, обмежені в обороті та вилучені з цивільного обороту.

4. Класифікація речей: рухомі та нерухомі речі; речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками; споживні та неспоживні речі; подільні та неподільні речі; складові частини речі; складна річ; головна річ і приналежність; продукція, плоди та доходи.

5. Поняття майна. Тварини як об'єкти цивільних прав. Підприємство як єдиний майновий комплекс.

6. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.

7. Поняття і ознаки цінного паперу. Групи та види цінних паперів. Порядок передання прав за цінними паперами.

8. Результати робіт та послуги як об'єкти цивільних прав.

9. Загальна характеристика результатів інтелектуальної, творчої діяльності як об'єктів цивільних прав.

10. Інформація як об'єкт цивільних прав.

11. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав.

12. Інші об'єкти цивільних прав.

Завдання

1. 20-річний Семенченко до дня народження свого батька, вирішив придбати йому у подарунок мисливську рушницю. У збройовому магазині продавець відмовився продавати чоловіку обрану ним модель мисливської рушниці, посилаючись на відсутність у нього дозволу на придбання зброї.

На які групи поділяються об'єкти цивільних прав у залежності від їх оборотоздатності? Який правовий режим вказаного у завданні об'єкта. Чи обґрунтована відмова продавця продати Семенченку рушницю? Роз'ясніть порядок придбання мисливської зброї. У чому полягають відмінності правових режимів гладкоствольної та нарізної мисливської зброї?

2. Симоненко успадкувала гараж після смерті свого батька. Оформивши спадщину на своє ім'я, вона вирішила подарувати гараж своєму синові Андрію. У ході обговорення умов договору дарування, з метою уникнення витрат на його нотаріальне посвідчення, Симоненко наполягала на його укладенні у простій письмовій формі.

Охарактеризуйте гараж як об'єкт цивільних прав. Визначте особливості правового режиму рухомих та нерухомих речей за нормами ЦК України, поясніть практичне значення такого поділу. У чому полягають особливості укладення правочинів щодо нерухомості? Чи можливе у цьому випадку укладення договору у простій письмовій формі?

3. Сільськогосподарське підприємство «Агротех» передано 50 тонн пшениці першого класу на зберігання ТОВ «Елеватор-2». Під час дощової зливи з градом частина даху елеватора, де зберігався урожай, була пошкоджена. Внаслідок протікання та наступного підтоплення зерно з часом зіпріло та стало непридатним до використання як зерно першого класу. Після закінчення договору зберігання ТОВ «Агротех» зажадала від ТОВ «Елеватор» виконати свої зобов'язання в натурі, тобто повернути 50 тонн переданої йому на зберігання пшениці першого класу. Юрист ТОВ «Елеватор» наполягав на компенсації зберігачем частини вартості прийнятого на зберігання зерна. Свою позицію він обґрунтовував тим, що зіпріла

пшениця частково втратила первісну якість та відповідно ціну, але все ще може бути використана чи продана як фуражне зерно.

На які питання теми розраховане завдання? У чому полягає практичне значення поділу речей на речі, визначеними родовими та індивідуальними ознаками? Як повинен бути вирішений спір, виходячи із норм актів цивільного законодавства України?

4. 20.12.2021 року Дідовець взяв у позику у Щербатюка 500 доларів США строком на три місяці. З метою виконання договору позики у визначений договором строк Дідовець приніс додому Щербатюку 13 тис. грн. готівкою, посилаючись на те, що дана сума еквівалентна 500 дол. США за офіційним курсом НБУ на момент виникнення зобов'язання. Щербатюк відмовився прийняти гроші, посилаючись на те, що він давав у борг кошти в іноземній валюті, а Дідовець повертає суму боргу у національній валюті, що, на його думку, є неналежним виконанням зобов'язання. До того ж через курсову різницю 13 тис. грн. не еквівалентні 500 дол. США станом на момент виконання зобов'язання, що також свідчить на користь неналежності виконання даного позикового зобов'язання.

На які питання теми розраховане завдання? Чи обґрунтовані аргументи Щербатюка? Як, на Вашу думку, повинен бути вирішений спір. Обґрунтуйте Вашу відповідь.

5. 13-річний Коваленко є блогером та активним користувачем мережі Інтернет, який регулярно публікує свої статті та інші матеріали у своєму блозі та соціальних мережах. Одного дня Коваленко дізнався, що його остання стаття була скопійована без його дозволу та опублікована на іншому сайті, де автором статті була зазначена інша людина. Коваленко вирішив звернутися до суду за захистом порушених прав.

На які питання теми розраховане завдання? Як, на Вашу думку, повинен бути вирішений судовий спір? За яких умов без згоди автора можна розміщувати у мережі Інтернет твори у вигляді, доступному для публічного використання? Обґрунтуйте Вашу відповідь.

6. ТОВ «Альфа» займається виробництвом технічного обладнання. У 2018 році воно придбало власність земельну ділянку площею 2 гектари, на якій знаходяться цехи з устаткуванням, офісні приміщення та робочі склади.

Однак, через погане фінансове становище, компанія не змогла повністю розрахуватися з грошовими вимогами кредиторів. Один з кредиторів, ТОВ «Омега», подав позов до суду з вимогою стягнення боргу за рахунок звернення стягнення на земельну ділянку та інше майно ТОВ «Альфа».

У своєму позові ТОВ «Омега» стверджує, що земельна ділянка та інше майно є єдиним майновим комплексом ТОВ «Альфа», тому все майно повинно бути передано на реалізацію на аукціоні, а отримані кошти повинні бути направлені на відшкодування боргу. ТОВ «Альфа» заперечує вимоги кредитора, стверджуючи, що належна йому земельна ділянка та інше майно є окремими об'єктами права власності. Також вони стверджують, що земельна ділянка та інше майно не є єдиним майновим комплексом.

Чи є земельна ділянка та інше майно ТОВ «Альфа» єдиним майновим комплексом? Які основні ознаки єдиного майнового комплексу за чинним цивільним законодавством України? Як співвідносяться категорії «майно» та «річ» за

чинним цивільним законодавством України? Які можуть бути наслідки визнання у судовому порядку земельної ділянки та іншого майна ТОВ «Альфа» єдиним майновим комплексом?

7. Юненко є власницею квартири в одному з житлових будинків у Києві. Протягом року Юненко перебувала за кордоном і в квартирі ніхто не проживав. Коли повернулася додому, з'ясувалося, що її квартиру було продано без її згоди, тому вона була змушена звернутися до суду за захистом порушеного права.

На які питання теми розраховане завдання? Проаналізуйте судову практику та чинне цивільне законодавство України та визначте, яким чином Юненко може захистити свої права на спірну квартиру, якщо вона була продана без її згоди? Які рекомендації Юненко може дати адвокат щодо подальших її дій щодо захисту належного їй права власності на спірну квартиру?

8. У м. Харків на території колишнього приватного маєтку знаходиться фруктовий сад, який містить різноманітні фруктові дерева та кущі.

Власником саду була колишня заможна родина, яка втратила своє майно під час націоналізації у 1945 році. З того часу садом опікується місцева рада, яка відновлює його та збирає урожай фруктів. У 2021 році, після збору врожаю, місцева рада збиралася продати фрукти на місцевому ринку. Проте з'явилися наступні особи:

- нащадки колишнього власника, які звернулися до суду з вимогою повернення права власності на фруктовий сад;

- місцевий житель, який заявляє, що був відповідальним за догляд за фруктовим садом протягом останніх 10 років і має право на частину доходів від продажу фруктів;

- представники місцевого комунального підприємства, які заявляють, що фруктовий сад перейшов до їх власності згідно з чинним законодавством України.

На які питання теми розраховане завдання? Чи мають нащадки колишнього власника право на повернення власності на фруктовий сад, який був націоналізований у 1945 році? Чи має місцевий житель право на частину доходів від продажу фруктів, якщо він дійсно був відповідальним за догляд за фруктовим садом протягом останніх 10 років? Чи має місцеве комунальне підприємство право власності на фруктовий сад згідно з чинним законодавством України? Обґрунтуйте Вашу відповідь.

9. Працівник ТОВ «ЦифрДинаміка» після закінчення трудового договору перейшов на роботу до конкуруючого АТ «Еліт-Технології». Згодом ТОВ «ЦифрДинаміка» заявило, що колишній працівник порушив умови трудового договору про нерозголошення конфіденційної інформації, що була доступна йому протягом роботи у ТОВ «ЦифрДинаміка». Крім того, ТОВ «ЦифрДинаміка» звернулося до суду з позовом про відшкодування збитків завданих порушенням умов трудового договору.

На які питання теми розраховане завдання? Які обставини суд повинен встановити та дослідити? Чи має право ТОВ «ЦифрДинаміка» на матеріальну компенсацію збитків? У випадку, якщо ТОВ «ЦифрДинаміка» має право на матеріальну компенсацію збитків, хто саме має відшкодувати завдані збитки? Проаналізуйте співвідношення правових категорій: конфіденційна інформація, комерційна таємниця, ноу-хау.

10. Блошко, яка є власницею квартири в багатоквартирному будинку, дізналася, що нежитлові, допоміжні приміщення будинку було виставлено на продаж на електронних торгах як предмет іпотеки. Блошко встановила, що відповідні нежитлові приміщення раніше було передано в приватну власність ФОП Кривець. Блошко вважає, що це майно без згоди всіх власників квартир у багатоквартирному будинку не може бути передане в іпотеку банку, оскільки є спільною власністю всіх власників багатоквартирного будинку.

На які питання теми розраховане завдання? Чи мав право ФОП Кривець передати в іпотеку нежитлові приміщення будинку, які є спільною власністю всіх власників квартир? Чи може банк брати в заставу майно, яке не є виключною власністю особи, яка бере кредит? Які юридичні наслідки настають у випадку незаконної передачі спірного майна в іпотеку?

11. Денисенко, який є активним користувачем комп'ютерної онлайн гри WoW (World of Warcraft) дізнався, що його обліковий запис у комп'ютерній грі було зламано іншим користувачем, гравцем цієї ж гри. З його особистого облікового запису у було викрадено всі віртуальні активи, серед яких були рідкісні та цінні предмети загальною вартістю 15 тисяч доларів США. Денисенко звернувся до суду з вимогою повернути віртуальні активи, а також компенсувати збитки, спричинені втратою цих активів.

Чи можуть віртуальні активи, такі як електронні кошовності та зброя у комп'ютерній грі, вважатися майном відповідно чинного цивільного законодавства України? Дайте визначення віртуальних активів за чинним законодавством України та визначте їх правову природу і місце серед об'єктів цивільних прав? Хто є власником віртуальних активів у комп'ютерній грі? Яким чином регулюються відносини у сфері використання віртуальних активів у країнах ЄС та інших країнах світу?

12. Працівник ТОВ «Бета» Кравченко був звільнений з роботи у зв'язку з погіршенням її фінансово-економічного становища. Однак, після звільнення Кравченко дізнався, що його особисті дані, включаючи адресу, номер телефону, інформацію про здоров'я та рішення про звільнення, були передані третій стороні – компанії-конкуренту АТ «Гамма». Кравченко звернувся до адвоката за наданням кваліфікаційної юридичної допомоги у цьому питанні.

На які питання теми розраховане завдання? Які суб'єктивні права та юридичні обов'язки має ТОВ «Бета» щодо збору, зберігання та використання особистих даних своїх працівників? Проаналізуйте судову практику відносно подібних спорів та визначте, які рішення найчастіше приймає суд. З'ясуйте, які наслідки можуть настати для ТОВ «Бета» у разі порушення прав на захист особистих даних своїх працівників.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01 грудня 2022 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 червня 2018р.
Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.

Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17 листопада 2009 р. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 1. Ст. 2. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>.

Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. . *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.

Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. . *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. . *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>.

Про застосування векселів в господарському обороті України : Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р.. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2470-12>.

Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17 травня 2018 р.. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>.

Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 р. . *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 р. . *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/898-15#Text466>.

Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України № 2518-IX від 15.08.2022. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text>.

Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. *Законодавство України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

Про обіг векселів в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.

Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 р. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-IX#Text>.

Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>

Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 № 611. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF>.

Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21 вересня 1999 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14>.

Про приватизацію державного житлового фонду : Закон України від 19.06.1992 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>.

Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квітня 2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 27–28. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2019-19#Text>.

Про ринок природного газу : Закон України від 9 квітня 2015 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI. *Законодавство України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.

Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 р. № 622. *Законодавство України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії : постанова КМУ від 07.09.1993 р. № 706. *Законодавство України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-93-п>.

Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>. 50.

Водяхін С. А. Документи як об'єкт цивільних прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Нац. ун-т «Одеська юрид. Акад.». Одеса, 2012. 18 с.

Гоцанюк О. І. Оборотоzdатність майнових прав на об'єкти промислової власності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2017. 208 с.

Гузь Є. В. Рухоме майно як об'єкт цивільних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2015. 220 с.

Даниленко О. В. Гроші у цивільному обороті України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. № 24, Одеса: 2020, С. 140–159

Даниленко О. В. Порівняльно-правова характеристика грошей та цінних паперів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 3–2, т. 2 С. 25–30.

Євков А. М. Вичерпання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»; Харків, 2012. 198 с.

Квіт Н. М. Біобанки в Україні : цивільно-правовий аспект : монографія. Львів : Кварт, 2020. 376 с.

Кодинець А. О. Інформація як об'єкт цивільних прав : концепція, методологія, правова природа. *Право України*. № 1. 2015. С. 107–115.

Кохановська О. В. Втілення та реалізація ідей розробників ЦК України щодо нормативного закріплення поняття та видів об'єктів цивільних прав. Актуальні проблеми приватного права України : зб. статей до ювілею д-ра юрид. наук, проф. Наталії Семенівни Кузнецової . відп. ред. Р. А. Майданик, О. В. Кохановська. Київ : ПрАТ «Юридична практика», 2014. С. 247–271.

Кохановська О. В. Регулювання немайнових відносин у Цивільному кодексу України : десятирічний досвід. *Право України*. 2009. № 2. С. 57–69.

Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві : монографія. Київ : Вид-поліграф. центр «Київський ун-т», 2006. 463 с.

Майданик Л. Р. Деякі аспекти оборотоздатності особистих немайнових благ фізичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Т.1. С. 141–143.

Міндарьова М. Ю. Облігації як об'єкт цивільного обороту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого . Харків, 2015. 219 с.

Ромовська З. В. Особисті немайнові права фізичних осіб. *Українське право*. 1997. Вип. 1 (6). С. 47–60.

Синегубов О. В. Здійснення особистих немайнових прав осіб, що не досягли повноліття : автореф. ... дис. д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2015. 39 с.

Скрипник В. Л. Об'єкти цивільних прав: теоретичні і методологічні проблеми: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. Київ, 2021. 497 с.

Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 552 с.

Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія / від. ред. Я.М. Шевченко. Хмельницький : Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2007. 626 с.

Філонова Ю. М. Захист речових прав на чуже майно в Україні : дис....канд.юрид. наук: 12.00.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2020. 233 с.

Ходико Ю. Є. Поняття правового режиму об'єкта цивільного правовідношення. Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60 річчя від Дня народження професора Ірини Володимирівни Жилінкової). за заг. ред. Р. О. Стефанчука. Харків : Право, 2019. С. 246–254.

Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 664 с.

Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 521 с.

Яроцький В. Л. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 176–179.

Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції) : монографія. Харків :Право, 2006. 544 с.

Doss A. M. The profit and loss report on animal rights : how profit maximization has driven the stagnation of the legal identification of animals as property *University of Massachusetts law review. North Dartmouth*. 2018. Vol. 13, № 1, Art. 4. P. 140–176.

Glannon W. The moral insignificance of death in organ donation. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*. Volume 22, Issue 2. April 2013, pp. 192–202.

Mai J.-E. The modernity of classification. *Journal of Documentation*. 2011. Vol. 67. No 4. Pp. 710–730.

Robinson Robbie The Legal Nature of the Embryo: Legal Subject or Legal Object? *Potchefstroom Electronic Law Journal*. 2018. Vol. 21, p. 25–26.

Тема 9. Особисті немайнові права

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття і класифікація особистих немайнових прав.
2. Класифікація особистих немайнових прав.
3. Обмеження особистих немайнових прав.
4. Таємниця особистого життя людини. Поняття та види.
5. Джерела правового регулювання особистих немайнових прав фізичної особи.
6. Підстави виникнення особистих немайнових прав фізичної особи.
7. Здійснення особистих немайнових прав.
8. Захист особистих немайнових прав.

Завдання

1. У вересні 2021 року Остапчук, яка є активним донором компонентів крові, звернулася до суду з позовом до Хімкомбінату, де працює на посаді заступника директора з майнових питань, про визнання протиправною бездіяльності щодо залишення без розгляду заяви та відшкодування моральної шкоди в розмірі 10 000,00 грн. 22 серпня 2021 року засобами електронного зв'язку з використанням корпоративної пошти Остапчук направила директору Хімкомбінату заяву про те, що 5 вересня 2021 року має намір здійснити донацію крові, у зв'язку з чим, на підставі ч. 2 ст. 30 Закону України «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові», просила в цей день звільнити її від роботи із збереженням середнього заробітку та 5 вересня 2021 року надати день відпочинку. Проте з порушенням вимог ст.124 КЗпП України та зазначеного вище Закону відповідний наказ виданий не був, Натомість було видано наказ від 25 серпня 2021 року, отриманий позивачем 25 серпня 2021 року, про продовження відрядження ще до 15 вересня 2021 року у м. Києві, в чому будь-якої виробничої потреби не було.

Таким чином, таке продовження відрядження в сукупності з бездіяльністю з видання наказу щодо надання дня відпочинку для здійснення донації крові позбавило її можливості здійснити заплановану на 5 вересня 2021 року донацію у відповідному медичному закладі, що потребував донорської крові та звернувся до позивача з цього питання, і призвело до порушення її права донора, а вона зазнала моральних страждань від зневаги роботодавцем до її прав людини і громадянина, а також від усвідомлення того, що хворі, які потребували компоненти крові не змогли отримати допомоги, яку вона могла надати.

На яке питання розраховано завдання? Яке рішення має винести суд? Назвіть форми реалізації права на донорство.

2. Карпов звернувся до суду з позовом про захист честі та гідності до керівника громадської організації «Ветерани проти корупції» (далі – ГО) Антоненка. Карпов просив суд визнати розповсюджену Антоненком від імені ГО на своїй сторінці у Facebook інформацію недостовірною та такою, що не відповідає

дійсності та порушує його честь та гідність.

Позовна заява мотивована тим, що у провадженні Київського районного суду м. Харкова перебуває кримінальна справа за обвинуваченням Карпова у скоєнні злочинів, передбачених ч.3 ст.286, ч. 1 ст.135 КК України. Провадження у справі триває, вироку суду немає, а отже в інформаційному просторі Антоненко розповсюдив недоведену інформації про Карпова, яка порушує його честь та гідність. Карпов аргументував, що висловлення домислів відповідача в соціальних мережах створює викривлену уяву щодо обставин ДТП та впливає на суспільну думку щодо його винуватості у злочині, що інкримінований позивачу.

Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги Карпова про захист честі та гідності задоволено повністю. Антоненка зобов'язано спростувати в такий саме спосіб поширену інформацію та вилучити її з публічного доступу як таку, що порочить честь і гідність Карпова.

Антоненко подав апеляційну скаргу, мотивуючи її тим, що межа допустимої критики щодо політичного діяча чи іншої публічної особи є значно ширшою, ніж окремої пересічної особи. Громадськість має право на отримання такої інформації, а така особа має бути готова до певної різкої критики з боку преси або пересічних громадян. Крім того, Антоненко зазначив, що він систематично відвідує судові засідання у кримінальній справі за обвинуваченням Карпова, спостерігає за поведінкою суду, учасників судового процесу, слухає пояснення свідків, потерпілих, підозрюваного, обізнаний з розвитком справи та висвітлює у соціальній мережі свої висновки про побачене.

На яке питання розраховано завдання. Яке рішення має винести апеляційний суд?

3. У серпні 2022 року Трохименко звернулася до суду із заявою про встановлення факту, що має юридичне значення. Просить встановити факт неправильності запису про національність своєї матері, Малишко, в актовому записі від 19 березня 1945 року № 5 про народження Малишко, а саме: «українка» замість «німкеня». Трофименко наполягала на тому, що батько її матері, тобто дід по материнській лінії, за національністю є німцем, але у свідоцтві про її народження зазначено, що її мати українка. У місцевому відділі ДРАЦС у внесенні відповідних змін їй було відмовлено, оскільки підставою для запису відомостей про батьків дитини є свідоцтво (актовий запис) про їх шлюб. У актовому записі про шлюб її батьків національність її матері «полька». Отже, у позасудовому порядку виправити неправильність в актовому записі неможливо. Приналежність її покійної матері до німецької національності підтверджується відомостями про батьків, братів та сестер матері. Посилаючись на ст. 300 ЦК України, Трохименко просить суд заяву задовольнити.

На яке питання розраховано завдання? Як визначення національності впливає на правовий статус особи в Україні? Яке рішення має винести суд?

4. У грудні 2020 року Круглова звернулася до суду з позовом до громадської організації «Центр протидії корупції» (далі – ГО) про визнання дій такими, що порушують немайнові права особи, поновлення порушених немайнових прав шляхом зобов'язання вчинити певні дії. Позовна заява мотивована тим, що на початку серпня 2020 року їй стало відомо про розміщення на сайті «Відкритий реєстр національних публічних діячів України», що міститься за посиланням <https://per.org.ua>, власником якого є відповідач, конфіденційної інформації

стосовно неї, зокрема, її персональні дані, обставини її сімейного та особистого життя, фотографії, дані про майновий стан тощо. При цьому, згоду на розміщення вказаної інформації вона не надавала.

Рішенням районного суду першої інстанції в задоволенні позову Кругловій відмовлено, оскільки Круглова обіймала керівну посаду в Державній податковій службі, а отже була публічною особою, тому її персональні дані не є інформацією з обмеженим доступом, оскільки містяться в загальнодоступних та відкритих джерелах. Інформація ж щодо належності позивачу корпоративних прав та інформація щодо майна вказаної юридичної особи міститься в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, є відкритою інформацією та може вільно використовуватися без згоди позивача. Рішенням апеляційного суду рішення суду першої інстанції було залишено без змін.

Вважаючи, що суди першої та апеляційної інстанцій не забезпечили повний та всебічний розгляд справи, Круглова подала касаційну скаргу.

На які питання розраховано завдання? Яке рішення має винести Верховний Суд?

Список нормативно-правових актів та літератури

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801–ХІІ, ред. від 23.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782–ХІІ, ред. від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>.

Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 № 2427–VIII. Ред. від 15.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>.

Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297–VI, ред. від 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657–ХІІ, ред. від 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94–ВР в ред. від 10.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років: Закон України від 17.04.1991 № 962–ХІІ, ред. від 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text>.

Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96–ВР в ред. від 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96%D0%B2%D1%80#Text>.

Бірюкова А. Г., Сало Д. С. Деякі аспекти захисту права на зображення фізичної особи як особистого немайнового права. *Правові горизонти*. 2020. №23. С. 16–21.

Буханевич О. М. Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав, що забезпечують приватність фізичної особи. *Ірпінський юридичний часопис*: науковий журнал. 2019. Вип. 2. С. 21–30.

Левицький М. О. Поняття захисту особистих немайнових прав військовослужбовців. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 109–115.

Корольова В. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля в системі особистих немайнових прав фізичної особи. *Legal Bulletin*. 2022. № 3. С. 37–41.

Кохановська О. Розвиток доктрини немайнових відносин в Україні. *Право України*. 2019. № 1. С. 93–104.

Кучерявенко В. Право на відповідь як спосіб цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, порушених у ЗМІ. *Вісник національної асоціації адвокатів України*. 2020. № 12. С. 51–54.

Попова С. О. Здійснення та захист особистих немайнових прав юридичних осіб: дис. ... д-ра філософії : 12.00.03. Харків, 2020. 237 с. URL: <http://univd.edu.ua/files/articles/163144/thesis.pdf>.

Сліпченко С., Жорнокуй Ю. Особисті немайнові права у національній доктрині цивільного права. *Право України*. 2019. № 1. С. 105–119.

Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): моногр. Р. О. Стефанчук; відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ: КНТ, 2007. 626 с.

Тур О. Особливості цивільно-правового захисту честі, гідності та ділової репутації публічних осіб. *Підприємництво, госп-во і право*. 2020. № 9. С. 66–70.

Худолій Т. І. Персональні дані в системі особистих немайнових прав фізичних осіб в мережі Інтернет: загальна характеристика. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 4. 2021. С. 25–30.

Тема 10. Правочини

(питання для обговорення)

1. Поняття та ознаки правочину, як підстави виникнення зміни та припинення цивільних прав та обов'язків.
2. Види правочинів.
3. Законність правочинів та інші умови їх дійсності.
4. Форма правочинів. Значення нотаріального посвідчення та державної реєстрації правочинів.
5. Особливості укладання електронних правочинів.
6. Правочини, що укладаються батьками (усиновлювачами) в інтересах малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.
7. Особливості здійснення правочинів одним із подружжя.
8. Тлумачення змісту правочину.
9. Поняття та види недійсних правочинів.
10. Правові наслідки недійсності правочину. Конвалідація недійсних правочинів.

Завдання

1. Громадянин Єщенко, що був зареєстрований як суб'єкт підприємницької діяльності, мав виїхати у довготривале відрядження за кордон для закупівлі нової партії товару та реалізації своєї підприємницької мети. Він попросив свого

приятеля Єрмоленко доглядати протягом часу його відсутності за його улюбленим песиком на ім'я Патрон, а також взяти на зберігання деякі цінні речі, що мають для нього особливе значення. Після повернення Єщенко хотів забрати собаку та повернути свої речі. Утім Єрмоленко відмовився передати майно власнику до тих пір, поки не отримає необхідну грошову компенсацію. Виявилося, що протягом встановленого сторонами строку собака хворів, у зв'язку з чим Єрмоленко поніс значні, на його думку, матеріальні витрати, пов'язані з необхідністю лікування та додаткового харчування тварини. Враховуючи ці обставини, зберігач вважав, що має права: по-перше – на оплату фактично наданих Єщенко послуг, які полягали у збереженні цілісності та схоронності його майна та надання медичної допомоги Патрону; а по-друге – на відшкодування збитків, які він зазнав у зв'язку з триманням тварини та речей Єщенко у себе. Останній відмовився сплачувати відповідні кошти, оскільки вважав що між ним та Єрмоленко існує усна приятельська домовленість, яка не породжує обов'язку зустрічного виконання зобов'язання з його боку.

Визначте, чи можна вважати вищезазначену домовленість сторін правочином, і якщо так, то з якого моменту вона буде вважатись укладеною? Чи має право зберігач у вказаному випадку на винагороду? Які права має власник речі у випадку завдання шкоди речі, що знаходилась на зберіганні в іншої особи?

2. У травні 2021 року Назаренко уклав з Петренко договір купівлі-продажу гаражу. Відповідно до умов вказаного правочину продавець передав у власність покупцю за обумовленою ціною нерухоме майно 1999 року будівництва, із цегли, загальною площею 18,4 кв.м, що знаходилось в м. Харків. Вартість гаражу була сплачена покупцем одночасно з підписанням правочину, у зв'язку з чим продавцем була надана розписка про отримання грошових коштів. Згідно з умовами договору було обумовлено, що наступне нотаріальне посвідчення правочину відбудеться протягом місяця з дня з дня його підписання, для чого сторони зобов'язалися з'явитися до обраної нотаріальної контори. У встановлений строк продавець без поважних на те причин не прийшов до нотаріуса. Покупець неодноразово звертався до контрагента з метою подальшого нотаріального посвідчення правочину, однак останній так і не виконав свого зобов'язання. Враховуючи вказані обставини покупець Н. подав позов до суду, в якому просив визнати правочин укладеним у зв'язку з тим, що сторони уклали та фактично виконали договір купівлі-продажу гаража.

На яке коло питань розраховане завдання? Яке рішення має винести суд?

3. До адвоката звернулись сторони за договором поставки з проханням роз'яснити такі питання. 1) Чи може вважатись правочин укладеним, якщо зміст його пунктів погоджувався сторонами шляхом обміну електронними копіями документів, які містили підписи сторін та печатки, тобто сторони вели переговори/переписку по e-mail з метою узгодження всіх істотних умов, а також вчиняли фактичні дії по виконанню досягнутих домовленостей, про що є підтвердження у листуванні? 2) Чи має значення, що сторони зафіксували у договорі умову про те, що документи, які відправлені факсом чи електронною поштою, мають повну юридичну силу до моменту обміну оригіналами, породжують права та обов'язки для сторін, можуть бути подані в судові інстанції в якості належних доказів? 3) Як можна встановити з електронного листування, що ведення переписки здійснювалось особою, що є законним представником

відповідної сторони, тобто уповноваженої на укладення договору, а також те, що вказані в електронних документах реквізити є дійсними та відповідають офіційним реквізітам сторін? Чи можна вважати ознакою, що дозволяє встановити особу, від якої направлений документ, наявність електронної адреси в електронному листі, або наявність строки у верхній частині документу, що містить найменування сторони, дату, час його висилання, номер телефону та/або номер веб-сторінки?

Дайте відповіді на поставлені запитання стосовно укладання правочину по e-mail та за допомогою інших електронних месенджерів. Зробіть огляд судової практики з вказаного питання. Зробіть висновки стосовно рекомендацій, щодо уникнення ризиків оспорування електронних правочинів.

4. Громадянину України Костюченко, який перебував у відрядженні, було відмовлено у заселенні в готельний комплекс. Адміністрація готельного комплексу посилалася на велику завантаженість та внутрішні правила заселення, що передбачали резервування та першочергове надання вільних місць особам, які приїжджають до міста на офіційні заходи, які організовує місцева державна адміністрація.

На яке коло питань розраховане це завдання? Дайте юридичну оцінку ситуації? Зробіть висновок про наявність порушень законодавства України з боку адміністрації готельного комплексу. Які способи та форми захисту може використовувати Костюченко?

5. Неповнолітній Петров 15.10.2017 р. уклав з ПрАТ «Банк Надія» (далі – Банк) кредитний договір строком на 2 роки. Відповідно до умов договору Петров отримав платіжну картку зі встановленим по ній кредитним лімітом у 1500 грн., а плата за користування кредитом була визначена Банком у розмірі 20% на рік на суму залишку заборгованості за кредитом з кінцевим терміном повернення, який відповідає строку дії картки.

У зв'язку із тим, що Петров використав 1500 грн., але вчасно не повернув кошти, Банк 14.03.2020 р. подав позов до суду і просив стягнути з Петрова утворену заборгованість, яка складалась із заборгованостей за кредитом, процентів за користування кредитом, пені та комісії.

Петров проти позову заперечував і просив визнати кредитний договір недійсним, оскільки його стипендія та інші доходи не дають можливості сплатити борг.

Представник позивача зауважив, що Петров був обізнаний про всі умови договору та порядок нарахування відсотків, інших платежів, а також про відповідальність у випадку неповернення боргу. Крім того, виходячи із доходів, які отримує Петров, та наданої за кредитним договором суми у 1500 грн., цей договір можна вважати дрібним побутовим правочином, тому підстави для визнання його недійсним відсутні.

На яке питання розраховане це завдання? Чи існують підстави для визнання правочину недійсним? Яке рішення повинен прийняти суд?

6. У травні 2019 р. між ПрАТ «Банк Авекс» (далі – Банк) та Ганною, Михайлом та Сергієм Тарасенко (співвласниками) був укладений договір іпотеки, посвідчений приватним нотаріусом. Відповідно до умов договору співвласники передали Банку в іпотеку двокімнатну квартиру, в якій вони на той час проживали сім'єю.

Через 2 роки після укладення договору Ганна Тарасенко звернулась до суду з вимогою про визнання правочину (договору) нікчемним, оскільки рішенням суду від 01.02.2021 р. Сергій Тарасенко визнаний судом недієздатним, а опікуном призначена його мати – Ганна Тарасенко. В суді представник Банку заперечував проти позову: на його думку, відсутність необхідного обсягу дієздатності Сергія компенсується за рахунок дій його опікуна, а оскільки під договором стоїть також підпис і Ганни Тарасенко, яка натеper є опікуном Сергія, це можна розцінювати як надання нею згоди на вчинення правочину.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте, який недійсний правочин – нікчемний чи оспорюваний – мав місце в цій ситуації? Чи можна подати позов про визнання правочину нікчемним? Вирішіть справу.

Чи зміниться рішення, якщо укладаючи договір, Сергій Тарасенко: а) був обмежено дієздатним; б) був недієздатним; в) рішенням суду від 01.02.2021 р. був визнаний судом недієздатним з 01.01.2019 р.?

7. У квітні 2018 р. від хвороби серця померла Потапова, а її майно, що складалось із 4-кімнатної квартири, мали успадкувати за законом її сини – Павло та Остап. Остап запропонував Павлу відмовитись від спадщини на свою користь, оскільки знав, що рідний брат давно хотів з дружиною та дітьми переїхати жити за кордон, але не міг покинути хвору мати. Остап запевнив, що, успадкувавши всю квартиру, надасть Павлу та його сім'ї право користування нею до їх від'їзду за кордон. Павло погодився і більше року, поки він влаштувався та працював за кордоном, його сім'я проживала в квартирі.

На початку 2020 р. Остап попросив звільнити квартиру – він хотів здавати її в оренду, але дружина Павла відмовилась це робити. У зв'язку з цим Павло подав позов до суду, оскільки вважав, що Остап ввів його в оману і не дотримався наданої обіцянки. На думку Павла, відмова від частки у спадщині означає її дарування, з огляду на це його сім'я відповідно до ч.1 ст.725 ЦК України отримала право довічного користування квартирою. Зазначивши, що відмова від спадщини була вчинена під впливом помилки та обману, просив суд визнати її недійсною.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте правову природу правочину, вчиненого Павлом. Які обставини мають бути доведені позивачем в обґрунтування своїх вимог? Чи існують підстави для задоволення позову? Яке рішення має прийняти суд?

8. Сазонов уклав зі своїм другом (позикодавець) договір позики, за яким отримав 10 тис. доларів строком на 1 рік.

Дружина Сазонова, довідавшись про це, вирішила подати позов до суду про визнання договору недійсним. Вона вважає, що, по-перше, всі сімейні питання вони як подружжя мають вирішувати спільно (як того вимагає Сімейний кодекс України), особливо в майновій сфері; по-друге, чоловік на укладення такого роду правочинів не отримав від неї письмову згоду, яка є обов'язковою відповідно до ст.65 СК України.

На які питання теми розраховане завдання? Чи існують підстави для задоволення вимог дружини Сазонова? Спрогнозуйте, яким буде рішення, якщо Сазонов не поверне суму позики і позикодавець вирішить стягнути борг із подружжя (Сазонова та його дружини)? Який порядок вчинення правочинів подружжям щодо спільного майна?

9. Авдієнко та Баленко довгий час співпрацювали як контрагенти в сфері поставок комп'ютерної техніки. У березні 2021 р. під час переговорів щодо укладення нового договору поставки Авдієнко (покупець) просив знизити ціну, оскільки вважав її вищою ніж та, яку він зазвичай платив, та не вигідною для себе. Крім того, на його думку, довготривале співробітництво припускає певні поступки сторін та надання знижок (дисконтів) і обіцяв у випадку, якщо Баленко не погодиться знизити ціну, подати до суду позов щодо сплати неустойки за порушення Баленком строків поставки п'яти партій техніки за раніше укладеними, але ще не виконаними, договорами. Під впливом таких обставин Баленко вимушений був погодитися знизити ціну і укласти договір на не вигідних для себе умовах.

Через деякий час Баленко звернувся до суду з вимогою визнати укладений договір поставки недійсним, обґрунтувавши свої вимоги тим, що Авдієнко застосував до нього прийоми психологічного тиску та схилив до укладення договору на не вигідних для нього умовах.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає задоволенню позов, заявлений Баленко? Яке рішення має прийняти суд?

Яким буде рішення суду, якщо: а) Авдієнко погрожував Баленку тим, що більше не співпрацюватиме з ним в майбутньому і знайде іншого постачальника; б) Авдієнко обіцяв оприлюднити відому йому інформацію щодо ухилення Баленко (або його дружини) від сплати податків та інших обов'язкових платежів і підробку бухгалтерських документів?

10. Левченко, погрожуючи зброєю Романюк, заволодів його годинником Casio. Згодом, дізнавшись, що за цим фактом порушено кримінальну справу, Левченко на квартирі потерпілого передав останньому певну суму грошей, нібито за куплену річ. У судовому засіданні Романюк пояснив, що він дійсно отримав гроші, але у значно меншому розмірі, ніж дійсна ціна годинника, і зробив це задля того, щоб не мати в майбутньому неприємностей від Левченка.

На які питання теми розраховане це завдання? Вирішіть справу. Назвіть правові наслідки правочину, вчиненого під впливом насильства.

11. Рідні сестра та брат Калініна та Кравченко мали на праві спільної часткової власності квартиру в м. Києві, в якій ніхто з них постійно не проживав.

Коли Калініна приїхала з м. Житомир, щоб відвідати квартиру, навести лад та забрати квитанції на оплату комунальних послуг, вона побачила на квитанціях прізвище «Назарчук», в квартирі – чужі речі, а сусіди повідомили, що вже півроку як там живе новий власник. Через деякий час до квартири завітав сам Назарчук і розповів Калініній, що частку в праві власності на квартиру йому подарував Кравченко, але про мотиви такого вчинку з боку її брата він нічого не знає.

Калініна згадала, що півроку назад Кравченко купив машину та гараж, в нього з'явився дорогий смартфон, хоча останні 3 роки брат ніде не працював. Вважаючи, що її брат і Назарчук насправді уклали договір купівлі-продажу, чим відповідно до ст. 362 ЦК України порушили її переважне право як співвласника, Калініна подала позов до суду про визнання недійсним договору дарування частки у спільній частковій власності.

На які питання теми розраховане завдання? Чи існують підстави для задоволення позову Калініної? Яке рішення має прийняти суд?

12. Олійник проживав у власному будинку, розташованому поруч з заводом, що виробляє промислові фарби та лаки. Після того, як йому діагностували бронхіальну астму, він був вимушений щонайменше кожного року лікуватись у санаторії. Перед черговим від'їздом на лікування в іншу область Олійник доручив Сергієнко обміняти будинок на інший або на квартиру поблизу моря.

Сергієнко, скориставшись дорученням, обміняв будинок на квартиру своєї сестри. Олійник, проживши в квартирі зиму, з'ясував, що вона має істотні недоліки, оскільки в ній промерзають стіни, через що напади бронхіальної астми у нього почастишали.

У зв'язку із цим Олійник звернувся з позовом до суду про визнання договору міни недійсним, посилаючись на те, що Сергієнко та його сестра знали про недоліки квартири.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи існують підстави для задоволення позову Олійника? Яке рішення має прийняти суд?

13. Внаслідок невиконання зобов'язання у Михайлюка утворилася заборгованість, яку він, незважаючи на неодноразові звернення Зайченко (кредитора), не повертав. Свої дії Михайлюк пояснював тим, що наразі в нього немає коштів, але він має намір продати 1-кімнатну квартиру, яка належить йому на праві приватної власності, і ці кошти спрямувати на погашення заборгованості.

Через деякий час Зайченко дізнався, що Михайлюк продав квартиру Войтюку – сину своєї дружини від попереднього шлюбу, при цьому вартість нерухомості була занижена і передбачалось розстрочення платежу на 2 роки.

Оскільки борг не було повернено, Зайченко подав до суду позов, вимагаючи визнати договір купівлі-продажу фіктивним і таким, що порушує публічний порядок. На думку позивача, основною метою укладення договору було бажання «приховати» майно від нього як кредитора, тим самим унеможливити звернення на нього стягнення. До того ж, якби Михайлюк отримав за договором купівлі-продажу гроші, він одразу би повернув борг, але цього не сталося.

У суді Михайлюк просив відмовити у задоволенні позову, посилаючись на його безпідставність та необґрунтованість. Михайлюк зауважував, що суд повинен враховувати принцип свободи договору, адже вчиняючи продаж квартири, він лише прагнув реалізувати законні права як власника на розпорядження своїм майном, а отже не порушив жодних прав та інтересів позивача. Крім того, визнання правочину недійсним не матиме сенсу, оскільки двостороння реституція в такому випадку не призведе до відновлення нібито порушених прав Зайченко, оскільки Закон України «Про виконавче провадження» виключає звернення стягнення на єдине житло боржника.

На які питання теми розраховане це завдання? Проаналізуйте доводи сторін. Які додаткові аргументи можуть свідчити на користь позивача та відповідача? Вирішіть справу. Проаналізуйте судову практику щодо визнання недійсними правочинів, які вчиняються на шкоду кредиторам.

14. Гуревич, який є власником дачного будинку у м. Южний, 15 квітня уклав з Жуковою договір оренди будинку строком на шість місяців. За умовами договору щомісячна орендна плата складала 3000 грн. за місяць. У день укладення договору Жукова сплатила Гуревичу аванс у розмірі 1000 грн., а решту зобов'язалась сплатити після закінчення строку дії договору. Договір містив умову, що права й обов'язки сторін припиняються, якщо в період між 20 і 30 червня до Гуревича в

м. Южний приїде його син з родиною у відпустку.

Жукова почала користуватися будинком 30 травня. У липні до Гуревича приїхав син, але Жукова відмовилась звільнити орендований будинок, посилаючись на умови договору.

Син Гуревича пояснив своє запізнення отриманням смс, за змістом якого його рідний дядько, з яким вони довгий час не спілкувались і який мешкає у Польщі, тяжко захворів. Він не зміг додзвонитись до дядька, оскільки телефон був вимкнений, тому був змушений їхати до нього. Там він дізнався, що дядько вже тиждень знаходиться за кордоном у відрядженні. З'ясувалось, що номер телефону, з якого була надіслана смс, належить Жуковій.

Гуревич звернувся до суду з позовом про звільнення Жуковою орендованого будинку та сплати нею орендної плати у повному обсязі. Жукова зауважила, що вимога Гуревича безпідставна, оскільки умова, про яку йшлося в договорі, не настала. Крім того, вона вважає, що повинна сплачувати орендну плату лише з дня, коли фактично почала користуватися будинком, тобто з 30 травня.

На які питання теми розраховане завдання? Надайте правову характеристику умовним правочинам. Чи може умовою виступати подія; поведінка сторін правочину (дії чи бездіяльність); дії третіх осіб?

15. Між громадянином Глушко (позичальник) та ТОВ «Гроші» (позикодавець) був укладений договір позики, за яким Глушко отримав 25 000 грн. строком на 1 місяць, а за порушення строків повернення позики передбачалось нарахування неустойки (пені) у розмірі 1,01% за кожен день прострочення, та не більше 1,01% від суми позики.

Через деякий час після спливу встановленого у договорі строку співробітник позикодавця зателефонував Глушко та вимагав повернення суми позики та нарахованої пені, яка на його думку склала 6565 грн. (у розрахунку 1,01% за кожен день прострочення, загалом 26 днів). Позичальник погодився повернути суму боргу, але вважав, що неустойка за прострочення складає лише 1,01% від суми позики, тобто 252,50 грн.

У зв'язку із цим Глушко звернувся до суду з позовом про тлумачення змісту договору в частині порядку нарахування неустойки і про визнання недійсною умови про неустойку як такої, що є несправедливою умовою (на випадок, якщо суд зробить висновок на користь позикодавця).

На які питання теми розраховане завдання? Які існують правила тлумачення змісту правочину? Чи має значення для вирішення справи те, що основним видом діяльності ТОВ «Гроші» (позикодавця) є надання фізичним особам мікрофінансових позик? Як слід вирішити цю справу? Які правові наслідки настають у випадку визнання недійсними окремих частин правочину?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 р. № 852–IV. Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/852-15>

Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851–IV // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

Про нотаріат : Закон України від 02.10.1993 р. № 3425–XII. URL:

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20нотаріат>

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. Наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України : Лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01–8/211. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_211600–08.

Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними : узагальнення судової практики Верховного Суду України від 24.11.2008 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0003700–08>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0009700–09>

Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700–08>.

Безклубий І. А. Чинність правочину. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2008. № 2. С. 49–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2008_2_13.

Бобонич Є.Ф. Правочин, договір, злочин: співвідношення понять. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С.182–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_46

Бородовський С. Проблеми одностороннього правочину. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3 (62). С. 178–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_3_17

Грибачова І.П., Соколенко О.П. Електронні правочини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 121–123. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/27.pdf

Гурин М. О. Строки, що застосовуються під час визнання правочинів боржника недійсними у процедурі банкрутства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Право. 2022. Вип. 70. С. 219 – 223. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/258157/255006>

Гусак М., Данішевська В., Попов Ю. Нікчемні та оспорювані правочини: регулювання за Цивільним кодексом України. *Право України*. 2009. № 6. С. 114–120.

Дзера І. Поняття та правова природа недійсних правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2018_11_5

Длугош О. І. Недійсність правочину, який вчинений у результаті зловмисної домовленості однієї сторони з іншою стороною. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2014. № 9. С.156–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2014_9_24

Заборовський В.В., Попович Р.В. Правочини із вадами волі: основні теоретичні та практичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 31(2). С. 18–22.

Іванова К. Ю. До питання про фраздаторні правочини. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та суб'єктивних цивільних та сімейних прав* : матер. науково-практичн. конф., присвяч. пам'яті професора Ч.Н. Азімова (м. Харків, 16 грудня 2020 р.). Харків, 2020. С. 143–147.

Кот О. Природа недійсних правочинів. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 4. С. 108–118.

Крат В. І. Окремі види недійсних правочинів з дефектами волі. *Нотаріат для вас*. 2010. № 11 (133). С. 29–38.

Крат В. І. Недійсність правочинів, учинених під впливом помилки. *Юрист України*. 2012. № 1–2. С. 35–40.

Крат В. І. Форма правочину. *Нотаріат для вас*. 2011. № 5 (139). С. 21–29.

Кривобок С. В. Правочини з підприємництвом як єдиним майновим комплексом : монографія. Х. : Право, 2009. 176 с.

Кузнецова Н. С. Недействительность сделок (к вопросу об антисоциальных сделках и последствиях их совершения). *Ежегодник украинского права*. Харьков, 2012. № 4. С. 293–306.

Лаврінченко І. А. Визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом помилки. *Юридичний Бюлетень*. 2018. Вип. 7. Ч. 1. С. 228–248. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/7_2018/part_1/36.pdf

Майданик Р. Недійсність правочинів. *Юридичний вісник України*. 2009. 18–24 квіт. (№ 16). С. 6–7.

Недійсність правочинів. Коментар судової практики. За заг.ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків : Право, 2018. 264 с.

Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика. Посібник для суддів. Київ: Алерта, 2020. 234 с.

Писаренко М. Виникнення та розвиток категорії “Правочин”. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2019. Мар. С. 67–69. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_1/16.pdf

Погребняк О. С. До питання про конвалідацію нікчемних правочинів. *Наше право*. 2015. № 3. С. 140–144.

Романюк Я. «Недійсність» та «нікчемність» правочину. *Вісник Львівського університету*. 2010. Вип. 50. С. 196–201.

Спасибо-Фатеева І. В. Наслідки недійсності правочинів. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 4. С. 79–87

Спасибо-Фатеева І. Спірні питання недійсності правочинів та її наслідки. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 3 (50). С. 95–106.

Таш’ян Р. І. Односторонні правочини у цивільному праві : монографія. Х. : Право, 2010. 200 с.

Таш’ян Р. І. До питання про розмежування недійсних та умовних правочинів. *Правові новели*. 2021. Вип. 13. С. 68–74.

Тур О. Т. Недійсність правочинів, зміст яких не відповідає закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 178–181. URL: http://lsei.org.ua/10_2021/46.pdf

Уразова Г. О. Категорія відмови в цивільному праві України : монографія. Х. : Право, 2016. 248 с.

Хатинюк Н. Юридична природа фіктивних та удаваних правочинів. *Право України*. 2004. 4. С. 30–36.

Черленяк М. Нікчемні та оспорювані правочини за новим ЦКУ. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2004. № 1. С. 24–25.

Ясечко С. В. Генеза поняття «правочин» у цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2014. № 4. С.80–87. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2014_4_12.

Тема 11. Представництво

(питання для обговорення)

1. Поняття, сутність та юридична природа представництва.
2. Структура представництва: внутрішні і зовнішні відносини представництва.
3. Відмежування представництва від суміжних інститутів.
4. Повноваження представника. Передоручення. Правові наслідки перевищення повноважень.
5. Підстави виникнення та види представництва.
 - 5.1. Законне представництво.
 - 5.2. Договірне представництво.
 - 5.3. Представництво на підставі акту органу юридичної особи.
 - 5.4. Представництво в корпоративних правовідносинах.
6. Цивільно-правова характеристика довіреності.
 - 6.1. Видача довіреності як правочин.
 - 6.2. Форма довіреності; реквізити довіреності.
 - 6.3. Строк дії довіреності.
7. Припинення представництва.

Завдання

1. Між ТОВ «Колос» (орендар), від імені якого діяв генеральний директор Карасюк, та ТОВ «Зернятко» (орендодавець) у квітні 2019 р. було укладено договір оренди зерносховища строком на 3 роки.

Через рік за взаємною згодою сторін договір було розірвано, а вже у липні 2020 р. за договором оренди це ж зерносховище було передано у користування Фермерському господарству «Зоря» (далі – ФГ), засновником та одноосібним керівником якого є Карасюк.

У січні 2021 р. ТОВ «Колос» звернулось до суду з позовом про визнання недійсним договору, укладеного між ТОВ «Зернятко» та ФГ, вважаючи, що Карасюк під час виконання своїх обов'язків як генерального директора діяв недобросовісно та у власних інтересах.

На яке питання розраховано це завдання? Як юридична особа здійснює свої цивільні права та обов'язки? Чи підлягає позов задоволенню?

Яким буде рішення, якщо б у січні 2020 р. ТОВ «Колос» (орендар) звернулось до суду з позовом до ТОВ «Зернятко» (орендодавець) про визнання договору оренди недійсним, оскільки в статуті ТОВ «Колос» було встановлено обмеження повноважень генерального директора на укладення правочинів у сумі понад 50 000 грн., а вартість оренди зерносховища перевищувала цю суму?

2. Макаренко видав довіреність своїй дружині на отримання грошового вкладу у філії Ощадбанку. Після смерті Макаренко його мати як спадкоємиця за законом першої черги подала позов до невістки про витребування в останньої отриманого нею грошового вкладу, оскільки він був внесений на ім'я Макаренка ще до реєстрації шлюбу, а отже входить до складу спадщини.

Суд задовольнив позов. У апеляційній скарзі відповідачка, не погоджуючись

із рішенням суду, зазначила, що, оскільки її чоловік видав їй довіреність на отримання вкладу без будь-яких обмежень, вона набула право розпоряджатися грошима на свій розсуд і тому витратила їх на поховання чоловіка.

На які питання теми розраховано завдання? Як співвідносяться такі поняття як «повноваження» і «представництво»? Яке рішення має прийняти суд?

3. 17-річний Соколюк 1 березня 2019 р. видав довіреність Пастушенку строком на три місяці на укладення договору оренди земельної ділянки, право власності на яку він набув у порядку спадкування за заповітом. Довіреність була посвідчена посадовою особою виконкому сільської ради с. Ясенівка.

Оскільки Пастушенко мав їхати у відрядження, він, не повідомивши Соколюка, 1 квітня того ж року у порядку передоручення видав своєму синові Тарасу довіреність строком на шість місяців, при цьому довіреність не була нотаріально посвідчена. Тарас знайшов орендаря, але орендна плата, яку той погодився платити, виявилась меншою, ніж була вказана в довіреності, виданій Пастушенку.

Через 3 місяці після укладення договору оренди Соколюк звернувся до Пастушенка щодо доплати різниці між тією орендною платою, яка була вказана у довіреності, та отриманою ним фактично. Пастушенко відмовився, бо вважав, що цю доплату має зробити його син. До того ж відсутність протягом тривалого строку заперечень з боку Соколюка свідчить, що він схвалив дії Тараса.

На які питання теми розраховано завдання? Які порушення має місце у відносинах представництва? Вирішіть спір. Які вимоги пред'являються до довіреності? Який правовий наслідок того, що довіреність не зареєстрована? Чи міг Тарас передоручити іншій особі укладення договору оренди земельної ділянки? У який спосіб відбувається схвалення дій представника, що вчинені з перевищенням повноважень?

4. Василенко 15 серпня 2022 р. видав Грушку та Бондарю нотаріально посвідчену довіреність на продаж свого автомобілю, строк дії якої складав 3 місяці. Автомобіль був проданий 20 вересня 2022 р.

Коли Бондар прийшов до Василенка, він відмовився прийняти гроші за проданий автомобіль, оскільки 15 вересня 2022 р. довіреність була скасована, відомості про що були внесені приватним нотаріусом до Єдиного реєстру довіреностей. Василенко неодноразово телефонував та намагався повідомити Грушка та Бондаря про скасування довіреності.

Бондар наполягав на тому, що, по-перше, діяв в межах строку довіреності, причому, на його думку, цей строк має визначатись не з дня видачі довіреності, а з дня, коли відомості про видану довіреність були внесені в Єдиний реєстр довіреностей; по-друге, Василенко не мав права скасовувати довіреність до спливу строку, на який вона видана.

На які питання теми розраховано завдання? Оцініть аргументи сторін. Вирішіть спір. Як здійснюють повноваження представники, якщо довіреність видається декільком представникам? Які правові наслідки має відмова одного з представників від вчинення дій, визначених довіреністю?

5. У 2022 році Антонюк Євген та Ольга (подружжя) разом зі своїми малолітніми дітьми тимчасово виїхали за кордон.

Прожив півроку в Чехії, вони вирішили продати квартиру у м. Києві, що

належала на праві власності всім членам сім'ї, уповноваживши на це спільною довіреністю рідну сестру Євгена, яка вже знайшла покупців.

В консульській установі, до якої звернулось подружжя, відмовились посвідчувати довіреність від всіх членів сім'ї, зазначивши, що Євген та Ольга як єдині законні представники своїх малолітніх дітей не вправі передавати свої сімейні обов'язки іншій особі, навіть родичу, в тому числі видавати від імені малолітніх дітей довіреність на продаж квартири.

Подружжя Антонюк, зі свого боку, наполягало, що вчиняють цей правочин в інтересах дітей і з метою їх охорони, оскільки на кошти, виручені від продажу квартири, вони планують купити житло в Чехії.

На які питання теми розраховане завдання? Проаналізуйте аргументи сторін. Вирішіть спір. Чи є можливим призначення фізичній особі кількох законних представників?

6. Дорошенко, будучи особою похилого віку, у червні 2019 р. уповноважив свою дружину та Данилюка на представництво його інтересів, а саме: подавати та отримувати від його імені довідки, заяви, інші документи; отримувати пенсію; представляти інтереси в усіх органах, установах, організаціях при укладенні від його імені договору на розпорядження належної йому на праві власності садиби на умовах, визначених на їх розсуд.

У січні 2020 р. Данилюком був укладений договір дарування садиби, за яким обдаровуваною стала дружина Дорошенка, а в червні Дорошенко помер.

Донька померлого звернулась з позовом про визнання недійсними договору дарування та довіреності, виданої її батьком. На її думку, якби батько дійсно мав намір подарувати садибу своїй дружині, він зробив би це без посередництва інших осіб. До того ж внаслідок вчинених дій обдарованою стороною фактично стала особа, на яку власник майна поклав за довіреністю обов'язки дарувальника, а це суперечить природі представництва. В суді позивачка також звернула увагу, що підпис на довіреності не є підписом її батька.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає задоволенню позов про визнання договору дарування недійсним? Чи може бути визнана недійсною довіреність? Яке рішення має прийняти суд?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 № 2465–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514–17#Text>

Про нотаріат : Закон України від 02.10.1993 р. № 3425–XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20нотаріат>.

Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275–19#Text>

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298–11>.

Про порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до

нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>.

Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними : узагальнення судової практики Верховного Суду України від 24.11.2008 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>.

Верес І. Поняття комерційного представництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 7. С. 11–14.

Верес І. Я. Цивільно-правове регулювання комерційного представництва: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2010. 200 с.

Гелецька І. О. До питання про правову природу договірної представництва. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 2. С. 131–135.

Давидюк Т. В. Особливості представництва акціонерного товариства його акціонерами у зовнішніх корпоративних відносинах. *Форум права*. 2016. №3. С. 44–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

Доманова І.Ю. Інститут добровільного представництва в цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 234 с.

Зенков О. С. Актуальні питання здійснення законного представництва батьками (усиновлювачами). *Web of science and Academic Researcher*. 2019. № 1. С. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/wsar_2019_1_11.

Керимов С.Г. Представництво за законом в цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 194 с.

Климовська І. Я. Підстави припинення комерційного представництва. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1. С. 128–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_1_24.

Кметик Х. В. Сутність та особливості договірної представництва. *Форум права*. 2017. № 5. С. 175–180. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_5_27.

Крат В. І. Специфіка відмови представника від вчинення дій, які були визначені нотаріально посвідченою довіреністю. *Нотаріат для вас*. 2011. №7–8 (141–142). С. 23–26.

Крат В.І. Специфіка відмови представника від вчинення дій, які були визначені нотаріально посвідченою довіреністю. *Нотаріат для вас*. 2011. № 7–8 (141–142). С. 23–26.

Крат В. І. Довіреність на користування транспортним засобом: нетиповість конструкції. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2011. № 5 (59). С. 82–85.

Полтавський О. В. До питання про правочин, який вчиняється з перевищенням повноважень. *Право і безпека*. 2012. № 1 (43). С. 272 – 276.

Спасибо-Фатеева І. В. Цивільно-правові наслідки дій представника з перевищенням наданих йому повноважень. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 8. С. 120–131.

Спасибо-Фатеева І. В. Проблеми сучасного регулювання представництва. *Університетські наукові записки*. 2012. № 1 (41). С. 249–259. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_1_32

Спаська М.О. Окремі питання представництва за довіреністю. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 1. С. 90–92.

Томчишен С. Способи захисту у разі вчинення правочину з перевищенням або за наявності обмеження компетенції органу та повноважень представництва юридичної особи. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 156–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varnyu_2010_4_16.

Харитонов Є. О. Становлення інституту представництва у цивільному законодавстві України. *Міжнародний юридичний вісник*: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2014. Вип. 1. С. 170–176.

Цюра В. Законне представництво як підстава виникнення цивільних правовідносин. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018. № 1. С. 113–117.

Цюра В. В. Неналежне здійснення договірного представництва та його правові наслідки. *Юридична Україна*. 2018. № 3–4. С. 51–56.

Цюра В. В. Особливості здійснення договірного представництва. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2018. № 7. С. 34–38.

Цюра В. В. Правові наслідки неналежного здійснення повноважень в межах недоговірного представництва. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 8. С. 33–38.

Цюра В. В. Правові проблеми визначення поняття повноваження у недоговірному представництві. *Бюлетень Мін.юсту України*. 2019. № 7. С. 24–28.

Цюра В. В. Представництво та посередництво як способи виникнення і здійснення цивільних прав: аспекти взаємодії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 3. С. 42–47.

Цюра В. В. Теоретичні питання інституту представництва в цивільному праві України : монографія. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2016. 490 с.

Чуєва О. Представництво в нотаріальній практиці. Актуальні питання посвідчення довіреності. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 4 (94). С. 111–119. URL: <http://yurradnik.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/CHueva.pdf>.

Тема 12. Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав

(питання для обговорення)

1. Поняття, засади та межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. Зловживання правом.
2. Поняття та засади виконання цивільних обов'язків.
3. Поділ способів захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів на юрисдикційні та неюрисдикційні.
4. Способи судового захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів.
5. Захист суб'єктивних цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування.
6. Захист цивільних прав нотаріусом.
7. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів.

Завдання

1. Між ПАТ «Реалбанк» (далі – Банк) та ФОП Авраменком (далі – ФОП) було укладено договір про комплексне банківське обслуговування суб'єкта господарювання – мережі кав'ярень. За деякий час у Банку було видано розпорядження про відмову від підтримання ділових відносин з позивачем через

їхню ризиковість для Банку. ФОП пред'явив позов до Банку про визнання недійсною односторонньої відмови Банку від договору, аргументуючи, що Банк не провів жодних перевірок стосовно господарських ризиків у діяльності ФОП та не надав жодних рекомендацій для зменшення виявлених ризиків.

Представник Банку натомість заявив, що одностороння відмова є специфічним способом захисту, визначеним у договорі з ФОП, що не є мірою цивільно-правової відповідальності, а отже – може бути застосований Банком у будь-який час та не може бути оскаржений у суді. Крім того, такого способу захисту, як визнання односторонньої відмови від договору недійсною, у статті 16 ЦК України та інших нормах ЦК України не передбачено, до того ж одностороння відмова характерна для фідучіарних правовідносин, тому її не потрібно аргументувати. Тож, на думку представника Банку, у позові ФОП слід відмовити.

На яке питання розраховано завдання? Проаналізуйте доводи сторін. Вирішіть справу.

2. Хоменко звернулася до суду з позовом про поділ майна подружжя та присудження аліментів на утримання спільної доньки у твердій грошовій сумі до колишнього чоловіка Гринька, у якому зокрема просила визнати недійсним договір купівлі-продажу квартири та автомобіля, що були придбані під час шлюбу за рахунок спільних коштів.

Під час судового засідання Гринько пояснив, що не працює, постійного доходу немає, квартиру й автомобіль був змушений продати, оскільки протягом тривалого часу не може знайти роботу та потребує коштів на проживання. Крім того, автомобіль був придбаний ним, хоч і під час перебування в шлюбі з позивачкою, але за кошти, що він отримав у дарунок від батька.

Натомість Хоменко зауважила, що їй відомо, що Гринько працює у взуттєвому цеху, яким керує мати Корольової, із якою Гринько перебуває у фактичних шлюбних відносинах. Корольовій же Гринько продав квартиру й автомобіль, аби уникнути поділу майна подружжя та сплати аліментів на утримання дитини. Крім того, квартиру було продано без згоди органу опіки та піклування, однак там було прописано малолітню доньку Хоменко й Гринька.

На яке питання розраховано завдання? Проаналізуйте обставини справи. Яке рішення має винести суд?

3. Сокіл звернувся з позовом до ПАТ «Д-Банк» (далі – Банк) про визнання дійсним укладеного між Соколом та Банком договору банківського вкладу (депозиту) «Різдвяний» у гривнях та визнання за Соколом права на відшкодування заборгованості за вкладом у розмірі 200 тис грн за рахунок коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Так, позивач отримав від Банку листа з повідомленням про те, що договір є нікчемним відповідно до положень статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», тому Сокола внесено до Загального реєстру вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, лише в частині відсотків на суму 3453,15 грн.

Представник Банку заперечував проти задоволення позову, посилаючись на правила пункту 7 частини третьої статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», та зазначаючи, що правочин є нікчемним у силу закону та порушує публічний порядок, тож дійсним визнаний бути не може.

Натомість Сокіл заявив, що кошти Банку під час укладення договору передав,

письмовий договір підписав, тож було вчинено дії, які свідчать про визнання його дійсності сторонами, а отже – договір може бути визнаний дійсним.

На яке питання розраховано завдання? Проаналізуйте доводи сторін. Вирішіть справу.

4. У грудні 2020 року Маланюк звернувся до суду з позовом, у якому просив зобов'язати Носкову, свою сусідку, за власний рахунок демонтувати дві відеокамери зовнішнього спостереження, які розташовані на земельній ділянці, що належить відповідачці. В обґрунтуванні позовних вимог позивач зазначив, що Носкова встановила на фасаді свого будинку відеокамеру постійного спостереження, що направлена виключно на належне Маланюку домогосподарство і цілодобово фіксує його приватне життя. Крім того, ще одну відеокамеру постійного спостереження відповідачка встановила на фасаді гаража, за допомогою якої спостерігає за в'їздом до його домоволодіння, фіксує все, що відбувається на подвір'ї, біля воріт і на вулиці. Вказує, що відеоматеріали з коментарями свого чоловіка Носкова викладає в соціальні мережі без згоди позивача. На зауваження Носкова не реагує.

Носкова проти позовної заяви заперечила, зауваживши, що у своїй садибі Маланюк виготовляє столярні вироби та дерев'яні меблі, що порушує право на приватне життя Носкової через постійні запахи лако-фарбувальних матеріалів та шум та істотно впливає на екологічний стан довкілля та здоров'я її сім'ї, а тому вона була змушена зробити кілька відеозаписів. Вважає, що в інший спосіб підтвердити факти того, що Маланюк продовжує використовувати свій житловий будинок для промислового виробництва та те, що сім'я позивача вчиняє протиправні дії щодо її сім'ї, не було можливості. Також Носкова зауважує, що камери відеоспостереження встановила після численних погроз від сім'ї Маланюка та захищають права її сім'ї від неправомірних посягань.

Оцініть доводи сторін. Вирішіть справу. Чи змінилося б рішення, якби Носкова не поширювала відеозаписи з камер відеоспостереження в інтернеті?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV у ред. від 25.11.2022 № 2719–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952–15>.

Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України від 15.08.2022 № 2518–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518–20#Text>.

Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 № 1255–IV у ред. від 01.01.2023 № 2465–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255–15#Text>.

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004–XII у ред. від 20.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004–12#Text>.

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425–XII у ред. від 29.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425–12#Text>.

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 24.06.1991 р. № 1264–XII у ред. від 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264–12#Text>.

Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI у ред. від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. Наказом М-ва юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 у ред. від 02.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>.

Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: постанова Каб. Міністрів України від 29.06.1999 р. № 1172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-99%D0%BF#Text>.

Гончар І. Використання права на зло: [ВС роз'яснив концепцію «використання права на зло»: коли суди можуть відмовити стороні в захисті права]. Юрид. практика : газ. укр. юристов. 2021. № 35/36 (7 вересня). С. 5.

Карнаух Б. Зловживання правом та його правові наслідки. *Підприємництво, госп-во і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2020. № 9. С. 31–36.

Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія / О. О. Кот. Київ: Алерта, 2017. 494 с.

Кушнір А. Здійснення охорони й захисту прав та інтересів осіб у нотаріальному процесі. *Право України*. 2020. № 9. С. 285–294.

Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин : монографія. Харків : Право, 2017. 392 с.

Надьон В. В. Зв'язок суб'єктивного цивільного обов'язку з нормою права та правовідносинами. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 166–169.

Надьон В. В. Проблемні аспекти невиконання (неналежного виконання) суб'єктивного цивільного обов'язку. *Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права*: матер Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Одеса, 28 лют. 2020 р.). Одеса: ОДУВС, 2020. С. 13–15.

Рішення Європейського суду з прав людини в цивільних справах. Захист власності, приватного і сімейного життя та свободи поглядів / уклад. О. В. Ковальський ; за ред. О. С. Захарової. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 328 с.

Ромашенко І. О. Зміна та припинення цивільного правовідношення як способи захисту цивільних прав : монографія. Київ : Правова єдність : Алерта, 2016. 242 с.

Серветник А. Г. Виконавчий напис нотаріуса як спосіб реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав : монографія. Харків: Оберіг, 2020. 252 с.

Якіма А. В. Правова природа відновлення становища, яке існувало до порушення права, у цивільному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 204–207.

Янчук А. Учасники захисту цивільних прав. *Підприємництво, госп-во і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2016. № 3. С. 65–70.

Yavor O. Defective legal facts in family law: concept and types. *Legea si Viata*. 2015. № 2/2. P. 117–120.

Тема 13. Цивільно-правова відповідальність

(питання для обговорення)

1. Цивільно-правова відповідальності як юридична категорія: поняття, ознаки, функції та принципи.
2. Види цивільно-правової відповідальності.
3. Форми цивільно-правової відповідальності.
4. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності.
5. Види шкоди як умови цивільно-правової відповідальності.
6. Поняття, зміст та розмір збитків, які підлягають відшкодуванню.
7. Поняття моральної шкоди.
8. Критерії обчислення компенсації моральної шкоди.
9. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
10. Поняття та умови настання переддоговірної відповідальності.

Завдання

1. Момут попросив водія таксі відвезти його у м. Дергачі. Водій, посилаючись на серцевий напад, вийшов з машини до аптеки за медикаментами, залишивши ключ в замку запалювання. Скориставшись тим, що машина залишена без нагляду, Момут сів за кермо, рушив з місця і скоїв наїзд на машину Гарківця, що стояла на узбіччі. Внаслідок наїзду таксомоторному парку та Гарківцю було заподіяно матеріальної шкоди. Гарківець звернувся з позовом про стягнення з таксомоторного парку і Момут 6700 грн (вартість ремонту автомобіля).

Районний суд стягнув з Момут на користь Гарківця 6700 грн, звільнивши таксомоторний парк від цивільно-правової відповідальності. Не погодившись із рішенням суду, посилаючись на те, що шкоду повинен відшкодовувати власник транспортного засобу як особа, що здійснює діяльність, яка є джерелом підвищеної небезпеки, Момут оскаржив рішення суду.

На які питання теми спрямоване це завдання? Який вид відповідальності має місце у цьому випадку? Вкажіть умови цивільно-правової відповідальності.

2. Васько замовив в ательє весільний костюм. Весілля повинно було відбутися 15 травня, строк виконання замовлення був обумовлений 10 травня. В ході виконання роботи з пошиву пропала деталь розкроєного костюма – рукав.

Оскільки матеріал був наданий Васьком, а в ательє аналогічного матеріалу не виявилось, завершити роботу в строк ательє не змогло. Девятого травня адміністратор ательє повідомив Васька телефоном про те, що ательє не встигає виконати замовлення в строк, та запропонував Ваську виготовити для нього костюм з іншого матеріалу та за умови оплати його вартості. У відповіді Васько зазначив, що він придбав костюм імпортного виробництва в магазині і вимагав від ательє оплати вартості придбаного костюма, компенсацію вартості його матеріалу, сплати пені за несвоєчасне виконання замовлення, а також компенсації завданої йому моральної шкоди, яку він оцінив в десятикратному розмірі від вартості придбаного ним костюма.

Суд стягнув з ательє вартість придбаного Васьком костюма і присудив відшкодування моральної шкоди у розмірі вартості цього костюма. У задоволені

інших вимог суд відмовив.

Чи правильне рішення суду? Чи є тут склад цивільного правопорушення? Чи є вина правопорушника?

3. У липні 2023 року Сомик пред'явила до Чаплій позов щодо стягнення з неї 10 тис. гривень та відшкодування моральної шкоди в розмірі 15 тис. гривень. У позовній заяві Сомик вказала, що Чаплій придбала у неї в березні 2021 року жіночу дублянку вартістю 25 тис. гривень, сплативши при цьому тільки 15 тис. гривень, а на решту суми за згодою Сомик видала їй боргову розписку, в якій був зазначений строк погашення суми – червень 2022 року. Строк настав, а Чаплій так і не погасила свій борг перед Сомик. У січні 2022 року Сомик звернулася до Чаплій з вимогою про повернення боргу. Чаплій відмовила у поверненні боргу, аргументуючи це тим, що у неї немає цієї суми.

Які наслідки невиконання зобов'язання між боржником і кредитором? Хто і як визначає розмір моральної шкоди? Чи правомірна вимога Сомик? Як вирішити цю суперечку?

4. Ткачук пред'явив позов до Південної залізниці про відшкодування збитків, завданих каліцтвом, яке він отримав через те, що під час руху швидкого поїзда хтось кинув камінь, який потрапив у вікно і розбив скло, сколки якого пошкодили Ткачуку обидва ока. Представники залізниці вважають, що позов задоволенню не підлягає, оскільки шкода завдана дією непереборної сили.

Адвокат Ткачука вважає, що дії тих, хто кидає каміння в поїзда, що проходять, не можна кваліфікувати як непереборну силу, а за простий випадок залізниця як власник джерела підвищеної небезпеки повинна нести відповідальність.

На яке питання розраховане завдання? Яке рішення повинен винести суд?

5. Харченко вирішила зробити зачіску. З цією метою вона зайшла в один із салонів міста, де в процесі стрижки їй поранили вухо. Травма виявилася настільки серйозною, що кровотечу зупинити не вдавалося протягом 10 хв. Харченко була доставлена в травмпункт міської лікарні, де їй надали допомогу. Більше двох тижнів Харченко ходила з пов'язкою. Потім пов'язку зняла, але шрам залишився. Харченко, перукаря не пробачила і подала на перукарню в суд, вимагаючи стягнути з відповідача завдану моральну шкоду в 100 000 тис. грн.

На яке питання розраховане завдання? Що розуміється під моральною шкодою? Який порядок пред'явлення позовів про відшкодування моральної шкоди? Ким і як визначається розмір з відшкодування моральної шкоди? Яке рішення повинен винести суд?

6. Миронюк звернувся до Трагнюка з позовом про відшкодування вартості речей, які були передані їм на зберігання. В судовому засіданні відповідач, не заперечуючи факту залишення у нього позивачем речей на зберігання, зазначив, що речі Миронюка були вкрадені разом з речами Трагнюка, хоча він і застосовував всі необхідні засоби для забезпечення їх збереження. Суд задовольнив позов Миронюка та зазначив, що йому була завдана недоговірною шкода, оскільки Трагнюк прийняв речі на зберігання не на підставі договору, а в порядку добросусідських відносин.

На яке питання розраховане завдання? Чи правильне рішення суду?

7. За договором перевезення залізниця була зобов'язана доставити товариству з обмеженою відповідальністю «Одяг» (далі – ТОВ) три контейнери трикотажних виробів на суму 5000 грн. Внаслідок аварії частина вантажу вартістю 2000 грн стала непридатною до використання. Решта трикотажних виробів забруднилася, унаслідок чого вартість трикотажу склала 1000 грн. Залізниця претензію ТОВ задовольнила у сумі 3000 грн, а в частині стягнення неодержаного прибутку в сумі 2000 грн – відхилила. У позовній заяві ТОВ, посилаючись на ст. 22 ЦК України та п. 110 Статуту залізниць України, просило господарський суд стягнути з залізниці 3000 грн.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи підлягає позов ТОВ задоволенню? Визначте, в якому розмірі несе відповідальність залізниця за втрату, нестачу, псування та пошкодження вантажу.

Нормативно-правові акти та література

Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 06.09.2005 р. № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>.

Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань : Закон України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції : Закон України від 19.05.2011 р. № 3390-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17#Text>.

Про захист прав споживачів : Закон УРСР від 12.05.1991 р. № 1023- XII в ред. Закону України від 01.12. 2005 р. № 3161-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР в ред. Закону України від 04.10.2001 р. № 2745-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Положення про медичний огляд кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів : затв. Наказом Міністерства охорони України, Міністерства внутрішніх справ України від 31.01.2013 р. № 65/80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0308-13#Text>.

Правила дорожнього руху : затв. Постановою КМУ від 10.10.2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>.

Правила побутового обслуговування населення: затв. Постановою КМУ від 16.05.1994 р. № 313 в ред. Постанови КМУ від 04.06.1999 р. № 974. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313-94-%D0%BF#Text>.

Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13#Text>.

Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text>.

Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96#Text>.

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text>.

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 р. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92#Text>.

Бурлака І. В. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини : монографія. Харків : Право, 2016. 200 с.

Карнаух Б. П. Причинний зв'язок у деліктному праві: концепція *povus actus interveniens*. *Підприємництво, господарство і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. № 9. С. 11–15.

Карнаух Б. П. Причинний зв'язок як умова деліктної відповідальності в практиці Європейського суду з прав людини: справи про порушення процедурних гарантій. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. Вип. 145. С. 68–79.

Колісникова Г. В. Загальні засади відповідальності за зобов'язаннями по відшкодуванню шкоди, завданої споживачам. *Актуальні проблеми приватного права*: матеріали конференції, присвяченої 96-й річниці з дня народження доктора юридичних наук, професора В. П. Маслова 14 лютого 2018 р.

Колісникова Г., Гордієнко Д. Деякі питання щодо цивільно-правової відповідальності. The 17th International scientific and practical conference «Science, trends and perspectives» (18–19 May, 2020). Tokyo, Japan 2020. 432 р.

Надьон В. В. Співвідношення категорії “санкції” та “цивільно-правова відповідальність”. *Актуальні проблеми приватного права*: матер. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті В. П. Маслова (Харків, 22 лют. 2019 р.). Харків : Право, 2019. С. 100–103.

Надьон В. В. Відповідальність у приватному праві. Розділ 14. С. 663–711. *Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури*: моногр. За ред. проф. М. В. Савчина. Одеса: Вид. дім “Гельветика”, 2021. 830 с.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1 : Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 928 с. (Серія «Коментарі та аналітика»).

Тема 14. Строки та терміни в цивільному праві. Позовна давність

(питання для обговорення)

1. Значення часу у цивільних правовідносинах.
2. Поняття строків і термінів, їх місце в системі юридичних фактів.
3. Види строків і термінів. Присічні (преклюзивні) строки.
4. Обчислення строків.
5. Поняття та призначення позовної давності.
6. Зупинення і переривання позовної давності.
7. Наслідки спливу позовної давності.
8. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Завдання

1. У магазині «Шарм» Андрійченко 19 грудня 2021 року придбав костюм. Прийшовши додому він знову приміряв костюм і залишився ним задоволений, а 23 грудня з відрядження повернулася дружина Андрійченко, яка покупку не схвалила, тому що ні фасон, ні кольори костюма чоловікові зовсім не пасують. Тому вона порадила Андрійченко обміняти костюм на костюм іншого фасону та кольору. Прислухавшись до порад дружини, Андрійченко вирішив обміняти костюм. З 24 по 31 грудня 2021 він був хворий, що підтверджувалося лікарняним листом. А 6 січня наступного року Андрійченко прийшов до магазину і попросив обміняти костюм. Однак продавець відмовився обміняти костюм на підставі того, що Андрійченко пропустив встановлений строк для обміну товару.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

2. У 2022 році з квартири Хоми була викрадена картина. А у 2023 році Хома випадково стало відомо, що картина знаходиться в Уварової. Хома звернулася до суду з позовом про витребування картини. Однак, суддя відмовив у прийнятті позовної заяви, мотивувавши це тим, що Хома пропустила строк звернення до суду за захистом свого порушеного права.

Як слід вирішити справу? Яке рішення повинен прийняти суддя, якщо при вирішенні питання про прийняття позову до розгляду, очевидно, що позивач пропустив строк позовної давності.

3. Відповідно до умов укладеного договору між замовником та оптовою фірмою, яка здійснювала поставку партій товару до дрібно побутових магазинів. Так, замовник пред'явив до оптової фірми вимогу про повернення перерахованих в якості передоплати коштів, а також претензію щодо сплати передбаченої договором неустойки, мотивуючи це тим, що строк реалізації поставленого товару вийшов і він є не придатний до використання.

Оптова фірма відхилила претензію замовника пославшись на пропуск установленного договором п'ятиденного строку для її пред'явлення, замовник звернувся з позовом до суду.

У відгуку на позовну заяву оптова фірма просила суд відмовити в позові, обґрунтовуючи свою позицію тим, що замовник не тільки порушив обумовлений

договором порядок пред'явлення претензій, але і пропустив строк позовної давності, який був визначений сторонами в 40 днів.

Чи обґрунтована позиція відповідача? Дайте пояснення по справі.

4. Дацюк на прохання своєї подруги Ласько 4 листопада 2019 року позичила їй своє прикрашене діамантами намисто, щоб вона прикрасила своє весільне вбрання. На наступний день після весілля Ласько віддала намисто, і Дацюк повернула його в сейф банку, де воно і перебуває на зберіганні. Дацюк не користувалася намистом до 27 грудня 2022 року, а одягнувши його, вона виявила, що в ньому не вистачає одного діаманта.

Незабаром після весілля Ласько з чоловіком виїхали з міста і Дацюк вдалося розшукати її лише через тривалий час. Лише 26 червня 2022 року вона зв'язалася з Дацюк по телефону і зізналася, що в день весілля вона помітила, що не вистачає одного діаманту з намиста: він випав, але знайти його так і не змогла. Оскільки Ласько відшкодувати вартість діаманта відмовилася, Дацюк 18 грудня 2023 року звернулася з позовом до суду.

З якою із зазначених вище дат слід обчислювати строк позовної давності на вимогу Дацюк? Чи минув строк позовної давності? Чи має значення для обчислення строку позовної давності визнання Ласько факту втрати каменю?

5. Після сварки з дружиною Лисак у січні 2018 року виїхав з Києва до батьків в Ужгород, а потім уклав міжнародний контракт строком на 3 роки на роботу у місті Брно. У 2020 року дружина Лисака отримала від чоловіка грошовий переказ та більше ніяких звісток від чоловіка не надходило. Від родичів чоловіка вона дізналася, що вони також не мають відомостей про його місце перебування. У січні 2023 року дружина Лисака звернулася до суду із заявою про оголошення чоловіка померлим.

З якого моменту слід обчислювати строк, що необхідний для оголошення особи померлою? До якого виду строків відноситься даний строк? Чи застосовується в подібних випадках строк позовної давності для звернення до суду? Яке рішення повинен винести суд?

6. Леоненко 15 серпня 2022 р. звернувся до суду з позовом про захист його честі та гідності і стягнення моральної шкоди у розмірі 10 000 грн з видавництва "Блискавка", що видало у січні 2017 р. новий тираж роману "Балагур", в якому виведений образ Леоненка як зрадника. В позовній заяві він послався на рішення від 16.11.2000 р., яким було реабілітоване його чесне ім'я, а факти, наведені в романі, визнані такими, що не відповідають дійсності. Суд у позові відмовив у зв'язку з пропуском позовної давності.

Визначіть предмет спору. Зробіть висновок по справі.

7. Ковальчук домовився з бригадою підрядників про виконання ремонту в його 3-кімнатній квартирі. Договір містив, зокрема, пункт, згідно з яким позов до підрядників у разі порушення умов договору може бути заявлено протягом 5 років від часу прийняття замовником роботи.

Чи допущено порушення правових норм, що регулюють позовну давність? Чи зміниться рішення, якщо в договорі передбачено 2-річну позовну давність?

8. 10 липня Болух у магазині “Взуття” придбала зимові чоботи. Через кілька днів до неї прийшла подруга і переконала її в тому, що чобітки такого фасону вже виходять з моди і їй краще придбати іншу модель. 26 липня Болух прийшла до магазину з вимогою обміняти придбані чобітки на інші. Однак продавець відмовився це зробити, посилаючись на пропуск Болух встановленого Законом України “Про захист прав споживачів” 14-денного строку. Болух наполягала на своїх вимогах, стверджуючи, що, по-перше, з 18 по 24 липня вона хворіла (підтверджено листком про непрацездатність), а, по-друге, 24 і 25 липня магазин був зачинений у зв’язку з вихідними днями. Крім того, на її думку, пропуску строку в цьому випадку немає, тому що обчислення строку повинно починатися з часу настання зимового сезону.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити спір? Чи змінилося б рішення, якщо Болух звернулася б до магазину 27 липня?

9. Сім’я Дубко яка складалася з чотирьох осіб (батько, мати, 15-річний син Антон і 12-річна донька Олена), приватизувала 3-кімнатну квартиру в м. Харкові у квітні 2013 р. У травні цього ж року вони продали її і придбали 4-кімнатну квартиру, право власності на яку оформили в рівних частинах на батька і матір. По досягненні повноліття у вересні 2022 року. Антон звернувся до суду з позовом до батьків про визнання за ним частки в 4-кімнатній квартирі. У позові Антону було відмовлено через пропуск позовної давності.

На яке питання розраховано завдання? Чи правильне рішення суду? Дайте роз’яснення по справі.

10. Савченко у січні 2018 року виїхав у тривалу експедицію до Анголи. У лютому цього ж року з його квартири були викрадені різні речі, в тому числі відеорекамер. Про крадіжку він дізнався лише у червні 2018 року, коли повернувся додому. На цей час ні речі, ні злочинці знайдені не були. У лютому 2021 року в комісійному магазині він побачив свою відеорекамеру, яку здав на комісію Онищенку, який помер наприкінці березня 2021 року. У серпні 2021 року Савченко звернувся до суду з позовом до жінки померлого про витребування відеорекамери, яку та встигла забрати з магазину. Однак у задоволенні позову було відмовлено, оскільки за заявою відповідачки про застосування позовної давності суд зробив висновок, що позовна давність пропущена. У скарзі до апеляційного суду позивач наголошував на тому, що суд неправильно обчислив позовну давність, визначивши початок її перебігу від дня крадіжки речей. На думку позивача, цей строк слід обчислювати від дня, коли знайдено відеорекамеру і стало можливим визначити відповідача.

Як має бути вирішена ця справа?

Нормативно-правові акти та література

Про захист прав споживачів: Закон УРСР від 12.05.1991 р. № 1023-XII в ред. Закону України від 01.12.2005 р. № 3161-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів»: постанова КМУ від 19.03.1994 р. № 172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-%D0%BF#Text>.

Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів : постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>.

Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 р. № 5. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>.

Узагальнення судової практики застосування строків позовної давності за 2015-2017 роки. URL: https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag17c4.

Гуйван П. Д. Закінчення перебігу та припинення позовної давності: принципова відмінність. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 121–125.

Карнаух Б. П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. Вип. 134. С. 24-36.

Крат В. І. Застосування позовної давності до вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів: аналіз судової практики. *Теорія і практика правознавства* : електрон. наук. фах. вид. Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого . 2016. № 2 (10). С. 1–7.

Майструк В. Прокурорський відлік. *Український юрист*. 2019. № 5. С. 42–45.

Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Хмельницький, 2018. 20 с.

Морозов Є. Правила переривання перебігу позовної давності у кредитних спорах. *Юридичний вісник України*. 2017. № 50 (15-21 грудня). С. 11.

Позовна давність : коментар судової практики / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Цивілістична платформа, 2017. 148 с.

Харченко Г. Проблеми позовної давності під час витребування земельних ділянок за позовами в інтересах держави. *Підприємництво, госп-во і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2018. № 12. С. 90-95.

Тема 15. Загальна характеристика речового права та права власності

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика речового права.
2. Види речових прав.
3. Поняття права власності в об'єктивному і суб'єктивному значенні.
4. Зміст, здійснення та обмеження права власності.
5. Непорушність права власності.
6. Тягар утримання майна.
7. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.
8. Публічна і приватна власність.
9. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу.
10. Об'єкти права власності.

1. У грудні 2022 р. Коваленко звернувся до суду з позовом до суду щодо визнання права власності на самочинне будівництво. У 2017 році Коваленко розпочав будівництво будинку на земельній ділянці, яка належала його батькові, без дозволу і проектної документації. На житловий будинок був оформлений технічний паспорт. Батько надав Коваленко письмовий дозвіл на будівництво будинку. Пізніше батько подав на реєстрацію нотаріальну посвідчену заяву щодо поділ земельної ділянки площею 0,25 га, яка належить останньому на праві власності на підставі державного акту на землю з метою виокремлення земельної ділянки Коваленко площею 0,08 га. Через деякий час батько Коваленко помер. У зв'язку з відсутністю проектної документації Коваленко не може зареєструвати і отримати правоустановчі документи на самочинно збудований житловий будинок.

На яке питання розраховане завдання? Що таке самочинне будівництво? Які правові наслідки самочинного будівництва? Яке рішення по справі повинен винести суд?

2. Позивач Якименко звернувся з позовом до суду про визнання за ним права власності на торговельний комплекс загальною площею 1560 м². Позовні вимоги були підтверджені тим, що державним органом позивачеві було дозволено здійснення будівництва торговельного комплексу. Будівництво торговельного комплексу було завершено, однак частина будівлі не була здана в експлуатацію і на даний час відсутні правовстановлюючі документи, які підтверджують право власності позивача на об'єкт нерухомості.

На яке питання розраховане завдання? Які підстави набуття права власності на збудований об'єкт? Яке рішення по справі внесе суд?

3. Позивачка Шевченко О. звернувся до суду з позовом до Шевченко К., Шевченко Н., про стягнення коштів на утримання майна. Шевченко О. і її неповнолітній син та відповідачі є співвласниками квартири. Квартира набута у власність шляхом приватизації державного житлового фонду. Відповідачам належить по 1/5 частини кожному. Відповідачі зареєстровані в спірній квартирі, однак фактично в ній не проживають. Шевченко О., добросовісно користується квартирою, сплачує комунальні платежі. Відповідачі ніяких витрат на утримання квартири не несуть.

На яке питання розраховане завдання? Як діє режим спільної часткової власності? Яке рішення по справі внесе суд?

4. У вересні 2022 р. Потапенко звернулася до суду з позовом щодо визнання права власності на частину будинку за набувальною давністю. Згідно договору купівлі-продажу житлового будинку Потапенко придбала у Бондаренко ½ частину житлового будинку. Власником іншої частини вказаного будинку є Іваненко, яка володіє ½ частиною житлового будинку на підставі свідоцтва про право на спадщину за заповітом. Через деякий час Іваненко померла. З того часу в її половині житлового будинку ніхто не мешкав, спадкоємців в неї немає, інші претенденти на ½ частки Іваненко не з'явилися. Позивач з сім'єю з 2010 р. і по теперішній час відкрито, добросовісно і безперервно володіє майном, проживаючи у вказаному житловому будинку, підтримує будинок у належному стані, сплачує комунальні послуги, виконує інші обов'язки. Чи може Потапенко набути ½ цього

житлового будинку за набувальною давністю?

На яке питання розраховане завдання? Які підстави набуття майна за набувальною давністю? Яке рішення по справі винесе суд?

5. Позивач Міщенко Н. звернувся з позовом до Міщенко О. про визначення права власності на частку у спільному майні подружжя. У 2012 р. між сторонами був укладений шлюб, в якому народилося троє дітей. За час подружнього життя відповідачка Міщенко О. отримала у подарунок від рідного брата позивача незавершений будівництвом житловий будинок з господарськими будівлями, земельну ділянку для будівництва і обслуговування житлового будинку. Всі правоустановчі документи на незавершений будівництвом житловий будинок та земельну ділянку були оформлені на Міщенко О. Позивач вказував у позові про те, що під час спільного проживання за кошти які він заробив, працюючи на виробництві у Німеччині було завершено будівництво житлового будинку, добудовано господарські будівлі: погріб, літня кухня, гараж. Внаслідок проведеного будівництва вартість нерухомого майна істотно збільшилася. На проведення будівництва і ремонтних робіт позивачем був отриманий кредит в банку в сумі 50.000 \$. В 2019 р. відповідачкою було оформлено і видано свідоцтво про право власності на нерухоме майно, зокрема на житловий будинок з господарськими будівлями. Під час шлюбу було придбано: трактор, напівприцеп для с/х техніки які були зареєстровані на Міщенко О. Після розірвання шлюбу у 2020 р. до суду з позовною заявою щодо поділу спільного майна подружжя не зверталось. Чи має право Міщенко Н. на ½ частку у спільній сумісній власності подружжя?

На яке питання розраховане завдання? Поняття та здійснення режиму спільної сумісної власності? Яке рішення по справі винесе суд?

Список нормативно-правових актів і літератури

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952–IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878–VI // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952–15>.

Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 24.06.2004 р. № 1875–IV // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1875–15>.

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004–XII // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4004–12>.

Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866–III // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866–14>.

Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765–VI. Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765–17>.

Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва) : постанова Пленуму Вищ. спеціалізов. суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012

р. № 6. Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006740>– 12.

Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 22.12.1995 р. № 20 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0020700>–95.

Баранова Л. Самочинне будівництво: правові проблеми та шляхи їх вирішення. Частина 1. Правові підстави визнання будівництва самочинним *Юрид. радник*. 2007. № 4 (18). С. 56– 63.

Борисова В. І. Правові проблеми комунальної власності : моногр. В. І. Борисова, Л. М. Баранова, В. М. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової. Х. : Вид. ФО–П Вапнярчук Н. М., 2007. 144 с.

Галянтич М. К. Житло як об'єкт правовідносин. К. : НДІ приват. права і підприємництва АПрН України, 2006. 56 с.

Жилінкова І., М. Шульга. Проблеми переходу прав на земельну ділянку при переході права на будівлю (будинок, споруду). *Юрид. радник*. 2005. № 2. С. 37–42.

Здійснення та судовий захист суб'єктивних житлових прав : моногр. За заг. ред. В. В. Луця; Науково-дослід. ін-т приват. права і підприємництва АПрН України. Київ-Тернопіль : Підруч. і посіб., 2009. 496 с.

Надьон В. В. Розпорядження майном одним із подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності. *Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60-ти річчя від Дня народження І. В. Жилінкової)*. За заг. ред. Р. О. Стефанчука. Х.: Право, 2019. С. 157–165.

Печений О. Майнові комплекси в системі об'єктів нерухомого майна. *Укр. комерц. право*. 2009. № 9. С. 27–36.

Розгон О. В. Межі та обмеження права власності : Монографія. Х. : 2006. 188 с.

Спасибо І. А. Набуття права власності у цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 187 с.

Спасибо-Фатеева І. В. Поняття майна, майнових та корпоративних прав як об'єктів права власності. *Вісник комерційного права*. 2004. № 5. С. 9– 18.

Спасибо-Фатеева І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. *Право України*. 2015. № 4. С. 60–68.

Харченко Г. Поділ речових прав у доктрині цивільного права URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/13.pdf>

Тема 16. Набуття та припинення права власності

(питання для обговорення)

1. Загальна характеристика підстав набуття права власності.
2. Класифікація підстав набуття права власності на первісні та похідні.
3. Загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
4. Окремі підстави набуття права власності.
5. Момент набуття права власності. Момент набуття права власності за договором.
6. Підстави припинення права власності.
7. Реквізиція та конфіскація.

Завдання

1. Коваленко придбав у Лазутко житловий будинок у незадовільному стані, зруйнував його і побудував новий. Через декілька років він помер, і спадкоємці звернулися до нотаріуса для оформлення права на спадщину. Нотаріус відмовив їм в цьому, посилаючись на неналежне оформлення Коваленком будівництва нового будинку. Спадкоємці оскаржили дії нотаріуса в суді.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте ситуацію.

2. У 2017 р. Онуфрієнко продав Кротюку житловий будинок. У 2021 р. комунальними службами Київського району м. Харкова до Онуфрієнка були пред'явлені позови про стягнення заборгованості з оплати комунальних платежів за газ, електроенергію, опалення, водовідведення, вивезення побутових відходів. Онуфрієнко заперечував проти задоволення позовів, посилаючись на те, що власником будинку з 2017 р. є Кротюк. Кротюк також просив суд відмовити в задоволенні позовних вимог, мотивуючи це тим, що будинок у 2020 р. згорів. Розглядаючи справу, суд встановив, що в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно відсутні відомості про знищення будинку, а його власником вказаний Онуфрієнко.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте ситуацію.

3. Регіональне відділення Фонду державного майна провело аукціон з продажу об'єктів незавершеного будівництва і за його результатами уклало договір купівлі-продажу з товариством з обмеженою відповідальністю «Прометей» (далі – ТОВ). Внаслідок погіршення фінансового стану ТОВ було прийнято рішення відчужити придбаний об'єкт публічному акціонерному товариству «Слобода» (далі – ПАТ). Однак при укладенні договору купівлі-продажу було поставлено під сумнів повноваження ТОВ відчужувати об'єкт незавершеного будівництва як об'єкт нерухомості. ПАТ звернулося з позовом про оскарження дій органу державної реєстрації прав, вказуючи на порушення його прав: у зв'язку з відсутністю документів, що підтверджують його право власності, воно не може взяти в банку кредит під заставу об'єкта незавершеного будівництва та йому відмовлено у відведенні земельної ділянки. Одночасно позивач вимагав визнання за собою права власності на об'єкт незавершеного будівництва. Суд задовольнив позовні вимоги.

На яке питання розраховане це завдання? Чи правильне рішення виніс суд?

4. У 2010 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Поліпласт» (далі – ТОВ) придбало у публічного акціонерного товариства «Червоний хімік» (далі – ПАТ) виробниче обладнання в робочому стані, що було змонтоване, налагоджене і знаходилося в будівлі на території продавця. У 2020 р. ПАТ звернулося з позовом до ТОВ про звільнення останнім будівлі. У суді ПАТ не надало документів, які б підтвердили його право власності на будівлю. За наданими сторонами документами суд встановив, що будівля у 30-х рр. XX ст. належала толевій артелі, після ліквідації якої будівлю було передано державному підприємству – заводу «Червоний хімік». У 60-х рр. XX ст. будівля згоріла і її відновлювали силами працівників заводу, але оскільки документи не були оформлені, вона не значилася на балансі заводу і при приватизації не увійшла до цілісного майнового комплексу

ПАТ як правонаступника заводу «Червоний хімік». У задоволенні позову було відмовлено. ТОВ звернулося до регіонального відділення Фонду державного майна України (далі – відділення) з пропозицією укласти договір оренди на будівлю, у чому було відмовлено за відсутністю підстав вважати будівлю державною власністю. Одночасно відділення звернулося до органу державної реєстрації прав для взяття на облік будівлі як безхазайної. Після спливу річного строку Харківська міська рада звернулася до суду з заявою про передачу будівлі у комунальну власність. Представник ТОВ як заінтересованої особи зазначив, що такими діями порушуються права ТОВ, право власності якого на будівлю виникло за набувальною давністю.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте ситуацію.

5. Хвильовий разом із дружиною поїхав на вихідні до старовинного замку, що розташовувався біля селища Кам'яна. Наприкінці прогулянки вони зайшли у селище, аби подивитися на будинок, в якому у дитинстві деякий час пощастило відпочивати Хвильовому. Будинок колись належав прадіду знайомої Хвильового, який свого часу працював садівником у німецького графа, що й побудував замок. При вході у двір будинку Хвильовий не міг не помітити, що будівля майже зруйнована часом та непридатна для проживання, оскільки довгий час ніхто не робив в ній ремонт та не дбав про нього. Це ж саме стосується і сусідніх будинків. Утім будинок сусіда видався Хвильовому досить міцним, хоча й дещо занедбаним. Повернувшись до міста, Хвильовий з'ясував у своєї знайомої, що будинок її прадіда їй не потрібен, а сусіди померли більше десяти років і нащадків вони не мали. Після цього Хвильовий вирішив оселитися в сусідньому будинку разом із дружиною, і шість років безперервно, добросовісно і відкрито користувався ним, здійснив капітальний ремонт за власний рахунок та своєчасно оплачував комунальні послуги. Наприкінці шостого року володіння Хвильовий отримав повідомлення від голови селищної ради селища Кам'яна, у якому останній, спираючись на відповідне рішення суду, вимагав у зазначений строк залишити зайняте ним приміщення й виселитися, оскільки відтепер на підставі судового рішення воно належить на праві власності територіальній громаді селища Кам'яна. Хвильовий, не залишаючи приміщення, подав до апеляційного суду позов, в якому просив суд скасувати рішення суду першої інстанції. В обґрунтування своєї позиції він послався на положення ст. 344 ЦК України, відповідно до якої він має право набути право власності на вказаний будинок зі спливом десятирічного строку володіння зазначеним нерухомим майном, із яких він вже провів шість років. Територіальна громада селища Кам'яна подала до суду заперечення на апеляційну скаргу, в якій просила суд залишити судові рішення першої інстанції без змін, спираючись на положення ст. 335 ЦК України.

На яке питання розраховане це завдання? Чи правильно суд першої інстанції ухвалив рішення про визнання права власності за територіальною громадою? Яке рішення повинен прийняти апеляційний суд?

6. Бойко вирішив придбати у власність квартиру. Для цього він разом з продавцем звернувся до нотаріуса для укладення договору купівлі-продажу. Нотаріус посвідчив договір і пояснив Бойку, що той повинен зареєструвати право власності на квартиру в органі державної реєстрації прав. Бойко звернувся до свого знайомого адвоката, наголосивши на тому, що він дуже зайнятий, поцікавився: чи виникло в нього право власності на квартиру і чи можна обійти процедуру

державної реєстрації права? Адвокат, спираючись на положення ст. 334 ЦК України та Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», пояснив йому, що право власності на квартиру в Бойка виникло з моменту державної реєстрації договору купівлі-продажу квартири, а державна реєстрація права власності не має правоустановчого значення і ніяких правових наслідків за її нездійснення законодавством не встановлено. Бойко прислухався до думки адвоката та не здійснив державну реєстрацію права власності. Через деякий час Бойко побажав продати придбану ним квартиру і разом з новим покупцем звернувся до нотаріуса для оформлення правочину. Але нотаріус відмовив йому у нотаріальному посвідченні договору купівлі-продажу квартири.

На яке коло питань розраховане це завдання? Яка процедура набуття права власності на нерухоме майно встановлена в чинному законодавстві України? Чи виникло право власності у Бойка на квартиру? Чи правильною була відповідь адвоката і чи правомірними є дії нотаріуса?

7. Зозуля отримала у спадщину від свого батька зібрання рідкісних картин художників XVIII ст. Оскільки квартиру батька необхідно було звільнити, Зозуля перевезла картини до себе на дачу, де вони почали псуватися. Дізнавшись про це, міське управління культури (далі – управління) направило Зозулі попередження про забезпечення належного утримання картин, які становлять значну художню цінність та є національним культурним надбанням. Зозуля пояснила, що неспроможна ні фізично, ні матеріально здійснювати ремонт і опалення дачі, а без цього неможливо забезпечити належне зберігання картин. Управління заявило позов про відібрання картин у Зозулі з виплатою їй визначеної грошової компенсації. Зозуля проти позову заперечувала, пояснюючи, що картини для неї – пам'ять про батька, який збирав їх усе життя. Вона просила допомогти їй відремонтувати дачу і погоджувалася в обумовлені дні надавати бажаним доступ для огляду зібрання картин.

На яке питання розраховане це завдання? Розберіть доводи сторін.

8. Пивовар на праві приватної власності належав мікроавтобус. У квітні 2018 р., коли сталася повінь, працівники служби спасіння вилучили в нього мікроавтобус для перевезення людей. Влітку цього ж року йому була перерахована вартість мікроавтобуса на його рахунок у банку. У вересні Пивовар переконався на власні очі, що його мікроавтобус використовувався районною держадміністрацією, і звернувся до неї з вимогою про його повернення. Держадміністрація відмовила йому в цьому, пояснивши, що мікроавтобус було реквізовано, і Пивовар тепер не є його власником. Тоді останній звернувся до суду з позовом про повернення йому мікроавтобуса, а також відшкодування збитків із урахуванням раніше перерахованої на його рахунок суми як відшкодування. На думку Пивовара, мікроавтобус є його власністю, оскільки ніяких встановлених для реквізиції дій райдержадміністрація не провадила.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте доводи сторін.

9. Басюк мешкав зі своєю дружиною та дітьми в одноповерховому житловому будинку, який належав йому на праві приватної власності. Будинок розташований неподалік від центра м. Харкова у приватному секторі. У цьому будинку Басюк жив ще з дитинства. Оскільки його батьки та дід з бабою свого часу також проживали в ньому, він вважав це місце “родовим гніздом” і дуже дорожив

ним, доглядав за старим садочком та вів невелике господарство. Одного дня Басюк несподівано отримав повідомлення, яке сповіщало, що Харківською міською радою було прийняте рішення про доцільність заснування на місці, де розташовувався будинок Басюка, парку культури та відпочинку, у зв'язку з чим Басюк, як і всі інші мешканці сусідніх будинків, повинен покинути дане приміщення у відповідний строк. У цьому ж листі зазначалося, що Басюку буде надано у власність аналогічне житло з житловою площею не меншою, ніж він має на теперішній час та з кращими умовами проживання. Для отримання більш детальної інформації щодо цього питання він повинен був з'явитися за вказаною в листі адресою. Пізніше Басюку пояснили, що територіальна громада м. Харкова має намір примусово позбавити як його самого права власності на вказаний житловий будинок, так і всіх інших мешканців сусідніх будинків, і на місці їх теперішнього розташування побудувати парк культури та відпочинку місцевого значення. При цьому Басюку пообіцяли надати у власність квартиру у сучасному багатоквартирному житловому будинку, що вже зданий в експлуатацію, з наданням відповідної додаткової грошової суми, яка необхідна для здійснення ремонту нового житлового приміщення. Басюк категорично був з цим не згоден та пояснив, що його будинок є для нього дещо більшим, ніж просто житло, і що він не хоче проживати у високоповерхівці, хоча б і самій новій та високотехнологічній, оскільки він, Басюк, є власником свого житла і відповідно до положень Конституції та ЦК України здійснює своє право власності на свій розсуд та незалежно від волі інших осіб, включно з державою та органами місцевого самоврядування. Він також наголосив на порушенні територіальною громадою м. Харкова його конституційних прав і свобод та пообіцяв, що буде скаржитися у вищі судові інстанції, включаючи Європейський суд з прав людини, не змінить своєї правової позиції та не покине власний житловий будинок, а, навпаки, буде захищати його від незаконного втручання чужих осіб на його територію.

На яке коло питань розраховане це завдання? Чи має право територіальна громада міста примусово позбавити Басюка права власності на житловий будинок? Чи правильна позиція Басюка?

Список нормативно-правових актів та літератури

Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1127. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-p>.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 № 1559-VI. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>.

Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>.

Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.1995 р. № 20. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>.

Постанова Судової палати в господарських справах Верховного Суду України від 5 жовтня 2016 року у справі № 916/2129/15. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/62058323>.

Крат В. І. Правовий режим самочинного будівництва крізь призму нотаріального посвідчення. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2010. № 6 (54). С. 70–74.

Майданик Р. А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.

Тимченко Л. М. Виникнення права власності за похідними способами набуття права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 244–246. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/62.pdf.

Ткаченко В. Щодо особливостей виникнення права власності на об'єкти самочинного будівництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 80–84.

Тема 17. Право спільної власності

(питання для обговорення)

1. Поняття та ознаки права спільної власності.
2. Види спільної власності та критерії їх розмежування.
3. Суб'єкти права спільної власності.
4. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності (суб'єкти, порядок здійснення, правові наслідки порушення).
5. Підстави та механізм припинення спільної часткової власності.
6. Підстави виникнення спільної сумісної власності.
7. Підстави припинення права спільної сумісної власності.

Завдання

1. Левченко належало 60% в праві власності на житловий будинок, а Співаковій – 40%. За договором дарування Левченко здійснив відчуження своєї частки у праві власності на будинок Слюсаренко, не попередивши Співакову про свої наміри. Співакова звернулася до суду з позовом про визнання договору дарування недійсним, посилаючись на порушення свого переважного права купівлі частки в праві спільної часткової власності, передбаченого ст. 362 ЦК України.

На які питання теми розраховане завдання? Чи має право Співакова подати до суду позов про визнання договору дарування недійсним?

Як реалізується переважне право купівлі частки в спільній частковій власності і чи є для цього підстави у даному випадку? Чи зміниться рішення завдання, якщо частку було відчужено за договором купівлі-продажу, міни або шляхом внесення до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю?

2. Соева пред'явила позов до свого брата Кірова про поділ спадкового майна та визнання за нею права власності на 35% будинку. Позивачка вказувала, що за життя їх мати мешкала в житловому будинку, в праві власності на який їй належало 70%. Решта 30% належала її сину – Кірову (брату Соевої), який є відповідачем по справі. Під час проживання Кіров зробив значний ремонт будинку – змінив дах, вікна, відремонтував стіни. Кіров та мати домовилися, що кожен з них буде проживати на окремому поверсі будинку: мати на першому, а Кіров на другому. Після смерті матері Соева як спадкоємиця першої черги розраховувала отримати половину частки, яка належала її матері (70%), поділивши її з братом, тобто 35%. Але Кіров став вимагати збільшення своєї частки в праві власності на будинок, на що Соева не погоджувалася. У зустрічному позові Кіров вказував, що мати 88 знала про значні витрати, які були зроблені ним у зв'язку з ремонтом будинку.

Домовляючись про користування лише першим поверхом будинку, вона фактично погодилася зі збільшенням частки сина в праві власності на житловий будинок з 30% до 50%. У зв'язку з цим після ремонту частка матері в праві спільної власності на будинок фактично дорівнювала 50%, спадкова частка Соевої має бути зменшена до 25%. Суд, розглядаючи справу, визнав доводи Кірова обґрунтованими і також, що Соевій належить 25% в праві власності на майно. Соева не погодилася з таким рішенням, бо, на її думку, та обставина, що фактично між її братом та матір'ю був установлений певний порядок користування спірним будинком, сама по собі не може бути підставою для збільшення частки Кірова в праві власності на будинок. Спадкодавиця не відчужувала йому у встановленому порядку будь-якої частки в праві спільної власності на будинок і до смерті їй належало 70% в праві власності на будинок.

На які питання теми розраховане це завдання? Як здійснюється право спільної часткової власності? Проаналізуйте доводи сторін спору.

3. Марчук пред'явив позов до Рижко про визнання права на 1/2 частину сум грошового вкладу. Позивач зазначив, що протягом 35 років він перебував у фактичних шлюбних відносинах з Суміхіною – сестрою відповідачки і вів з нею спільне господарство. Отримані внаслідок цього гроші вони з Суміхіною вносили на її рахунок у банк. Вікторов вважає, що ці гроші належали йому з Суміхіною на праві спільної сумісної власності. Оскільки після смерті Суміхіної свідоцтво про право на спадщину одержала відповідачка Рижко як спадкоємиця другої черги, Вікторов звернувся до суду з позовом про визнання за ним права на половину вкладу. Справа розглядалася судами неодноразово. Місцевий суд виніс рішення про відмову позивачеві у позові, вказавши, що Марчук та Суміхіна не знаходилися в зареєстрованому шлюбі, тому не могли мати майно на праві спільної сумісної власності. Судова колегія в цивільних справах апеляційного суду залишила це рішення без змін. Марчук подав касаційну скаргу, в якій, зокрема, вказав, що пред'являючи позов, він просив не про поділ вкладу, а про визнання за ним права на половину останнього через те, що вклад є спільною власністю Марчук та Суміхіної. На підтвердження цього позивач навів докази про перерахування частини своєї заробітної плати на банківський рахунок. Суд мав врахувати ці обставини.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи має право Марчук на половину грошових коштів банківського вкладу відкритого на ім'я Суміхіної? Чи є грошові кошти банківського вкладу спільною сумісною Суміхіної та Марчук?

4. Подружжя Петренків прожили у шлюбі чотири роки. З вересня 2014 року їх шлюбні відносини фактично припинилися, проте розривати шлюб наразі вони не бажають. За час шлюбу Петренки набули за договором дарування квартиру, а за договорами купівлі-продажу автомобіль та земельну ділянку. Чоловік подав позов до суду про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. В суді дружина заперечила проти позову і заявила, що суд у задоволенні позову повинен відмовити, і застосувати позовну давність у три роки, оскільки майно було набуто у перший рік після одруження.

Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте. Назвіть види майнових правовідносин подружжя.

5. Колотенко звернулась до Іваненка з позовом про розірвання шлюбу, зареєстрованого у 2013 р., і поділ спільного майна. До такого майна, на думку позивачки належали: меблевий гарнітур; депозитний вклад у банку в розмірі 31 тис. грн. (16 тис. грн. Іваненко вклав до укладення шлюбу, а далі поповнював вклад після одруження); житловий будинок, побудований за час шлюбу; зарплата чоловіка за останні півроку, яку він не отримав через заборгованість підприємства, де він працював. Позивачка також вважала, що її особистою власністю є таке майно: телевізор, куплений нею під час шлюбу за позичені у матері кошти; норкова шуба, подарована їй чоловіком на весілля; дача і земельна ділянка, яку вона успадкувала після смерті матері. Позивачка з 4 років подружнього життя 3 роки не працювала, перебуваючи на утриманні чоловіка, 2 з них займалася доглядом за дитиною, а останній рік працювала, отримуючи зарплату втричі більше, ніж чоловік.

Яке рішення має винести суд? Який порядок поділу майна подружжя в добровільному порядку і за рішенням суду?

6. Шига Олексій звернувся до суду з позовною заявою до Шига Антонини про виділ в натурі частки житлового будинку, що є об'єктом спільної сумісної власності. Шига Олексій з Шуга Антониною з 04 серпня 1984 року перебували в зареєстрованому шлюбі. За рішенням Попільнянського районного суду Житомирської області від 04 вересня 2018 року шлюб між ними було розірвано. У період шлюбу, 27 серпня 2009 року за договором купівлі-продажу подружжям було придбано житловий будинок, який розташований м. Коростень Житомирської області, право власності на який зареєстровано на Шига Антонина. Шига Олексій зазначив, що житловий будинок було придбано під час перебування у шлюбі, отже він належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Шлюбний договір між ними не укладався, взаємної згоди щодо порядку поділу майна між ними не досягнуто, отже Шига Олексій вважає що має право на виділення в натурі 1/2 частки житлового будинку з господарськими будівлями та спорудами. На підставі вищевикладеного, Шига Олексій просив суд виділити в натурі йому 1/2 частку житлового будинку, який розташований м. Коростень Житомирської області, з господарськими будівлями та спорудами, як частку у спільному сумісному майні подружжя.

Відповідач, Шига Антонина, у судовому засіданні позовні вимоги не визнала, та заперечувала проти розподілу житлового будинку згідно варіанта № 1 Висновку експерта 1 від 01 березня 2020 року, просила провести розподіл житлового будинку згідно варіанту № 2 експерта від 01 квітня 2020 року, та просила суд

виділити саме їй в натурі $\frac{1}{2}$ частку житлового будинку.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте порядок здійснення спільної власності. Чи має право позивач на виділ у натурі його частки із спільного майна? Визначте підстави припинення права спільної сумісної та спільної часткової власності. Яку консультацію має надати юрист у ситуації, що склалася?

Список нормативно-правових актів та літератури

Постанова Пленуму Верховного Суду України наведених в пункті 14 постанови від 22 грудня 1995 року № 20 «Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/173376__523390

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства „ІКІО“ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України № 1–8/2012 від 19 вересня 2012 року. Офіційний Вісник України. 2012. № 75.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17 (провадження № 14–325цс18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78215412>

Постанови Верховного Суду від 20 червня 2018 року у справі № 756/14404 (провадження № 61–24789св18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74927169>

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя». Вісник Верховного Суду України. 2008. № 1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS07651>

Крат В. І. Переважне право купівлі частки в спільній частковій власності. *Нотаріат для вас*. 2010. № 12 (134). С. 32–38; № 1–2 (135–136). С. 62–70.

Надьон В. В. Обов'язки подружжя, що виникають з приводу спільної сумісної власності. *Проблеми законності*. Вип. 132. 2016. С. 46–49.

Надьон В. В. Укладення договору одним із подружжя без належної згоди другого. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С. 51–58.

Явор О. А. Презумпція спільності права власності подружжя на квартиру та підстави її спростування. *Visegrad Journal on Human Rights*. Issue 2. 2022. С. 187–191.

Явор О. А. Юридичні факти в сімейному праві України: усталені підходи і новітні тенденції. Монографія. Харків: Право, 2016. 351 с.

Olga A.Yavor, Viktoriia V. Nadon, Olena O. Ruban. Transformation of legal regulation of family relations under the impact of scientific progress *ASTRA Salvensis*, Supplementno. 1, 2019. С. 523–537.

Тема 18. Захист права власності

(питання для обговорення)

1. Поняття та засади захисту права власності.
2. Цивільно-правові засоби захисту права власності. Види позовів про захист права власності.
3. Віндикаційний позов.
4. Порядок розрахунків при витребуванні майна із чужого незаконного володіння.
5. Негаторний позов.
6. Позов про визнання права власності.
7. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності.

Завдання

1. 15 січня 2015 року Нечипорук була оголошена померлою. У зв'язку із відсутністю у неї спадкоємців, її майно, у тому числі, будинок площею 150 м.кв., перейшло у власність територіальної громади. У подальшому територіальна громада переоблаштувала цей будинок для розміщення дитячого садку, зробивши прибудову. Після таких дій площа будинку зросла до 350 кв. м.

У лютому 2021 року Нечипорук з'явилася до населеного пункту за місцезнаходженням свого майна. Свою тривалу відсутність вона пояснила тим, що потрапила у дорожньо-транспортну пригоду, втратила пам'ять, а документів, згідно з якими можна було ідентифікувати її особу, у неї при собі не було. Від друзів Нечипорук дізналася, що вона була оголошена померлою, а належне їй майно перейшло у власність територіальної громади.

Після звернення до суду Нечипорук рішення про оголошення її померлою було скасовано. Вона звернулася до уповноважених органів територіальної громади із вимогою про повернення їй будинку. Територіальна громада відмовилася задовольнити ці вимоги, мотивуючи свою відмову тим, що вона є власником спірного будинку на законних підставах, на переобладнання будинку під дитячий садок було витрачено значні кошти, повернення будинку призведе до того, що дитячого садку у населеному пункті не буде у зв'язку із чим виникне значна соціальна проблема.

Нечипорук звернулася до територіальної громади із віндикаційним позовом про витребування будинку із чужого незаконного володіння.

На яке питання розраховане завдання? Що є предметом віндикаційного позову? Чи є підстави для задоволення позову Нечипорук ? Яке рішення має винести суд?

2. Петренко передала за договором майнового найму ТОВ «Радій» автомобіль BMW. У договорі сторони обумовили, що ТОВ може передавати цей транспортний засіб у прокат. ТОВ «Радій» уклало із Фесенком договір прокату згаданого вище транспортного засобу. Фесенко, скориставшись наявністю у нього документів на автомобіль та підробивши довіреність від Петренка на право розпорядження згаданим транспортним засобом, продала його Іванчуку.

Після спливу строку прокату ТОВ «Радій», не отримавши автомобіль від

Фесенка, звернулось до правоохоронних органів із заявою про те, що транспортний засіб знаходиться в угоні. Правоохоронці, за результатами перевірки заяви, повідомили ТОВ про те, що автомобіль зареєстровано на праві власності Іванчука, який і використовує його на законних підставах.

Про згадані обставини ТОВ «Радій» невідкладно повідомила Петренка. Останній звернувся до правоохоронних органів із заявою про викрадення автомобіля та із позовом до суду до Іванчука про витребування майна із чужого незаконного володіння. Факт підпису Петренка у довіреності було підтверджено висновком експертизи. Іванчук заперечував проти позову, наголошуючи на тому, що він є добросовісним набувачем, а факт викрадення транспортного засобу у Петренка не підтверджено вироком суду, який вступив в законну силу. Іванчук повідомив, що Петренко мав би на його думку звернутися із позовом до Фесенка про відшкодування шкоди, якщо той її спричинив, а не вимагати автомобіль у добросовісного набувача. До того ж ним були здійснено витрати на утримання автомобіля (виконано регламентні роботи із технічного обслуговування транспортного засобу (заміна моторного мастила, паливного та повітряного фільтрів, фільтру салону тощо)) та витрати на проведення капітального ремонту двигуна. Загальна сума витрат складала 47 тисяч гривень, з яких 12 тисяч гривень – витрати на утримання автомобіля, а 35 тисяч гривень – вартість капітального ремонту двигуна.

На яке питання розраховане завдання? За яких умов майно може бути витребуване у добросовісного набувача? Чи має право власник вимагати від добросовісного набувача відшкодування витрат на утримання майна? Яке рішення має прийняти суд?

3. Сидорчук передала козу на утримання Вітренко. Вирішивши, що утримувати тварину занадто обтяжливо матеріально та це потребує значних фізичних зусиль, остання подарувала козу своєму знайомому Савченко. Через тривалий час, Сидорчук з'явилася за козою до Вітренко. Остання повідомила, що Сидорчук була відсутньою занадто довго і вона була вимушена подарувати тварину Савченко. Сидорчук звернулася із позовом до суду до Савчека про витребування тварини та доходів у розмірі 1000 гривень (вартість козиного молока, які Савченко отримала від використання кози). У зв'язку із цим, Савченко зазначила, що вона є добросовісним набувачем і не повинна нічого повертати позивачеві, а коза за весь час перебування у неї не доїлася, оскільки потрапила до неї вже хворою і навпаки, вона понесла значні витрати на лікування кози та на її утримання у розмірі 1300 гривень, які їй має компенсувати Вітренко.

Яке рішення має прийняти суд?

4. Осіпенко посадила яблуню на своїй земельній ділянці. Вінніченко, її сусід, тимчасово проживав у цей час за кордоном. Повернувшись додому, він побачив, що гілки із яблуні перекривають йому в'їзд до гаражу, а також перекривають природне освітлення із однієї сторони будинку. У зв'язку із цим він не може поставити автомобіль до гаражу; у кімнатах, які знаходилися у затіненому яблуню боку будинку, з'явилася волога та грибок. Вінніченко звернувся до Осіпенко із вимогою спиляти яблуню. Остання відмовилася від задоволення згаданих вимог, мотивуючи це тим, що Вінніченко скоро знову збирається їхати за кордон на тривалий час і майже не користується будинком, яблуня знаходиться на земельній ділянці, яка належить їй, вона не повинна знищувати свою власність на

догоду сусіду, а продаж врожаю від яблуні приносить Осіпенко, як пенсіонерці значний дохід.

Вінніченко звернувся за консультацією до адвоката.

На яке питання розраховане завдання? Від імені адвоката пояснить Вінніченко, як він має діяти у цій ситуації, щоб захистити порушене право.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності: постанова Пленуму Верховного суду України від 22.12.1995р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95#Text>.

Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. Верховний суд України. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419).

Гнатів О.Б. Захист права власності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Львів, 2014. 202с.

Гузь Є. В. Проблеми віндикації в цивілістиці і правозастосовчій практиці. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 207–211.

Кот О. Превентивні способи захисту права власності у системі захисту прав. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 38–45.

Філонова Ю. М. Захист речових прав на чуже майно в Україні. : дис ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.03. Харків, 2020. 237 с.

Тема 19. Речові права на чуже майно

(питання для самостійного вивчення)

1. Загальна характеристика та види речових прав на чуже майно.
2. Володіння. Право володіння. Фактичне володіння.
3. Поняття користування чужим майном (сервітут).
4. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).
5. Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).
6. Захист речових прав на чуже майно.
7. Підстави та наслідки припинення речових прав на чуже майно.

Завдання

1. Волошин перебуваючи у відпустці влітку 2019 року зустрів Кириченко, з якою вони вирішили спільно проживати однією сім'єю після повернення додому. Оскільки у Кириченко власного житла не було, а Волошин мав у власності житловий будинок в котеджному містечку “Лісне”, то Волошин поселив Кириченко до себе. Шлюб між Волошиним і Кириченко не укладався, проте вони з червня 2019 р. по жовтень 2022 р. проживали разом, вели спільне господарство, мали спільний бюджет. У липні 2022 р. Волошин запідозривши Кириченко у зраді, посварився з нею і наказав збирати речі і забиратися геть з його будинку.

Кириченко відмовилась залишати будинок. Тоді Волошин змінив замки у входних дверях і не пускав Кириченко до будинку. Кириченко звернулася з позовом до суду про визнання за нею права користування житлом у належному Волошину житловому будинку. У судовому засіданні Волошин заявив, що він є власником житлового будинку, а Кириченко жодних прав на цей будинок немає.

Вирішіть спір. Яке рішення має винести суд?

2. У грудні 2022 року Костенко звернувся до суду з позовом, в якому просить суд встановити на його користь земельний сервітут щодо земельної ділянки загальною площею 0,1100 га, яка належить на праві власності Бондаренко. В обґрунтування своїх вимог позивач посилається на те, що на підставі рішення сесії Пісочинської сільської ради від 31.08.2022 року йому видано свідоцтво про право власності на нерухоме майно – житловий будинок загальною площею 373 кв. м, житловою 128 кв. м. Належний йому на праві власності житловий будинок розташований на земельній ділянці площею 0,1100 га з цільовим призначенням для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд власником якої є Бондаренко. Також Костенко зазначає, що нормальне господарське використання ним житлового будинку неможливо без обтяження сервітутом земельної ділянки відповідача. З підстав встановлення земельного сервітуту змушений звернутися до суду.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення має винести суд?

3. У липні 2021 року Коваль та Дмитрюк звернулись в суд з позовом до Грушовенко про розірвання договорів користування земельними ділянками для сільськогосподарських потреб (емфітевзису). Обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, вказують, що вони є власниками земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Вказані земельні ділянки вони передали у користування Грушовенко, уклавши з нею відповідні договори користування земельними ділянками для сільськогосподарських потреб (емфітевзису). Зазначається, що відповідно до п.3.1 та п.3.6 договорів емфітевзису, укладених з Ковалем та Дмитруком, відповідачка за користування земельними ділянками кожного року до 31 грудня зобов'язалась сплачувати позивачам грошові кошти у розмірі 6% та 7% від вартості земельних ділянок, а також зобов'язалась сплачувати земельний податок. Однак, Грушовенко вказаних умов договорів емфітевзису не виконала, плати за землю та земельного податку не сплачувала, внаслідок чого податковими органами нараховані штрафні санкції.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення має винести суд?

4. Карпенко звернулася до суду з позовом до Лагути про визнання договору суперфіцію недійсним та його скасування, зазначаючи, що їй на праві власності належить 189/300 частин житлового будинку інша частина якого належить відповідачці. Розташований житловий будинок з належними до нього будівлями та господарськими спорудами на земельній ділянці, що перебуває у користуванні його власників. Однак у 2022 році відповідачка почала проводити будівельні роботи на земельній ділянці загального користування, повідомивши, що вся земельна ділянка передана їй у користування для здійснення будівництва. На її звернення Шевченківська міська рада повідомила про укладення з Лагутою договору суперфіцію на земельну ділянку площею 0,0910 га для будівництва житлового будинку, господарських будівель і споруд, в який рішенням ради № 553

від 20 грудня 2022 року внесено зміни щодо площі переданої відповідачці земельної ділянки із її зменшенням до 256 кв.м згідно схеми землекористування. Посилаючись на те, що рішення Шевченківської міської ради, на підставі яких укладалися договір та зміни до нього і самі угоди порушують її права, як співвласника будинку, прийняті та укладені без врахування рішення суду від 18.07.1969 року щодо визначення порядку користування спірною земельною ділянкою, що фактично позбавляє її вільно та безперешкодно користуватися частиною переданої їй у користування земельної ділянки, позивачка, з урахуванням уточнень в процесі розгляду справи, просила суд визнати недійсними рішення Шевченківської міської ради, а також укладені з Лагутою договір суперфіцію та додаткового до нього договору.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення має винести суд?

Список нормативно-правових актів та літератури

Крат В. І. Загальна характеристика сервітуту. *Нотаріат для вас*. 2011. № 4 (138). С. 21–29.

Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід правового регулювання зарубіжних країн: [моногр.] В. І. Нагнибіда; Акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва, Лаб. з пробл. адаптації цивіл. законодавства України до стандартів Європ. Союзу. К. :НДІ приват. права і підприємства АПрН України, 2009. – 181 с.

Огляд судової практики Верховного Суду у справах щодо користування земельною ділянкою: сервітут, емфітевзис, суперфіцій. Затверджено на нараді суддів Касаційного цивільного суду від 01 квітня 2019 року. Київ, 2019. 21 стор.

Підпригора О. Речові права на чуже майно за новим Цивільним кодексом України. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 4.

Право власності в Україні: навч. посібник за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. К.: Юрінком Інтер, 2000.

Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищ. госп. Суду України від 17.05.2011 р. № 6 [Електрон. ресурс] URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SDD00021?an=33>

Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 16.04.2004 р. № 7 [Електрон. ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04#Text>

Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва): постанова Вищ. спеціалізов. суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 6 [Електрон. ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-12#Text>

Цюра В. В. Речові права на чуже майно: наук.–практ. посіб. К. : КНТ, 2006. 136 с.

Філонова Ю.М. Захист речових прав на чуже майно в Україні. : дис ... канд.юрид. наук.: спец. 12.00.03. Харків, 2020. 237 с.

Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: монографія. О.С. Яворська. Тернопіль, 2009. 384 с.

Тема 20. Загальні положення про спадкування

(питання для обговорення)

1. Поняття та види спадкування.
2. Час і місце відкриття спадщини.
3. Право на спадкування, усунення від права на спадкування.
4. Склад спадщини. Права та обов'язки осіб, які не входять до складу спадщини.
5. Особливості спадкування окремих об'єктів.
6. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем.
7. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

Завдання

1. У 1996 році в місті Києві померла Абрамова, після смерті якої відкрилася спадщина, що складається з права на земельну частку (пай) розміром 2,7 в умовних кадастрових гектарах. Спадкоємці на земельну частку (пай), які б прийняли спадщину у встановленому законом порядку, відсутні.

На яке питання розраховане завдання? Хто має право прийняти спадщину, якщо: 1) спадкоємці відсутні; 2) спадкоємці відмовилися від прийняття спадщини?

2. 27 жовтня 2018 року померла Кривенко, після смерті якої відкрилася спадщина на належне їй нерухоме майно, зокрема, квартиру за адресою: вул. Берегова, 15 у м. Харкові.

02 травня 2019 року, до нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини звернулася донька померлої – Кривенко. Проте їй було відмовлено у видачі свідоцтва про право на спадщину у зв'язку з пропуском строку на прийняття спадщини.

На думку доньки, строк на звернення з заявою про прийняття спадщини вона не пропустила та своєчасно подала відповідну заяву, оскільки згідно з статтею 254 ЦК України цей строк закінчувався 28 квітня 2019 року, що був вихідним днем. Водночас першим робочим днем було 02 травня 2019 року, саме в цей день вона подала заяву про прийняття спадщини.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити спір? Який спосіб захисту спадкових прав слід застосувати у визначеній справі?

3. Дунаєв знаходився на обліку та отримував страхові виплати в Управлінні виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Донецькій області. 3 липня 2015 року Управлінням виконавчої дирекції фонду соціального страхування України в Донецькій області, Дунаєву було відмовлено у нарахуванні щомісячних страхових виплат на підставі того факту, що місто перебуває під тимчасовою окупацією..

У жовтні 2016 року, Дунаєв помер, його син висловив бажання прийняти спадщину, тому звернувся до нотаріуса з приводу оформлення своїх спадкових прав. Нотаріусом був зроблений запит про суми нарахованих та неодержаних за

життя страхових виплат Дунаєву до Управління виконавчої дирекції фонду соціального страхування України в Донецькій області, але відповідь надана не була.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу? Чи має право правонаступник отримати у спадок невиклачені Дунаєву страхові виплати? Чи повинен Фонд соціального страхування нараховувати і виплачувати страхові виплати на окупованих територіях? Що входить у склад спадщини?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Вищий спеціалізований суд; Лист від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>

Про судову практику в справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 22.02.2012 № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-2022-%D0%BF#Text>

Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2014 року № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF#Text>

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 11.05.2011 № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text>

Про затвердження Положення про Спадковий реєстр: наказ Міністерства юстиції України; Положення, Форма типового документа, Заява від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text>

Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: наказ

Міністерства юстиції України; Положення від 18.05.2009 № 870/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09#Text>

Бірюков І. А. Поняття та характеристика спадкових правовідносин. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (106). С. 26–35.

Главач І. І. Теоретичні питання класифікації учасників спадкових правовідносин. *Збірник наукових статей*. 2017. С. 201–210. URL: lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9278/1/1051-Текст%20статті-2160-1-10-20191031.pdf

Калінюк А. Л. Особливості реалізації спадкових прав вітчизном, мачухою: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. № 2. 2020. С. 45–53.

Кравчик М. Б. Спадкові правовідносини як механізм здійснення спадкових прав. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 3. С.102–107.

Крат В. І. У спадкових спорах застосовуються як принципи приватного права, так і принципи, що характерні для права спадкового. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1289744/>. Опубліковано 29.06.2022

Крат В. І. Принципи приватного та спадкового права важливі при вирішенні спадкових спорів. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1308308/>. Опубліковано 17.08.2022

Кухарев О. Є. Правові підстави повернення спадкоємцю відумерлого майна. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 203–207.

Кухарев О. Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування: практичний посібник. Друге видання. Київ: Алерта, 2020. 362 с.

Кухарев О.Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.

Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: монографія. Київ: Алерта, 2019. 498 с.

Михайлів М. О. Правова природа права на спадкування в міжнародному приватному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 165–168.

Надьон В. В. Права та обов'язки (у сукупності) як складові спадщини. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 147–151.

Печений О. П. Війна як фактор впливу на спадкові правовідносини. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-yak-faktor-vplyvu-na-spadkovi-pravovidnosyny/>

Печений О. П. Визначення складу спадщини за цивільним законодавством України: окремі проблемні питання. *Вісник НААУ*. 2019. № 6 (54). С. 21–27.

Розгон О. В. Особливості виконання зобов'язань спадкодавця перед кредиторами. *Вісник НААУ*. 2019. № 6 (54). С. 28–37.

Рубан О.О. Особливості усунення від права на спадкування за українським та європейським законодавством. *Європейські перспективи*. № 4. 2021. С. 151–156.

Спасибо-Фатеева І. В., Надьон В. В. Правова природа обов'язків у спадкових правовідносинах. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 66–75.

Спасибо-Фатеева І. В. Спадкове право крізь призму судової практики: монографія. Київ: Екус, 2022. 536 с.

Спасибо-Фатеева І. В. Поняття спадщини та проблеми визначення її складу. *Цивілістика : на шляху формування доктрин : вибр. наук. праці*. Харків : Золоті

сторінки, 2012. С. 555–564.

Ходико Ю. Є. Щодо особливостей правового режиму об'єкта спадкового правовідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 40 (Том 1). С. 87–90.

Тема 21. Спадкування за заповітом

(питання для обговорення)

1. Поняття заповіту та право на заповіт.
2. Види заповіту.
3. Форма заповіту.
4. Заповідальний відказ.
5. Встановлення сервітуту в заповіті.
6. Право на обов'язкову частку у спадщині.
7. Підпризначення спадкоємця.
8. Скасування та зміна заповіту.
9. Недійсність заповіту.
10. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом.
11. Виконання заповіту.

Завдання

1. Після смерті матері (Баранкової), її донька (Довженко), як спадкоємиця 1-ої черги спадкоємців за законом, подала заяву про прийняття спадщини до приватного нотаріуса, яким була відкрита спадкова справа. Після спливу 6-ти місяців донька звернулася з заявою до нотаріуса про видачу свідоцтва про право на спадщину за законом. Проте виявилось, що Баранкова 20 січня 2006 року склала на ім'я своєї сестри заповіт, посвідчений секретарем сільської ради. У відповідності з цим заповітом Баранкова на випадок своєї смерті заповіла все своє майно своїй сестрі (Кривенко). З цих підстав нотаріус відмовив Довженко у видачі свідоцтва про право на спадщину за законом.

Довженко вважає вказаний заповіт недійсним з тих підстав, що при його складанні не дотримано вимог щодо його форми та порядку засвідчення, зокрема, заповіт не містить дати і місця народження заповідача, у ньому не зазначена повна назва посадової особи, яка засвідчила заповіт, не вказано, що ця особа є уповноваженою у посвідченні заповітів, заповідачу роз'яснені не ті статті ЦК України. Також не зазначено, чи прочитано заповіт вголос і чи відповідає він волевиявленню заповідача, оскільки заповіт написаний не власноручно, а за допомогою загальноприйнятих технічних засобів. У заповіті не вказано місце його складання, назва посадової особи, яка поставила в заповіті підпис.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи можна вважати вказані порушення підставою для визнання заповіту недійсним? Чи можливе одночасне прийняття спадщини за законом, і за заповітом? Вирішіть справу по суті?

2. 21 січня 2016 року Димченко склав заповіт, згідно якого заповів належну йому на праві спільної сумісної власності частину квартири у м. Києві, своїй дочці – Кревченко. Заповіт посвідчено радником з консульських питань посольства України у Великій Британії. 15 лютого Димченко помер.

15 серпня 2016 року Кревченко подала до державної нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини після смерті батька. До заяви Кревченко долучила оригінал заповіту та інші необхідні документи.

Постановою державного нотаріуса нотаріальної контори від 21 серпня 2017 року Кревченко відмовлено у вчиненні нотаріальної дії – видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом після смерті її батька на майно, зазначене у заповіті. У постанові була зазначена інформація про відсутність даних про те, що заповіт посвідчено уповноваженою особою у присутності щонайменше двох свідків та, що при посвідченні заповіту було враховано вік заповідача, стан його фізичного здоров'я, в тому числі, наявність захворювання очей. Окрім того, не надано доказів того, що радник з консульських питань є уповноваженою особою вчиняти відповідні нотаріальні дії.

Кревченко вважає, що постанова нотаріуса про відмову у вчиненні нотаріальної дії є незаконною і підлягає скасуванню, оскільки при складанні заповіту повністю дотримано вимоги законодавства України, заповіт складений з дотриманням форми та правил посвідчення консулом заповітів, заповіт не визнавався судом недійсним, а тому нотаріус зобов'язаний видати свідоцтво про право на спадщину.

Як слід вирішити справу? В яких випадках нотаріус має право відмовити спадкоємцю у видачі свідоцтва про право на спадщину? Якщо нотаріус вчинив правомірно, чи має право Кревченко скористатися правом спадкування за законом?

3. Гавринюк за життя склала в один день два заповіти: перший об 11: 00 год, яким все своє майно заповідала Котирейчук, та другий о 15:30 год, яким заповідала лише земельну частку (пай) на користь Котирейчук.

Клімова, як спадкоємець за законом, вважала, що спадкоємець Котирейчук за заповітом успадкувала лише земельну частку (пай), а все інше майно має спадкуватися між всіма спадкоємцями за законом, які в установленний строк прийняли спадщину, а саме житловий будинок та земельні ділянки площею 0,3708 га та площею 0,2179 га.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу? Чи має право спадкодавець змінювати умови заповіту? Хто має право скасувати заповіт?

4. Корнієнко за час життя склала заповіт та заповіла все своє майно на користь свого сина. У зв'язку з хворобою заповідачки та неможливістю підписати власноруч заповіт, за її дорученням, у порядку статті 1253 ЦК України та Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, заповіт був посвідчений при двох свідках, дієздатність яких перевірено посадовою особою, яка вчинила цю нотаріальну дію – секретарем сільської ради.

На яке питання розраховане завдання? Чи має право секретар сільської ради посвідчувати заповіт? Хто повинен роз'яснити права заповідачу при складанні заповіту?

5. 18 травня 2022 р. Ворожейкіна склала заповіт щодо всього свого майна на користь своєї подруги Дудіної, заповіт було посвідчено нотаріально.

15 грудня 2022 р. секретарем селищної ради було посвідчено заповіт Ворожейкіної щодо всього її майна на користь Гриньової. У зв'язку з хворобою Ворожейкіна не могла самостійно підписати заповіт, тому за неї розписалась Гриньова. Свідками виступили чоловік та мати Гриньової. Після смерті Ворожейкіної на її спадщину претендують Дудіна, Гриньова та тітка померлої Вовчаренко.

На яке питання розраховане завдання? Хто із спадкоємців закликається до спадкування? Чи зміниться рішення, якщо заповіт Ворожейкіної на користь Гриньової буде визнаний судом недійсним як вчинений під впливом насильства? Чи має право тітка померлої успадкувати частину майна?

6. Після смерті Кобзева його спадщину, що складалася з предметів звичайного домашнього вжитку та вкладу у банку, прийняв брат, який проживав разом з ним вісім років та на користь якого був складений заповіт. Повнолітня непрацездатна донька померлого, яка проживає окремо від батька в іншому місті, подала позов про визнання заповіту недійсним. Вона вважає, що має право на обов'язкову частку у спадщині батька.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

7. При складанні заповіту Дьомін зазначив, що його донька отримує право на спадкування, якщо буде проживати у м. Києві, а син – якщо закінчить Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого у м. Харкові. На момент смерті Дьоміна його донька проживала у м. Одесі, а син навчається на третьому курсі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у м. Харкові. Донька спадкодавця звернулася до нотаріуса і зазначила, що має намір оскаржити дійсність заповіту щодо умови її проживання, оскільки вона не знала про наявність у заповіті такої умови. Син спадкодавця вважає, що він має право на отримання спадщини, тому що для прийняття спадщини встановлений шестимісячний строк, а диплом про закінчення університету він отримає через два роки.

На яке питання розраховане завдання? Проаналізуйте позиції спадкоємців.

8. Подружжя Криворученко звернулося до нотаріуса з проханням надати консультацію щодо таких питань: що таке заповіт подружжя, його форма та зміст; як вирішується доля спільного майна подружжя, щодо якого вони уклали єдиний заповіт, після смерті одного з подружжя; чи входить до складу спадщини майно, набуте подружжям до шлюбу або за договором дарування; що таке спадковий договір і чим він відрізняється від заповіту подружжя; чи може бути скасовано заповіт повністю або в його частині у випадку смерті одного з подружжя; які передбачені заходи по забезпеченню виконання заповіту подружжя?

Дайте відповіді на питання подружжя Криворученко.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Вищий спеціалізований суд; Лист від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>

Про судову практику в справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 22.02.2012 № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-2022-%D0%BF#Text>

Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2014 року № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF#Text>

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 11.05.2011 № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text>

Про затвердження Положення про Спадковий реєстр: наказ Міністерства юстиції України; Положення, Форма типового документа, Заява від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text>

Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: наказ Міністерства юстиції України; Положення від 18.05.2009 № 870/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09#Text>

Анікіна Г.В. Особливості спадкування за заповітом за законодавством зарубіжних країн. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 138–142.

Кернична С. Форма заповіту як обов'язкова умова його дійсності в українському законодавстві та законодавстві окремих європейських країн (Франції, Німеччини, Польщі). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua>.

Кучер В. О. Спадкові відносини за законодавством України та країн ЄС: окремі питання правозастосовчої практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 121–125.

Кобзар В. В. Актуальні питання правового регулювання спадкування за заповітом. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. Вип. 32. Том 2. С. 45–48.

Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів: колективна монографія; за ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонova Є.О. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с.

Private law codifications in Belgium. 2012. № 2. Р. 112–118. URL: <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/taiwan2012HeirbautandSt>.

Inheritance tax and law in Czech Republic. URL: <https://www.globalpropertyguide.com/Europe/Czech–Republic/Inheritance>.

Тема 22. Спадкування за законом

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття та черговість спадкування за законом.
2. Зміна черговості одержання права на спадкування.
3. Спадкування за правом представлення.
4. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Завдання

1. Червоненко К. є спадкоємицею померлої матері за законом. У зв'язку з тим, що Червоненко К. пропустила строк для прийняття спадщини, вона звернулася до суду із позовом про визначення додаткового строку для прийняття спадщини після смерті її матері. Але до вирішення судом цього питання, вона померла. Спадкоємцем за законом Червоненко К. є її син – Червоненко Л.

Чи може бути син – Червоненко Л. спадкоємцем майна щодо якого відкрита спадкова справа на мати – Червоненко К, але яка не встигла прийняти спадщину, у зв'язку зі смертю?

2. У Симоненко було два сина, один з яких є особою з інвалідністю з дитинства. За життя Симоненко склала заповіт, відповідно до умов якого все майно – ½ квартири та дві земельні ділянки були заповідані дорослому працездатному сину. Отримавши щодо спадщини відмову у нотаріуса особа з інвалідністю за допомогою опікуна звернулась до суду із позовом про визнання права власності на частину майна померлої матері на підставі статті 1241 ЦК України – «право на обов'язкову частку у спадщині».

Чи має право особа інвалід отримати обов'язкову частку у спадщині?

3. Позичальник і власник будинку, що перебуває в іпотеці, помер. У виконавчій службі на виконання залишилось рішення суду, де відповідачем був померлий, про стягнення боргу: заборгованості за кредитом, пені, судових витрат. Банк звернувся до суду із заявою про заміну сторони у виконавчому провадженні на спадкоємця (у справі їх декілька). Проте у матеріалах справи були відсутні

відомості про те, хто зі спадкоємців прийняв спадщину, про обсяг отриманого у спадщину майна, про частки спадкоємців у спадковому майні, зокрема у будинку, який перебуває в іпотеці.

Як слід вирішити справу? Чи зобов'язані спадкоємці відповідати за борги спадкодавця? У яких випадках, смерть спадкодавця припиняє боргові зобов'язання?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Вищий спеціалізований суд; Лист від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>

Про судову практику в справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 22.02.2012 № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-2022-%D0%BF#Text>

Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2014 року № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF#Text>

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 11.05.2011 № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text>

Про затвердження Положення про Спадковий реєстр: наказ Міністерства юстиції України; Положення, Форма типового документа, Заява від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text>

Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: наказ

Міністерства юстиції України; Положення від 18.05.2009 № 870/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09#Text>

Надьон В.В. Обов'язки спадкоємців, що виникають при спадкуванні за законом. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1(9). С. 1–13.

Рубан О.О. Усунення від права на спадкування одного з батьків. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.24>. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. № 69 (2022) С. 138 – 142 URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254541/251761>

Сегенюк А. В. Особливості спадкування за законом. *Часопис цивілістики*. 2020. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8687/32.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Желіховська Ю. В. Поняття та юридична природа «спадкового представлення». *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». 2013. Т.26 (65). № 2–1. Ч.1. С. 261–265. URL: lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9278/1/1051-Текст%20статті-2160-1-10-20191031.pdf

Тема 23. Здійснення спадкових прав

(питання для обговорення)

1. Право на прийняття спадщини та способи його здійснення.
2. Строки прийняття спадщини та наслідки їх пропущення.
3. Відмова від прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини на користь іншої особи.
4. Перехід права на прийняття спадщини (спадкова трансмісія).
5. Відумерлість спадщини.
6. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділ їм певного спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини.
7. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців.
8. Охорона спадщини та управління нею.
9. Оформлення права на спадщину.

Завдання

1. Після смерті Турівської 10 квітні 2019 року залишилася квартира, автомобіль та грошовий вклад у банку, що належали їй на праві власності. Син та дочка померлої, які проживали в іншому місті, у серпні 2019 року звернулися до нотаріуса за місцем відкриття спадщини і подали заяви про прийняття спадщини після їх померлої матері.

Також спадкоємці розповіли нотаріусу, що їх батько (чоловік померлої Турівської, який постійно проживав разом із жінкою) вирішив не приймати спадщину після їх матері, щоб належне їй майно одразу успадкували діти, тому повідомив, що не виявив бажання звертатися до нотаріуса з заявою про прийняття спадщини у 6-місячний строк з часу відкриття спадщини.

Поміркуйте, з якими питаннями пов'язане дане завдання? Який зміст права на прийняття спадщини? Чи буде в цьому випадку бездіяльність чоловіка померлої

Турівської неприйняттям спадщини або відмовою від неї? Надайте роз'яснення спадкоємцям.

2. До юридичної фірми «СТАТУС» у червні 2022 звернулася за консультацією Базилевич. Вона повідомила юристу, що 01 вересня 2021 року помер її батько, який проживав у м. Харків і після якого залишилася спадщина. Жінка зазначила, що вона була єдиним спадкоємцем, однак на момент смерті батька вона працювала в Ірландії по довгостроковому контракту, який мав закінчитися 25 лютого 2022 року. Після цього вона планувала повернутися до України і подати заяву про прийняття спадщини після померлого батька. Оскільки 24 лютого 2022 року в Україні почалася війна, Базилевич через небезпеку прийняла рішення тимчасово залишитися за кордоном і не змогла вчасно подати заяву про прийняття спадщини у встановлений законом строк. Таким чином, жінку цікавило наступне питання: чи може вона все ще реалізувати своє право на прийняття спадщини за таких обставин і який для цього існує спосіб?

Назвіть у які способи відповідно до положень ЦК України може реалізувати свої права спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини? Надайте консультацію по вказаній справі. Чи зміниться Ваша консультація, у разі наявності інших спадкоємців, крім Базилевич, які прийняли спадщину, однак погоджуються, що вона також має таке право.

3. У липні 2020 року Юркевич захворів на Covid-19. Внаслідок тяжкого перебігу захворювання він помер 10 серпня 2020 року у лікарні. Після його смерті залишилася квартира та автомобіль, які він заповідав своїй дружині та доньці.

Разом із дружиною та дочкою Юркевича 20 жовтня 2020 року до нотаріуса звернулася також і сестра спадкодавця, Хромченко, яка наполягала на прийнятті спадщини після померлого брата. Зокрема, жінка вказувала, що 01 жовтня 2020 року померла їх з покійним Юркевичем мати, якій було 78 років. На думку Хромченко, її 78-річна мати, будучи непрацездатною мала право на обов'язкову частку у спадщині після смерті Юркевича, однак не встигла її прийняти. Тому будучи єдиним спадкоємцем після смерті матері до Хромченко перейшло й право на прийняття належної померлій обов'язкової частки у спадщині брата.

Що таке спадкова трансмісія? Як повинен діяти нотаріус у такому випадку: прийняти заяву Хромченко про прийняття спадщини чи відмовити в прийнятті такої заяви. Відповідь обґрунтуйте.

4. Васильченко, який постійно проживав у м. Харків, у жовтні 2017 року залишив заповіт. Оскільки чоловік не мав ні дружини, ні рідних, він розпорядився, щоб усе його майно (квартира та гараж в м. Харків, дачний будинок та земельна ділянка у м. Дергачі Харківського району) на випадок смерті перейшло до його позашлюбного сина Петренка, з яким він не спілкувався за життя. 23 травня 2020 року Васильченко помер.

Петренко не виявив бажання приймати спадщину після померлого Васильченка, тому звернувся до нотаріуса та написав заяву про відмову від неї. Заяв про прийняття спадщини від інших можливих спадкоємців за законом до нотаріуса протягом встановленого законом строку більше не надходило.

Які дії повинен вчинити нотаріус за таких обставин? Що таке відумерлість спадщини? Який порядок визнання спадщини відумерлою? Поясніть, хто в описаному випадку може набути прав на майно, що належало спадкодавцю.

5. У квітні 2021 року Богомолів вирішив придбати житловий будинок у с. Бабаї Харківського району. Оскільки чоловік не мав достатньої суми грошей для здійснення покупки нерухомості, він уклав кредитний договір з банком “ДУМБ” строком на два роки. В якості забезпечення кредитного зобов’язання в іпотеку було передано належну Богомоліву на праві власності однокімнатну квартиру в м. Київ.

У грудні 2021 року, Богомолів загинув у ДТП. Після його смерті претензії на спадщину, до складу якої входило наступне майно: житловий будинок у с. Бабаї, однокімнатна квартира в м. Києві, гараж та автомобіль, заявили мати спадкодавця, його дочка та син.

Між спадкоємцями виник спір щодо їх часток у спадщині. Зокрема, дочка вважала, що з огляду на те, що останні 5 років до часу відкриття спадщини вони зі спадкодавцем проживали разом однією сім’єю, вели спільний побут та господарство, то вона має отримати більшу частку у спадковому майні, ніж інші спадкоємці. Не погоджуючись з наведеними аргументами, син Богомолів вирішив звернутися до знайомого юриста, попросивши роз’яснити: на яку частку в спадковому майні він може претендувати? Також чоловіка цікавило питання, чи повинен він буде сплачувати кредит банку у разі прийняття спадщини після батька та який розмір таких сплат? або, можливо, вказане кредитне зобов’язання припинилося внаслідок його смерті?

Грунтуючись на положеннях ЦК України надайте роз’яснення по даній справі. У якому випадку кредитор спадкодавця, позбавляється права вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину?

6. Демченко проживав у м. Чугуїв Харківської області. Через те, що чоловік хворів на лейкоз і усвідомлював можливість своєї швидкої смерті, та, дізнавшись у серпні 2021 року про вагітність своєї дочки, він залишив заповіт на грошовий вклад на користь свого майбутнього онука чи онучки, яка мала народитися через 8 місяців.

30 вересня 2021 року Демченко помер. Спадкове майно, що залишилося після його смерті (крім грошового вкладу вказаного у заповіті) складалося також з квартири, автомобіля та предметів домашньої обстановки та вжитку. Спадкоємцями за законом, дружиною та донькою померлого, 28 листопада 2022 року було подано заяви при прийняття спадщини до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. 05 квітня 2023 року жінки звернулися до нотаріуса з вимогою видати їм свідоцтво про право на спадщину, посилаючись на сплив шестимісячного строку з дня відкриття спадщини. Нотаріус відмовила спадкоємцям, пояснивши це тим, що вона може видати свідоцтво про право на спадщину на зазначене майно лише після народження дитини, якій спадкоємець заповів грошовий вклад.

Який загальний порядок та строки оформлення права на спадщину передбачений ЦК України? Поясніть, чи є правомірними дії нотаріуса? Відповідь обґрунтуйте.

Список нормативно-правових актів та літератури

Спадкове право: крізь призму судової практики. *Монографія за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої*. Харків: Екус, 2021. 536 с.

Бондаренко-Зелінська Н., Бориславська М., Трач О. Суб'єкти права на звернення до суду у справах про визнання спадщини відумерлою. *Університетські наукові записки*. 2021. № 2. С. 70–94. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/80_70-94/pdf

Баб'юк П. М. Способи здійснення права на прийняття спадщини за законодавством України та інших європейських держав. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2021. № 56. С. 23–39. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12256>

Гуменюк К.П. Характеристика інституту відумерлості спадщини. *Форум. Права*. 2017. № 5. URL: <http://forumprava.pp.ua/files/106-111-2017-5-16-.pdf>

Заїка Ю. О., Солтис Н. Б., Проценко В. В., Рябоконт Є. О. Сучасні тенденції розвитку спадкового права (порівняльно-правове дослідження): Монографія. НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака. Київ, 2015. 248 с.

Кухарев О. Є. Актуальні аспекти здійснення спадкоємцями права на прийняття спадщини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 222–225. URL: http://lsei.org.ua/11_2022/50.pdf

Кухарев О. Сутність спадкової трансмісії у спадковому праві України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С. 73–81. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1336/sutnist_spadkovoyi_transmisiyi_u_spadkov.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Розгон О.В. Визнання права власності на спадкове майно за спадковою трансмісією і при спадкуванні за законом у порядку черговості. *Вісник НААУ*. 2020. № 11 (68). С. 54–59. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/343512364.pdf>

Надьон В.В. Обов'язки спадкоємців, що виникають при спадкуванні за законом. *Теорія і практика правознавства*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_8

Федорич І.Я. Здійснення права на спадкування за цивільним законодавством України : дис. на здобуття наук.ступ.к.ю.н. 2018. 236 с. URL: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2018/06/dis_Fedorych-1.pdf

Нестерцова–Собакарь О.В., Кахович О.О. Реалізація спадкових прав. *Право і суспільство*. 2017. № 6. ч. 2. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_2/12.pdf

Кравчик М. Б. Новели реалізації спадкових правовідносин. *Право і суспільство*. 2022. №4. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/11.pdf

Бондаренко–Зелінська Н., Бориславська М., Трач О. Суб'єкти права на звернення до суду у справах про визнання спадщини відумерлою. *Університетські наукові записки*. 2021. № 2. С. 70–94. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/80_70-94/pdf

Гончарова А. В. Спадкова трансмісія та спадкове представлення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К.: Б. в., 2012. 20 с.

Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із

вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя: рішення Науково–експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29 січня 2009 року Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>

Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного суду України від 30 травня 2008 року № 7. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

Рішення Буринського районного суду Сумської області від 21 листопада 2011 року у справі № 2–360/11. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/20341228>

Рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 19 квітня 2012 року у справі № 2/1005/791/2012. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24026196>

Тема 24. Спадковий договір

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття, предмет та форма спадкового договору.
2. Момент набуття права власності за спадковим договором.
3. Сторони у спадковому договорі, їх права та обов'язки.
4. Особливості спадкового договору з участю подружжя.
5. Забезпечення виконання спадкового договору.
6. Розірвання, зміна та припинення спадкового договору.

Завдання

1. Міщенко та Оніщенко уклали спадковий договір посвідчений нотаріально, відповідно до якого до Міщенко переходив житловий будинок, належний Оніщенку, а Міщенко зобов'язувався утримувати Оніщенка до його смерті, поховати його, спорудити надмогильний пам'ятник та доглядати могилу. Оніщенко помер 20.04. 2021 року та був похований Міщенком згідно з умовами договору. У нотаріальну контору звернулася сестра Оніщенка за оформленням права на спадщину. Одночасно вона звернулася до суду з позовом до Міщенка про усунення перешкод у користуванні житловим будинком.

У позовній заяві сестра Оніщенка заявила, що Міщенко не виконує умови договору, а саме: не спорудив пам'ятника, в будинку не проживає і не доглядає за ним, права власності на житловий будинок не оформив.

Дайте правову оцінку ситуації. Що таке спадковий договір? Які спільні та відмінні риси спадкового договору, договору ренти та договору довічного утримання? Чи входить будинок до складу спадщини? Чи правомірні вимоги сестри померлого?

2. Після смерті Максименко О. у 2022 році на спадкування його майна претендують син спадкодавця Максименко І. та його двоюрідна сестра. Спадкове майно складається з будинку, земельної ділянки та автомобіля. Спадкодавець залишив заповіт на все майно на ім'я сина, який було посвідчено нотаріусом у 2017

році. Але у 2019 році Максименко О. уклав спадковий договір із Говардовським Т., який після смерті Максименко О. набув право власності на будинок та земельну ділянку відчужувача. Син спадкодавця звернувся до юриста оскільки вважав дії Говардовського Т. незаконними, скасувати спадковий договір і визнати його єдиним спадкоємцем. Юрист Максименко І. роз'яснив йому, що відповідно до чинного законодавства України заповіт, складений щодо майна, вказаного у спадковому договорі, є нікчемним, а тому пізніше вчинений спадковий договір скасовує заповіт. Максименко І. не погодився із аргументами адвоката і звернувся до суду.

На яке питання розраховане завдання? Чи правомірні вимоги Максименко І.? Яке рішення прийме суд? Чи зміниться рішення суду, якщо спадковий договір був би укладений у простій письмовій формі? Дайте ґрунтовну відповідь.

3. У грудні 2021 року Парубко О. звернувся до суду з позовом до Коломойка К. про стягнення коштів. Позовні вимоги обґрунтовував тим, що 25 жовтня 2019 року між його батьком Парубко А. (набувач) та Коломойко К. (відчужувач) був укладений спадковий договір, за умовами якого відчужувач зобов'язався передати після своєї смерті на користь Парубко А. належну йому на праві приватної власності двокімнатну квартиру, площею 80 кв. м. На виконання спадкового договору та підтвердження справжності його намірів батько передав Коломойко К. грошові кошти у розмірі 100 000 грн 00 коп., про що 25 жовтня 2019 року було складено розписку.

У липні 2020 р. батько помер, спадкоємцем після смерті є Парубко О. На його пропозицію переукласти спадковий договір відповідач відмовився, грошові кошти отримані за розпискою на виконання спадкового договору Коломойко К. не повернув.

Посилаючись на наведене, просив стягнути з відповідача грошові кошти у розмірі 130000 грн. 00 коп., з яких: 100 000 грн. 00 коп. – сума боргу; 30 000 грн. 00 коп. – інфляційні втрати.

У відповідь на позов Коломойко К. вказав, що оскільки набувач за спадковим договором помер, то зобов'язання за спадковим договором припинено. Набувач не поніс будь-яких витрат, пов'язаних з виконанням спадкового договору, а передача грошових коштів відбулася поза межами його умов. Крім того, відповідач вказав, що в розписці зазначено, що спадковий договір укладено ним добровільно при здоровому розумі та ясній пам'яті, з повним розумінням значення своїх дій, без впливу тяжких обставин, в інтересах сім'ї. У разі розірвання вищевказаного договору з його ініціативи або за наявності його вини, він зобов'язується повернути вищевказану суму не пізніше одного місяця з дня розірвання договору. Тому просив у позові відмовити.

Визначте законність спадкового договору та розписки. Проаналізуйте доводи сторін.

Які існують підстави для припинення спадкового договору? Які права мають спадкоємці набувача за спадковим договором у випадку, якщо набувач помер раніше відчужувача?

Вирішіть спір по суті.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30.05.2008 р. № 7. Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Алфьорова Т. М. Правова природа спадкового договору. *Problems and perspectives of modern science and practice*. Abstracts of I International scientific and practical conference. Graz, Austria. 30–31 January. 2020. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=CWgHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA51&ots=5shxYaM-3&sig=OTdhA2Xv8zySyCfAhBFWpJwwSys&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Жилінкова І. В. Актуальні питання спадкового права України: *матеріали до семінару*. інформ.–пр. центр “Ксилон”. 2009. 400 с.

Ієвіня О. Спадковий договір: спірні питання. *Мала енциклопедія нотаріуса: наук.практ. журнал Асоціації приват. нотаріусів Харк. обл.* 2011. № 4. С. 96–106.

Куліцька С. В. Проблемні питання сутності та забезпечення виконання спадкового договору. *Часоп. Київ. ун–ту права*. 2012. № 2. С. 396–399.

Кучеренко Д. С. Спадковий договір: теорія та практика. *Часоп. Київ. ун–ту права*. 2010. № 4. С. 201–206.

Кухарєв О. Є. Спадкове право України: *навч. посібник*. 2013. К.: Алерта.

Кухарєв О. Є. Виконання спадкового договору: нотаріальна та судова практика. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. Вип. 5. С. 140–149.

Луць В. Окремі питання спадкового договору в цивільному праві України. *Юрид. Україна*. 2009. № 9. С. 31–36.

Майданик Р. А. Поняття і правова природа спадкового договору за цивільним законодавством України. *Юрид. Україна*. 2008. № 6. С. 48–61.

Майданик Р. А. Елементи і виконання спадкового договору за цивільним законодавством України. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2008. № 1. С. 95–100.

Нелін О. І. Спадковий договір: історичні аспекти розвитку. *Бюл. М–ва юстиції України*. 2009. № 7. С. 91–97.

Печений О. П. Спадкове право. Х.: Фактор, 2012. 368 с.

Рябоконт Є. О. Деякі аспекти вчинення нотаріальних дій при посвідченні спадкового договору. *Бюл. М–ва юстиції України*. 2010. № 8. С. 111–119.

Спадкове право: крізь призму судової практики: монографія/ за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Екус, 2021. 536 с.

Слома В. М. Спадковий договір за законодавством України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2010. Вип. 25. С. 144–148.

Самойлова І. Спадковий договір: правова природа за законодавством України та країн Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 54–59.

Нестерцова–Собакарь О. В. Спадковий договір як інститут спадкового права України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 147–154.

Шама Н. Поняття та ознаки спадкового договору. *Вісн. Львів. ун–ту. Серія юрид.* Вип. 49. 2009. С. 142–150.

Яворська О. С. Передання майна у власність за спадковим договором. *Унів. наук. записки*. 2008. № 1 С. 62–67.

Тема 25. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття права інтелектуальної власності та його загальна характеристика.
2. Співвідношення права інтелектуальної власності з правом власності.
3. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності.
5. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності.
6. Перехід майнових прав інтелектуальної власності до інших осіб.
7. Строки чинності майнових прав інтелектуальної власності.
8. Способи захисту права інтелектуальної власності судом.

Завдання

1. Художник Буковець, плануючи розпочати роботу над новою картиною, розклав на столі чистий аркуш паперу та відкрив кілька банок акварельної фарби. Коли він вийшов за пензликами в іншу кімнату, його кіт Аполлінарій перевернув банки з фарбами, залив ними папір і розмазав лапами.

Повернувшись, художник винайшов роботу Аполлінарія цілком вдалим твором сучасного мистецтва та, вважаючи себе правоволодільцем авторських прав (оскільки кіт Аполлінарій є його власністю), запропонував видавництву "Modern garbage" набути авторських прав. Видавництво погодилося та звернулося до юриста для консультації та підготовки договору.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи виникли права інтелектуальної власності на картину кота Аполлінарія? І, якщо виникли, хто є володільцем авторських прав?

2. Гуцько відвідав безкоштовний семінар "Як робити гроші з повітря" і записав кілька важливих тез лектора Мажоренка на диктофон. Потім він майже дослівно записав ці фрагменти у вигляді тексту та опублікував від свого імені у соцмережі. Мажоренко виявив цей запис і висунув претензії до Гуцька щодо його видалення з соцмережі. Той претензію не визнав, вважаючи, що лекція звучала усно, ніде на матеріальних носіях особисто Мажоренком не фіксувалася і, отже, Мажоренко не має жодних прав щодо цього матеріалу, оскільки не створив жодного об'єкта інтелектуальної власності, що охороняється.

Дайте правову оцінку ситуації.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text>

Атаманова Ю. Є. Складний результат інтелектуальної діяльності та особливості прав на нього. *Право України*. 2011. № 3. С. 127–138.

Вахонєва Т. Поняття права інтелектуальної власності та його складові. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 24–32.

Гумега О. Досвід європейських країн у процесі вдосконалення цивільно-

правового захисту прав інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 87–95.

Євков А. М. «Проблематика правового регулювання паралельного імпорту товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності, та вичерпання виключних прав в законодавстві України». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Ужгород, 2014. т. 1. № 29. С. 140–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29%281%29__35

Жилінкова О. В. Співвідношення понять «інформація» та «об'єкт права інтелектуальної власності». *Юридична Україна*. 2010. № 8. С. 68–72.

Кохановська О. В. Основні теорії права інтелектуальної власності та їх вплив на розвиток сучасного законодавства в Україні. *Право України*. 2011. № 5. С. 52–59.

Крижна В. М. Інтелектуальна власність: правовий аспект. *Бізнес: зб. систематизованого законодавства*. 2009. № 6. С. 86–90.

Кузнецова Н. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Право України*. 2011. № 3. С. 21–29.

Нерсисян А. Форми захисту прав інтелектуальної власності в Україні: теоретичні аспекти. *Юрид. журн.* 2010. № 6. С. 39–40.

Право інтелектуальної власності України. за ред. В. І. Борисова. Х.: Право, 2008. С. 7–26.

Рудник Т. Проблеми захисту права інтелектуальної власності в Україні: теорет. аспект. *Підприємництво, госп-во і право*. 2012. № 8. С. 8–10.

Стефанчук Р. О. Перспективи розвитку права інтелектуальної власності в Україні (на прикладі особистих немайнових прав). *Право України*. 2011. № 3. С. 45–59.

Ус М. В. Колізії виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності (постановка проблеми). *Юрид. Україна*. 2008. № 7. С. 74–79.

Харитонов О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади) : моногр. О.: Фенікс, 2011. 346 с.

Харитонов О. І. Поняття та види цивільних правовідносин інтелектуальної власності. *Право України*. 2011. № 3. С. 66–77.

Яркіна Н. Є. Спільні права інтелектуальної власності: їх виникнення та здійснення. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2010. № 4. С. 145–155.

Яроцький В. Л. Принцип вичерпання прав на об'єкти інтелектуальної власності. *Цивілістичні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвяч. пам'яті проф. О. А. Підпригорі*. К.: Лазуріт–Поліграф, 2008. С. 114–121.

Тема 26. Авторське право і суміжні права

(питання для обговорення)

1. Твори як об'єкти авторського права, їх різновиди.
2. Суб'єкти авторського права. Презумпція авторства.
3. Поняття співавторства та його різновиди.
4. Особисті немайнові права автора.
5. Майнові права автора, їх зміст та класифікація.
6. Виникнення авторських прав, строки їх чинності. Значення державної

реєстрації авторських прав. Сповідання про авторські права.

7. Поняття суміжних прав, їх об'єкти та суб'єкти.

8. Суміжні права виконавців, виробників фонограм та відеограм, організацій мовлення.

9. Цивільно-правові способи захисту авторських та суміжних прав в судовому порядку.

Завдання

1. Трушкін є відомим блогером, що мандрує різними країнами світу і на своєму YouTube-каналі розповідає про особливості культури та побуту місцевих жителів, а також цікаві факти, що трапилися з ним під час подорожей. Повернувшись з чергової подорожі Трушкін побачив в книжковому магазині нову книгу письменника Копіна «Мандруємо вдома», в якій Трушкін впізнав докладний переказ матеріалу зі свого блогу – опис різних подій, традицій та культурних особливостей, що були показані в його відеороликах. Також в книжці містилися рецепти національних страв, які наводилися Трушкіним.

Також Трушкіну повідомили, що нещодавно підприємцем Шаурменко був відкритий новий ресторан «True-Skin», який пропонує екзотичні страви і меню якого здебільшого складають страви за рецептами з блогу Трушкіна. Трушкін пред'явив претензію до Копіна з вимогою припинення продажу книг, оскільки, на думку Трушкіна, це порушує його авторське право, і компенсації моральної шкоди. Також Трушкін пред'явив претензію до Шаурменка щодо припинення використання викладених ним рецептів (авторське право на які також належить Трушкіну) або ж укладення з ним ліцензійного договору.

Копін претензію відхилив, так як, на його думку, в своїй книжці він лише висвітлював фактичний матеріал, базуючись на розповідях Трушкіна, проте він самостійно у власному літературному стилі створив цей літературний твір. Крім того, блог

Трушкіна – це «розповідь в прямому ефірі», зафіксована на відео. Тому, на думку Копіна, матеріали блогу Трушкіна можуть охоронятися як «виконання» або ж «відеограма» (тобто об'єкти суміжних прав), проте жодних об'єктів авторського права в матеріалах Трушкіна немає.

Шаурменко також відхилив претензію, оскільки вважає, що рецепти Трушкін не винайшов, а дізнався від місцевих жителів різних країн. До того ж Шаурменко вважає, що ці рецепти не отримали охорони, оскільки ніде не були зареєстровані, а лише містяться в мережі Інтернет. І, врешті решт, використовує він рецепти саме з книги Копіна, а не з YouTube, бо вони викладені в тексті і це значно зручніше.

Трушкін подав позови до суду.

Які охоронювані об'єкти авторського права та/або суміжних прав фігурують в цій справі? Які умови їх охорони? Чи порушені права Трушкіна і які саме? Дайте оцінку аргументам сторін та вирішіть справи по суті.

2. Фотограф-натураліст Орлюк, який працює у видавництві «Копірайт», вирішив зробити серію фотографій рідкісних тварин. Для цього він під'єднав датчики руху до декількох фотокамер, встановив їх в заповіднику у місцях можливої появи тварин і налаштував таким чином, щоб камери автоматично спрацьовували, коли тварина з'являється у фокусі. Через кілька днів він отримав кадри тварин і опублікував їх на своєму власному сайті.

Однак згодом Орлюк дізнався, що видавництво «Копірайт» видало книгу, в якій використало фотографії з сайту Орлюка і доповнило їх текстовим описом відповідних тварин. Орлюк пред'явив претензію до видавництва у зв'язку з порушенням своїх авторських прав. Проте видавництво претензію не визнало, мотивувавши тим, що, по-перше, автором твору є людина, що своєю творчістю створила певний твір, а ці фотографії були зроблені не Орлюком, а саме тваринами (за допомогою датчику руху) і тому не охороняються авторським правом взагалі. По-друге, на думку видавництва, якщо б ці фотографії і охороняються авторським правом, то вони вважались би службовими творами і всі майнові права належали видавництву.

Орлюк звернувся до адвоката за консультацією.

Які критерії охорони творів? У чому може полягати «оригінальність» творів? Якими правовими засобами може автор протидіяти незаконному використанню творів? Що таке службовий твір? Кому належать права на службовий твір? Що має порадити адвокат?

3. Панасенко, який є шанувальником серії книг про агента 007 Джеймса Бонда, написав власний роман, в якому розповідається про нові пригоди цього агента, і запропонував його видавництву. Проте видавництво відмовилося від співпраці, оскільки вважає, що Панасенко порушив авторські права, створивши власний роман шляхом переробки творів Яна Флемінга (автора оригінальних книг) без дозволу правоволодільця.

Панасенко заперечив проти цього і запевнив, що його роман – результат не переробки, а власної творчості (всі пригоди він придумав самостійно лише з використанням відомого персонажа – Джеймса Бонда). Тоді Панасенко опублікував свій роман в електронному форматі, створивши особистий профіль на сайті «Samizdat». Але через деякий час адміністрація сайту видала цей твір, пояснивши, що отримала претензію від представника правоволодільця, якому належать права на творчість Яна Флемінга. Адміністрація вважає, що у разі невидалення роману Панасенка до сайту буде пред'явлена вимога щодо відшкодування шкоди за порушення авторських прав. Панасенко наполягав на відновленні продажу свого роману, оскільки, на його думку, до сайту не може бути пред'явлено жодних вимог, тому що саме він розповсюджує цей роман за допомогою функціоналу сайту.

Панасенко звернувся до адвоката за роз'ясненнями.

Що таке переробка твору? Чи охороняються персонажі як такі? Який правовий режим охорони творів в цифровому середовищі? Чи може нести відповідальність сайт?

Яку консультацію має надати адвокат?

4. Програміст Лавренко створив дитячу комп'ютерну гру «Острів скарбів», в якій гравець може управляти одним з персонажів та мандрувати, шукаючи скарби та борючись з піратами. Коли Лавренко запропонував потужній ІТ-компанії викупити права на гру та після певної доробки розповсюджувати її, юрист ІТ-компанії пояснив, що Лавров створив цю гру, не маючи відповідного дозволу правоволодільця.

Лавренко відповів, що твір Р. Л. Стівенсона «Острів скарбів» написаний ще у 19-му сторіччі і тому вже не охороняється авторським правом. Однак юрист ІТ-компанії вказав, що Лавренко, створюючи графіку гри, практично скопіював

зовнішній вигляд персонажів з відомого мультфільму «Острів скарбів», створеного на студії «Київнаукфільм» у 1988 році. Також в якості фонової музики використовується інструментальна обробка пісень з цього мультфільму. Однак Лавренко не погодився, оскільки вважає, що якщо оригінальний твір (роман Р.Л. Стівенсона) вже перейшов у суспільне надбання, то не охороняються і похідні твори. Крім того, мультфільм був створений ще у часи СРСР, а тому не можуть охоронятися за законодавством України.

Дайте правову оцінку аргументам сторін.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792–XII в ред. Закону України від 01.12.2022 р. № 2811–IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2811–20#n7>

Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018 р. № 2415–VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415–19#Text>

Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1756–2001–п>

Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 04.06.2010 р. № 5 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700–10>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0012600–12>.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. (в ред. Паризького Акту від 24.07.1971 року, зміненого 2.10.1979 року) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text

А. С. Штефан. Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів : монографія [та ін. ; за ред. Н. М. Мироненко]. Київ : Інтерсервіс, 2019. 204 с.

Бутнік-Сіверський С. Майнові авторські права як об'єкт спадкування. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2008. № 3. С. 3–12.

Євков А. М. Використання об'єктів авторського права в рекламі в контексті проблематики вичерпання виключних прав. *Проблеми законності*. 2016. № 135. С. 52–59. URL: <https://doi.org/10.21564/2414–990x.135.78668>

Євков А. М. Питання правової кваліфікації комп'ютерної програми як літературного твору або наукової праці». *Часопис Національного університету «Острозька академія»*, Сер. : Право. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2013_2_12.pdf.

Жилінкова О. В. Договори в сфері реалізації авторських прав на музичний твір. Х.: Ксилон, 2008. 212 с.

Зеров К. О. Особливості відповідальності інтернет–посередників за порушення авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет URL: <http://aphd.ua/publication–159/>

Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. *European Union Intellectual Property Law: Formations, Institutes, Directions of Development* : монографія. Київ :

Академперіодика, 2017. 663 с.

Коссак В. М. Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності. К.: Істина, 2007. 208 с.

Крижна В. М. Майнові права інтелектуальної власності як предмет цивільно-правових договорів. *Вісн. госп. судочинства*. 2008. № 5. С. 116–120.

Нецька Л. С. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців. Л. С. Нецька, О. М. Піцан, М. К. Галянтич та ін. Тернопіль: Підруч. і посіб., 2007. 256 с.

Право інтелектуальної власності України: конспект лекцій / В. М. Крижна, Н. Є. Яркіна; за ред. В. І. Борисової. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. 112 с.

Стефанчук Р. О. Перспективи розвитку права інтелектуальної власності в Україні (на прикладі особистих немайнових прав). *Право України*. 2011. № 3. С. 45–59.

Томаров І. Презумпція оригінальності твору: потрібна чи ні? URL: <http://www.legalshift.com.ua/?p=1332>.

Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 6.

Штефан О. Проблеми правового статусу суб'єктів «службового» твору. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип 8, 105–108 URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2010/PPP_8_2009/Shtefan.pdf.

Тема 27. Патентне право

(питання для обговорення)

1. Загальна характеристика патентного права.
2. Винаходи, корисні моделі та промислові зразки як об'єкти правової охорони.
3. Критерії патентоздатності винаходів, корисних моделей та промислових зразків.
4. Набуття прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.
5. Суб'єкти права на винаходи, промислові зразки та корисні моделі.
6. Особисті немайнові та майнові права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.
7. Обмеження прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.
8. Порушення та захист прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Завдання

1. Петренко отримав патент України на винахід «Пристрій для виготовлення газованих напоїв». За його замовленням було виготовлено десять таких пристроїв, які він продав ТОВ «Пролісок» по 25 тисяч гривень за кожен. Довідавшись, що ТОВ «Пролісок» отримує значний прибуток від використання пристроїв, він почав вимагати додаткову щомісячну оплату за використання його винаходу у розмірі 5 відсотків від суми реалізації виготовлених за допомогою його пристроїв газованих напоїв.

Крім того йому стало відомо, що ТОВ «Веселка» фактично використовує його спосіб виготовлення газованих напоїв, хоча для цього воно створило свої установки, які істотно відрізняються від запатентованого ним пристрою, але в результаті вони отримують такий же напій і тим же способом. Петренко звернувся з претензією до ТОВ «Веселка», оскільки вважає, що воно скористалося його ідеєю, а тому повинне сплачувати кошти за це.

Під час поїздки до Польщі Петренко також виявив, що місцеве ТОВ «Інновації» займається виготовленням пристроїв для виготовлення газованих напоїв у точній відповідності з його винаходом і реалізує їх на території Польщі, Німеччини та України. Петренко звернувся до ТОВ «Інновації» з вимогою припинити незаконні дії та відшкодувати йому завдані збитки. Керівництво ТОВ «Інновації» вважає, що виключні права Петренка не поширюються на територію Польщі, тому вони можуть вільно використовувати його винахід.

Петренко звернувся за консультацією до юриста щодо цих трьох ситуацій.

Як співвідносяться виключне право на винахід та право на матеріальний носій, у якому втілено цей винахід? Яку консультацію повинен дати юрист?

2. ТОВ «Альтернативні технології» 15.09.2022 року подало заявку і 10.03.2023 року отримало на своє ім'я патент України на корисну модель «Пристрій для блокування від дітей шухляд і дверцят».

Після цього воно звернулося з претензіями до усіх виробників та продавців зазначених пристроїв з вимогою припинити незаконне використання його корисної моделі або укласти ліцензійні договори і сплачувати винагороду за таке використання. Деякі підприємці погодились на запропоновані умови, деякі припинили цей напрямок діяльності, оскільки при сплаті ліцензійної винагороди він став би економічно не вигідним. Однак ТОВ «Розробки для дому», яке займає центральне місце на ринку з виготовлення та реалізації пристроїв для блокування від дітей шухляд і дверцят, категорично відмовився сплачувати винагороду, аргументуючи свою позицію тим, що:

1) воно уже протягом п'яти років успішно реалізує в значних обсягах зазначені пристрої, а тому новий патент не може бути перешкодою для цього;

2) патент на корисну модель на відміну від патенту на винахід видається під відповідальність заявника, тобто без проведення кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті), а тому ТОВ «Альтернативні технології» не може забороняти іншим продовжувати свою діяльність, оскільки воно недобросовісно запатентувало пристрій, який не відповідає умовам надання правової охорони.

ТОВ «Розробки для дому» звернулося до юриста за консультацією з проханням проаналізувати зазначену ситуацію і порадити, як бути у цій ситуації.

На які питання розраховане це завдання? Які особливості набуття та реалізації прав на корисну модель? Яку консультацію повинен дати юрист?

3. ТОВ «Насолода» розробило і зареєструвало промисловий зразок «Упаковка для кондитерських виробів», який складався з упаковки оригінальної форми з написом «Насолода» з різних сторін. Після тривалого успішного продажу їх продукції у цій упаковці воно виявило, що ТОВ «Смак дитинства» випускає свою продукцію в упаковці такої ж форми. ТОВ «Насолода» звернулося з вимогою до ТОВ «Смак дитинства» припинити порушення їх прав на промисловий зразок. Однак ТОВ «Смак дитинства» заперечувало проти претензії, оскільки воно на упаковці замість написів «Насолода» розмістило свої написи «Смак дитинства», а

тому споживач не вводиться в оману і відсутнє використання промислового зразка.

ТОВ «Насолода» не погодилося з таким тлумаченням і звернулося до суду, оскільки була повністю скопійована форма їх упаковки, а саме заради неї вони і реєстрували промисловий зразок.

Проаналізуйте аргументи сторін.

На яке питання розраховане це завдання? Що визнається використанням зареєстрованого промислового зразка? Яке рішення прийме суд?

4. Працівник Волощук при виконанні трудових обов'язків створив винахід, який значно покращує роботу двигунів. Розуміючи цінність цього об'єкту і можливість його широкого комерційного впровадження, Волощук захотів запатентувати цей винахід лише на своє ім'я. Він звернувся за консультацією до юриста з запитанням, як краще діяти у цій ситуації. Оскільки він ще не повідомив роботодавця про отриманий результат, то його цікавило, зокрема, чи є сенс це робити.

На яке питання розраховане це завдання? Кому належать права інтелектуальної власності на винахід, створений у зв'язку з виконанням трудового договору? Яку консультацію повинен дати юрист?

5. Підприємець Кононенко в процесі своєї діяльності створив пристрій для дозування сипких матеріалів. Він широко його використовував у своїй підприємницькій діяльності, не хвилюючись про оформлення прав інтелектуальної власності. Через п'ять років він отримав претензію від ТОВ «Техно» з вимогою припинити порушення прав на їх винахід. З'ясувалося, що три роки тому ТОВ «Техно» подало заявку на винахід, а рік тому отримало патент і хоче одноосібно виготовляти і реалізувати такі пристрої. Кононенко заперечував проти вимог і звернувся до юриста за консультацією. Крім бажання продовжувати виготовляти і використовувати пристрої для дозування сипких матеріалів у своїй підприємницькій діяльності, його бентежило те, що у патенті винахідником зазначено Сидоренка, який є працівником ТОВ «Техно». Кононенко хотів би, як мінімум, щоб саме він офіційно був визнаний винахідником.

На яке питання розраховане це завдання? Яку консультацію повинен дати юрист? Які переваги і недоліки використання винаходу в режимі секретності без його патентування?

Список нормативно-правових актів та літератури

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р.
URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1678-18>

Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/895_001

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Додаток 1С до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/981_018

Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687–III в ред. Закону України від 01.07.2000 р. № 3687–XII зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688–XII зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>

Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 01.04.2022 р. № 2174–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-ix>

Регламент Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності, затверджено Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 02.03.202 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-21>

Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 р. № 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0364-02>

Правила розгляду заявки на промисловий зразок, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 18.03.2002 № 198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0313-02>

Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-01>

Положення про Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 14.11.2001 р. № 739. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-01>

Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0378-01>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

Крижна В. М., Н. Є. Яркіна; Право інтелектуальної власності України: конспект лекцій. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2008. 111 с.

Правова охорона винаходів і корисних моделей в Україні: проблеми теорії та практики: [моногр.] / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького, Я. Г. Вороніна К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2010. 342 с.

Ярошевська Т. В. Охорона прав промислової власності: приватно-правовий аспект : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2021. 38 с.

Тема 28. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

(питання для обговорення)

1. Загальна характеристика правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.
2. Суб'єкти права на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення.
3. Загальна характеристика комерційного найменування.
4. Співвідношення комерційного найменування, найменування юридичної особи і торговельної марки.
5. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.
6. Поняття, види та умови надання правової охорони торговельним маркам.
7. Правова охорона добре відомих торговельних марок.
8. Особливості реалізації прав на торговельні марки в мережі Інтернет.
9. Поняття географічного зазначення та обсяг його правової охорони.
10. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення та строки їх чинності.
11. Припинення прав на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення.
12. Захист прав на комерційні найменування, торговельні марки та географічні зазначення.

Завдання

1. ТОВ «Автоленд» з 2010 року на території Полтавської області відкрило мережу магазинів під назвою «Автоленд» з продажу автомобілів, запасних частин і всього того, що може знадобитися автомобілістам. 10.02.2023 року воно отримало претензію від ЗАТ «Прогрес» з вимогою припинити неправомірне використання їх торговельної марки «Автоленд». З'ясувалося, що 12.04.2021 року ЗАТ «Прогрес» подало заявку, а 27.02.2023 року отримало свідоцтво на торговельну марку «Автоленд».

ТОВ «Автоленд» з вимогами не погодилося, аргументуючи свою позицію тим, що:

1) воно використовує не чужу торговельну марку, а свій власний об'єкт інтелектуальної власності – комерційне найменування «Автоленд»;

2) ЗАТ «Прогрес» зареєструвало не словесну торговельну марку, а комбіновану, де напис «Автоленд» зроблено оригінальним шрифтом з буквами різного розміру у вигляді автомобіля. Оскільки ТОВ «Автоленд» використовує лише слово «Автоленд» стандартним шрифтом буквами одного розміру, то це у будь-якому випадку не є порушенням прав на комбіновану торговельну марку;

3) ЗАТ «Прогрес» неправомірно отримало свідоцтво на торговельну марку, оскільки воно не відповідає такому критерію надання правової охорони як новизна. Тому, якщо воно і далі буде чинити перешкоди у використанні позначення «Автоленд», ТОВ «Автоленд» звернеться до суду з позовом про визнання зазначеного свідоцтва недійсним;

4) оскільки ТОВ «Автоленд» ще з 2010 року використовує позначення, то воно має пріоритет, а тому ніхто не може заборонити йому продовжувати його

подальше використання.

ЗАТ «Прогрес» з наведеними аргументами не погодилося, оскільки:

1) ТОВ «Автоленд» належать права на комерційне позначення «ТОВ «Автоленд»», яке складається із зазначення організаційно-правової форми юридичної особи «ТОВ» і назви «Автоленд», а тому лише в такому вигляді воно може говорити про використання його комерційного найменування. Якщо ж воно використовує лише позначення «Автоленд» без зазначення організаційно-правової форми, то це є порушенням прав на торговельну марку. Тому ТОВ «Автоленд» могло б говорити про використання свого комерційного найменування лише за умови, що його магазини називалися б «ТОВ «Автоленд»»;

2) ТОВ «Автоленд» має права на своє комерційне найменування лише на території Полтавської області, а територія правової охорони торговельної марки поширюється на всю територію України. Відповідно, якщо ТОВ «Автоленд» захоче відкрити подібні магазини на іншій території України, то навіть назва магазину «ТОВ «Автоленд»» буде порушенням прав на торговельну марку.

Оскільки зазначені товариства самостійно не змогли вирішити конфлікт, то вони звернулися до юристів за допомогою.

На які питання розраховане це завдання? Детально проаналізуйте аргументи ТОВ «Автоленд» і ЗАТ «Прогрес» з позиції законодавства України. Як співвідносяться права на торговельну марку і комерційне найменування? Які роз'яснення дадуть юристи?

2. Відомий мобільний оператор ПАТ «КІЇВСТАР» з'ясував, що різні особи широко використовують його торговельні марки. Зокрема, ТОВ «Веселка» налагодило випуск і продаж спортивного одягу та взуття з написами «КІЇВСТАР» та «KYIVSTAR» і характерною п'ятикутною зіркою. ЗАО «Кондитерпром» у значних обсягах випускає печиво у вигляді зірки з п'ятьма характерними променями і написами «КІЇВСТАР» та «KYIVSTAR».

ПАТ «КІЇВСТАР» звернувся з позовами до зазначених осіб з вимогою припинити використання їх торговельних марок і відшкодувати заподіяні збитки.

Відповідачі проти позовів заперечували, аргументуючи тим, що ПАТ «КІЇВСТАР» може забороняти використання своїх позначень лише щодо телекомунікаційних послуг, а в іншій сфері ці позначення можуть вільно використовувати будь-які особи. До того ж як ТОВ «Веселка», так і ЗАО «Кондитерпром», здійснюють свою діяльність у місті Києві, а тому ніхто не може їм заборонити інформувати споживачів про це, навіть у такий незвичний спосіб.

ПАТ «КІЇВСТАР» повідомило, що йому належить біля сотні торговельних марок, у більшості з яких в тій чи іншій варіації використано позначення зірки, написів «КІЇВСТАР» або «KYIVSTAR». Крім того, зазначені позначення визнані добре відомими торговельними марками. Тому ПАТ «КІЇВСТАР» вважає, що відповідачі недобросовісно користуються його репутацією і отримують від цього значні доходи, а тому повинні припинити свою діяльність, незважаючи на те, що вона не відноситься до телекомунікаційних послуг.

На які питання розраховане це завдання? Чим визначається обсяг правової охорони на торговельну марку? Яка особливість прав на добре відому торговельну марку? Детально проаналізуйте аргументи сторін з позиції законодавства України. Які рішення прийме суд?

3. ТОВ «П'ята стихія», яке зареєстроване і здійснює свою діяльність у місті Миргороді Полтавської області, почало випускати воду в пляшках з назвою «Вода з Миргорода» і продавати її на території всієї України. ЗАО «Миргородський завод продтоварів "Калинка"» (далі – ЗАО), яке має свідоцтво на використання географічного зазначення «Миргородська» для мінеральної води, звернулося до ТОВ «П'ята стихія» з вимогою припинити порушення їх прав на географічне зазначення, видалити з пляшок слово «Миргород» у будь-яких варіаціях або укласти ліцензійний договір і сплачувати ЗАО платежі за використання їх географічного зазначення.

ТОВ «П'ята стихія» не погодилося з претензіями, оскільки воно використовує свердловину, яка розташована рядом зі свердловиною ЗАО у межах географічного місця, з яким пов'язуються особливі властивості, певні якості та інші характеристики мінеральної води «Миргородська». ТОВ «П'ята стихія» вважає, що оскільки воно займається підприємницькою діяльністю на території міста Миргорода, то ніхто не може заборонити йому зазначати дійсне місце виготовлення товару. До того ж як ЗАО, так і ТОВ «П'ята стихія» випускають однакову мінеральну воду, яка за своїм складом належить до хлоридно-натрієвої води малої мінералізації, а тому споживач не буде введенений в оману щодо особливих властивостей, якості та характеристики мінеральної води.

На які питання розраховане це завдання? Детально проаналізуйте аргументи ЗАО і ТОВ «П'ята стихія» з позиції законодавства України. Як співвідносяться права на географічне зазначення і торговельну марку? Яку консультацію повинен дати юрист?

4. ТОВ «Пегас» звернулося до ЗАТ "Дитячий світ" з вимогою припинити порушення прав інтелектуальної власності на його торговельну марку «Пегас». ЗАТ "Дитячий світ" вважало, що оскільки ТОВ «Пегас» займається лише наданням туристичних послуг, то використання такого ж позначення іншими особами при виготовленні дитячих іграшок не порушує прав на торговельну марку.

ЗАТ "Дитячий світ" надало свідоцтво на торговельну марку, яке засвідчувало, що 17.07.2016 року ним було подано заявку, а 31.05.2018 року на його ім'я було зареєстровано позначення «Пегас» щодо усіх 45 класів товарів та послуг.

На підставі отриманої інформації ЗАТ "Дитячий світ" запропонувало укласти ліцензійний договір, за умовами якого воно б за плату отримало право на використання позначення «Пегас». Однак ТОВ «Пегас» від пропозиції відмовилося, аргументуючи це тим, що лише воно хоче мати виключне право на використання цього позначення щодо будь-яких товарів і послуг на території України, а виробництво дитячих іграшок вони вже давно планували, зокрема, як варіант сувенірної продукції для своїх клієнтів.

ЗАТ "Дитячий світ" пригрозило, що якщо не вдасться домовитися добровільно, то вони планують звернутися до суду з однією з трьох можливих вимог:

1) видати примусову ліцензію на торговельну марку «Пегас» щодо дитячих іграшок;

2) про дострокове припинення прав ТОВ «Пегас» на торговельну марку «Пегас» щодо всіх товарів та послуг, крім туристичних, у зв'язку з невикористанням;

3) про визнання за ТОВ «Пегас» права попереднього користувача.

У зв'язку з цим ЗАТ "Дитячий світ" звернувся до юриста за порадою, як краще діяти у цій ситуації.

На які питання розраховане це завдання? Детально проаналізуйте аргументи ЗАО і ТОВ «П'ята стихія» з позиції законодавства України. Як співвідносяться права на географічне зазначення і торговельну марку? Яку консультацію повинен дати юрист?

Список нормативно-правових актів та літератури

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р.
URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано Законом № 1678–VII від 16.09.2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1678-18>

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Додаток 1С до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/981_018

Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689–XII зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16.06.1999 р. № 752–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14>

Про географічні зазначення спиртних напоїв: Закон України від 01.12.2022 р. № 2800–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2800-20>

Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 01.04.2022 р. № 2174–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-ix>

Регламент Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності, затверджено Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 02.03.202 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-21>

Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджені наказом Держпатенту України від 28.07.1995 р. № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95>

Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 10.01.2002 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0064-02>

Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (Ніщцька класифікація). URL: <https://nice.uipv.org/info/classes>.

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Крижна В. Особливості прав на незареєстровані позначення. *Актуальні проблеми співвідношення та взаємовпливу сучасної цивілістичної доктрини, законодавства та практики правозастосування в Україні* : збірник статей до 60-річного ювілею доктора юридичних наук, професора Віталія Леонідовича Яроцького. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 295–311.

Крижна В. М. Суб'єкти права на добре відомі торговельні марки. *Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах* : матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11–12.11.2021). Київ, 2021. С. 184–194.

Крижна В. М. Правомірне використання іншими особами торговельних марок, які стосуються властивостей товару. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права* : матеріали П'ятої міжнародної науково – практичної конференції (Львів, 28 травня 2021 р.). Львів: Юрид. ф–т Львів. нац. ун–ту ім. І. Франка, 2021. С. 75–81.

Тема 29. Інші види прав інтелектуальної власності

(питання для самостійного вивчення)

1. Права інтелектуальної власності на цифрові об'єкти.
2. Права інтелектуальної власності на наукове відкриття та проблеми його реалізації.
3. Права інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми.
4. Права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію та стан її правової охорони.
5. Права інтелектуальної власності на селекційні досягнення (сорти рослин і породи тварин).
6. Права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, об'єкти комерційної таємниці та правовий режим їх захисту.
7. Права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, співвідношення понять «комерційна таємниця» і «ноу-хау».
8. Права інтелектуальної власності на технології, створені за державні кошти.

Завдання

1. Студент Гендов А. подав на реєстрацію твір у жанрі фантастика, виконаний за допомогою чата GPT, визначивши чат-бота соавтором твору. Орган реєстрації відмовив у реєстрації твору на підставі того, що штучний інтелект не може бути автором.

Що має змінити А.І. Гендов у своїй заявці? Чи є порушенням права інтелектуальної власності використання чату GPT при написанні твору?

Чи передбачена в законодавстві України можливість охорони прав інтелектуальної власності на об'єкти, виконані з використанням штучного інтелекту? Яка юрисдикція є найбільш привабливою для захисту таких об'єктів?

2. Приватне підприємство «Лад» звернулося до районного суду з позовом до фізичної особи про відшкодування збитків, завданих розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю. З тексту рішення випливає, що відповідач працював в ПП «Лад» на посаді інженера-системотехніка. Під час роботи мав доступ до технічної документації по технології виробничого процесу нанесення вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі.

Будучи співробітником, він підписав трудовий договір, у якому містилися положення стосовно нерозголошення комерційної таємниці, до якої роботодавець відніс документацію з технології вказаного процесу, обладнання та технологічних процесів, пов'язаних з вакуумним електродуговим покриттям, які стануть відомі під час виконання трудових обов'язків. Після звільнення відповідач створив конкуруюче підприємство ТОВ «Покров», одним з основних видів діяльності якого є нанесення вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі.

Чи може регулювати трудовий договір відносини з приводу інтелектуальної власності? Які ознаки комерційної таємниці та що має встановити суд для визначення наявності чи відсутності порушення прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю? Чи є відшкодування збитків адекватною формою захисту прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю? Чи можна визнати дії співробітника конкурентними?

3. До суду звернулася позивачка, яка звинуватила студентку своєї школи ароматерапевтів у розголошенні ноу-хау «методики ароматерапії для лікування реактивної депресії». Судом було встановлено, що студентка навчалася на курсах ароматерапії, де ознайомила із вказаною методикою для використання її у своїй подальшій професійній практиці. Також Позивачка представила до суду договір про надання навчальних послуг, що містив розділ про нерозголошення ноу-хау, який підписала студентка. В обґрунтування своєї позиції студентка вказала, що дана інформація не є секретною, бо методичка з ароматерапії опублікована на сайті школи. Крім того, в рамках навчання пацієнти могли придбати еліксир - продукт, створений за допомогою ноу-хау, тож фактично секрет ноу-хау розкривався для третіх осіб.

Що таке ноу-хау? Чи є ноу-хау об'єктом права інтелектуальної власності в Україні? Які ознаки інформації мають бути встановлені, для визначення її об'єктом ноу-хау? Чи обґрунтована правова позиція відповідачки?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V [Електрон. ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>

Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII в ред. Закону України від 17.01.2002 р. № 2986-III [Електрон. ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3116-12#Text>

Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05.11.1997 р. № 621/97 [Електрон. ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-XII в ред. Закону України від 21.12.1999 р. № 1328-XIV [Електрон. ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>.

Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин: Закон України від 02.06.1995 р. № 209/95-BP [Електрон. ресурс]. URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/209/95-%D0%B2%D1%80>.

Бєгова Т. До питання про співвідношення понять “ноу–хау” і “комерційна таємниця”. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2007. № 4 (51). С. 256–265.

Підопригора О. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми, сорт рослини, породи тварини у новому Цивільному кодексі України. *Інтелект. власність*. 2004. № 2. С. 3–9.

Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України. За ред. Ю. М. Капіци. К. : Вид. Дім “Слово”, 2006. 1104 с.

Сімсон О. Е. Інноваційне і креативне право: Право знань і творчості. К.: Вид. Дім “Ін Юре”, 2006. 264 с.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Акти цивільного законодавства – нормативно-правові акти, які встановлюють норми, що регулюють цивільні відносини.

Акти цивільного стану – дії та події, що нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

Валютні цінності – це майно (товарні чи фінансові ресурси), що використовується у валютних правочинах, пов'язаних із переходом права власності на валютні цінності та (або) прав вимоги у межах змісту зобов'язань, предметом яких є валютні цінності.

Гроші (грошові кошти) – нормативно визначені та виражені в емітованих в обіг паперових і металевих знаках або у безготівковій формі умовні вартісні одиниці (гривні, копійки), що визнаються у цивільному обороті законним платіжним та кредитним засобом, що забезпечує здійснення всіх видів платежів та розрахунків. Правовий режим грошей (коштів) визначається Конституцією України та законами України.

Джерела цивільного права – форми, в яких знаходять вираження норми цивільного права.

Двосторонній правочин – погоджена дія двох або більше сторін.

Довіреність – письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Донорські органи, анатомічні та біологічні матеріали людини – це придатні для трансплантації органи та тканини донора, призначені для пересадки реципієнту з метою відновлення його здоров'я. Анатомічні матеріали для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів можуть бути вилучені у живого донора чи донора-трупа, тобто людини, стосовно якої встановлена незворотня смерть, у визначених Законом випадках та порядку.

Заповіт – особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті.

Звичай – правило поведінки, яке не встановлено актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин.

Емфітевзис – право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Електроенергія – це вид фізичної матерії, що виробляється на об'єктах електроенергетики, що існує у вигляді електричного току, який може передаватись на великі відстані і через приєднану мережу використовуватись споживачами для забезпечення роботи відповідних приладів, механізмів, обладнання тощо.

Електронні гроші – це емітовані в електронній формі умовні одиниці вартості, що використовуються як засіб платежу в зобов'язаннях між їх емітентами та іншими особами. Особливості емісії та обігу електронних грошей визначаються чинним законодавством України.

Комерційний представник – це особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності.

Конвалідація правочину – надання нікчемному правочину юридичної сили з моменту його укладення.

Консенсуальний правочин – правочин, який вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди щодо його істотних умов у належній формі.

Криптовалюти – це віртуальні фінансові інструменти, що зберігаються в

межах приватних платіжних систем у вигляді даних (програмного коду) у системі блокчейн як умовні облікові одиниці, використовуючись в цивільному обороті як альтернативний засіб платежів і розрахунків у вигляді різноманітних цифрових монет (наприклад, Біткоїн, Ефіріум, Бінанс коін тощо), функціонуючи незалежно від грошей як законного платіжного засобу відповідної країни. Правовий режим відповідного різновиду криптовалют визначається національним законодавством країни, що визнає можливість їх обігу в межах свого цивільного обороту.

Міжнародний договір – договір, укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, регулюється міжнародним правом незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

Непідприємницьке товариство – товариство, яке не має на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Нікчемний правочин – правочин, недійсність якого встановлена законом.

Об'єкти цивільних прав – об'єктом цивільних прав є нематеріальне чи матеріальне благо, на яке спрямована правомірна поведінка чи інтерес особи. Об'єктами цивільних прав є особисті немайнові блага (життя, здоров'я, свобода, особиста недоторканність людини тощо), донорські органи, анатомічні та біологічні матеріали людини, речі, гроші та інші платіжні засоби, цінні папери, цілісні майнові комплекси, електроенергія, тварини, валютні цінності, інше майно, майнові та корпоративні права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага.

Односторонній правочин – дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами.

Особисте немайнове право – міра можливої поведінки управомоченої особи щодо невіддільних від її особистості абсолютних благ немайнового характеру, які позбавлені економічного змісту і надають людині можливість на свій розсуд, без втручання інших осіб, визначити свою поведінку в сфері особистого життя.

Оспорюваний правочин – правочин, недійсність якого прямо не встановлена законом, але який може бути визнаний недійсним судом у разі, коли одна із сторін або інша заінтересована особа заперечують його дійсність на підставах, встановлених законом.

Підприємницьке товариство – товариство, яке здійснює підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками.

Підприємство – єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності.

Позовна давність – строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.

Послуги – це правомірні дії особи, що здійснюються у межах діяльності, корисний ефект від якої задовольняє відповідні потреби особи і споживається в процесі її надання.

Право власності – право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею незалежно від волі інших осіб.

Право інтелектуальної власності – право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт прав інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України та іншим законом.

Правовий режим об'єкта цивільних прав – це нормативно визначений порядок правового регулювання відносин щодо нього. Правовий режим відповідного об'єкта цивільних прав залежить від його властивостей та призначення у цивільному обороті. З метою вирішення окремих завдань регулювання відповідних відносин правовий режим одного об'єкта цивільних прав може частково поширюватись на інший об'єкт.

Правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Представництво – правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Річ – предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Реальний правочин – правочин, що є укладеним з моменту передачі речі або вчинення іншої дії.

Результати робіт – це кінцевий наслідок корисних правомірних дій особи, внаслідок яких створюється нова річ або відновлюються чи поліпшуються властивості існуючих рухомих чи нерухомих речей.

Речове право (в об'єктивному розумінні) – сукупність правових норм, що регулюють відносини між управомоченою особою та всіма іншими суб'єктами з приводу речей та закріплюють можливість цієї особи безпосередньо впливати на річ з усуненням всіх інших осіб.

Речове право на чуже майно – визначена договором з власником або законом міра можливої поведінки управомоченої особи по здійсненню обмежених за обсягом (порівняно з правом власності) правомочностей речового характеру (володіння, користування і розпорядження) стосовно речей, які їй не належать.

Самозахист – застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Сервітут – право користування чужим майном.

Спадкове право (в об'єктивному розумінні) – сукупність цивільно-правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок переходу майна, а також майнових прав та обов'язків померлого до інших осіб.

Спадковий договір – договір, за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача.

Спадкування – перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Спадщина – сукупність прав та обов'язків, що належали спадкодавцю на момент відкриття спадщини, які не припиняються його смертю і переходять до спадкоємців в порядку правонаступництва.

Спільна сумісна власність – власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності.

Спільна часткова власність – власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності.

Строк – певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Суб'єктивне цивільне право – міра дозволеної поведінки, що належить учаснику цивільних правовідносин.

Суперфіцій – право користування чужою земельною ділянкою для забудови.

Суб'єктивний цивільний обов'язок – міра належної поведінки зобов'язаного учасника цивільного правовідношення, яка може полягати в необхідності здійснення дій активного або пасивного характеру.

Тварини – це одомашнені чи дикі живі істоти, біологічні характеристики яких як об'єктів фауни визначають можливість їх утримання людиною як домашніх тварин, як диких тварин у напіввільних умовах чи в неволі, здійснення контролю за їх перебуванням у стані природної волі, а також впливають на їх цивільну оборотоздатність. На утриманні осіб (у власності чи на іншій правовій підставі) можуть перебувати сільськогосподарські, домашні та окремі види диких тварин.

Термін – певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Товариство – організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві.

Удаваний правочин – правочин, що вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили.

Установа – організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їх майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна.

Фідуціарний правочин – правочин, якому властиві особливі, особисто довірчі відносини між його сторонами.

Фізична особа – людина як учасник цивільних відносин.

Фіктивний правочин – це правочин, вчинений без наміру створення правових наслідків, які ним обумовлювались.

Цивільна дієздатність – здатність особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Цивільна правоздатність – здатність мати цивільні права та обов'язки.

Цивільне право як приватне право (в об'єктивному розумінні) – сукупність правових норм, які регулюють шляхом диспозитивного методу особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Цивільні правовідносини – особисті немайнові та майнові відносини, врегульовані нормами цивільного права, що виникають між автономними і рівноправними суб'єктами, які наділені суб'єктивними цивільними правами та суб'єктивними цивільними обов'язками.

Цивільно-правова відповідальність – застосування до правопорушника у випадку здійснення ним протиправних дій або бездіяльності передбачених договором чи законом заходів державного примусу у вигляді додаткових цивільно-правових обов'язків майнового характеру (санкцій).

Цивільно-правовий договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків.

Цінні папери — це випущені в документарній чи бездокументарній формі паперові документи з обов'язковими реквізитами або здійснені зберігачем облікові записи, що посвідчують належні їх володільцям змістовно стандартизовані майнові права, порядок виникнення, передачі, здійснення, відновлення і захисту яких визначається встановленим для них чинним законодавством правовим режимом

об'єктів цивільних прав нормативно визначених видів та груп, що мають підвищену і забезпечену контролем з боку держави оборотоздатність.

Юридична особа – організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента до вивчення поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі тесту, контрольної роботи чи колоквіуму;

- виконання студентами впродовж семестру завдань для самостійної роботи (підготовка презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є іспит. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 60. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю й самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 20 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль				Самостійна робота студентів	Підсум- ковий контроль (іспит)	Підсум- кова оцінка знань
Модуль № 1		Модуль № 2				
п/з	підсумкова к/р	п/з	підсумкова к/р			
max 10	Max 5	max 10	max 5	Max 10	Max 60	max 100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Підсумкова контрольна робота	Max 5	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість несуттєвих помилок
	2	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість суттєвих помилок
	1	Прогалини в знаннях, студент слабо володіє матеріалом роботи
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Оцінка самостійної роботи студента	Max 10	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні й практичні висновки
	8	У роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплені фактичними даними
	6	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість і самостійність у дослідженні
	4	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, відсутні висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом
	2	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи

	0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури і знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою,

		рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших із них за допомогою викладача
	35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
	0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни

***Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти
денної форми навчання***

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за націонал ьною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовуєтьс я в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90–100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80–89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75–79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70–74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60–69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35–59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

**ПРОГРАМНІ ЗАПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЧАСТИНА 1)»**

1. Предмет цивільного права.
2. Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що його обумовлюють.
3. Принципи цивільного права.
4. Функції та система цивільного права.
5. Поняття та види джерел цивільного права.
6. Акти цивільного законодавства та їх дія в часі, в просторі та за колом осіб.
7. Аналогія закону та аналогія права.
8. Поняття, елементи та види цивільних правовідносин.
9. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
10. Цивільна правоздатність фізичної особи.
11. Цивільна дієздатність фізичної особи та її зміст.
12. Повна цивільна дієздатність. Надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка не досягла вісімнадцяти років.
13. Часткова цивільна дієздатність.
14. Неповна цивільна дієздатність.
15. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.
16. Визнання фізичної особи недієздатною.
17. Опіка і піклування.
18. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок, наслідки.
19. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок, наслідки.
20. Фізична особа як підприємець.
21. Поняття юридичної особи та її ознаки.
22. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.
23. Індивідуалізація юридичних осіб.
24. Створення юридичних осіб приватного права.
25. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи приватного права. Органи юридичної особи.
26. Філії та представництва юридичної особи.
27. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації.
28. Припинення юридичної особи шляхом ліквідації.
29. Повне товариство.
30. Командитне товариство.
31. Товариство з обмеженою відповідальністю.
32. Товариство з додатковою відповідальністю.
33. Акціонерне товариство.
34. Виробничий кооператив.
35. Загальна характеристика непідприємницьких товариств і установ.
36. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

37. Поняття та види об'єктів цивільних прав.
38. Речі та їх класифікація.
39. Гроші і валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
40. Поняття та види цінних паперів як об'єктів цивільних прав.
41. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.
42. Поняття правочину та його ознаки.
43. Класифікація правочинів.
44. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину.
45. Форма правочину. Правові наслідки недодержання форми правочину, встановленої законом.
46. Тлумачення правочину. Відмова від правочину.
47. Недійсність правочину.
48. Нікчемні правочини.
49. Оспорювані правочини.
50. Правові наслідки недійсності правочину.
51. Поняття та види представництва.
52. Довіреність: поняття, види, форма, строк.
53. Припинення представництва за довіреністю.
54. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Передоручення.
55. Поняття, засади та межі здійснення суб'єктивних цивільних прав.
56. Поняття та засади виконання цивільних обов'язків.
57. Загальні засади захисту цивільних прав та інтересів.
58. Захист цивільних прав та інтересів юрисдикційними органами.
59. Самозахист цивільних прав.
60. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.
61. Види цивільно-правової відповідальності.
62. Умови цивільно-правової відповідальності.
63. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
64. Поняття строку та терміну. Види строків. Порядок їх обчислення.
65. Поняття позовної давності та межі її застосування.
66. Види позовної давності. Зміна тривалості позовної давності.
67. Початок перебігу позовної давності.
68. Зупинення та переривання перебігу позовної давності.
69. Наслідки впливу позовної давності.
70. Загальна характеристика речового права.
71. Речові права на чуже майно та їх види.
72. Поняття права власності. Право власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні.
73. Суб'єкти і об'єкти права власності.
74. Зміст права власності. Здійснення права власності.
75. Право власності на земельну ділянку. Самочинне будівництво.
76. Право власності на житло.
77. Обов'язки власника та обмеження його прав.
78. Первісні підстави набуття права власності.
79. Похідні підстави набуття права власності.

80. Загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
81. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором.
82. Підстави припинення права власності.
83. Випадки примусового вилучення майна, яке належить особі на праві власності.
84. Загальна характеристика та види права спільної власності.
85. Право спільної часткової власності.
86. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності.
87. Поділ майна, що є у спільній частковій власності, та виділ з нього частки. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників.
88. Право спільної сумісної власності.
89. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності, та виділ з нього частки.
90. Цивільно-правові засоби захисту права власності.
91. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).
92. Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння.
93. Право на захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).
94. Поняття і види спадкування. Склад спадщини.
95. Відкриття спадщини. Час і місце.
96. Спадкоємці. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.
97. Поняття заповіту та його види. Умови дійсності заповіту.
98. Форма заповіту. Порядок посвідчення заповіту. Державна реєстрація заповіту.
99. Скасування і зміна заповіту. Визнання заповіту недійсним.
100. Права заповідача. Заповідальні розпорядження.
101. Право на обов'язкову частку у спадщині.
102. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя.
103. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту.
104. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування.
105. Прийняття спадщини. Строк прийняття спадщини та наслідки його пропущення.
106. Відмова від прийняття спадщини: поняття та наслідки. Відумерлість спадщини.
107. Пред'явлення кредиторами спадкодавця претензій до спадкоємців. Задоволення вимог кредитора.
108. Спадковий договір.
109. Поняття права інтелектуальної власності та його співвідношення з правом власності.
110. Суб'єкти та об'єкти авторського права.
111. Особисті та майнові права авторів. Строки чинності
112. авторських майнових прав, правові наслідки їх закінчення.

113. Загальна характеристика суміжних прав. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав.

114. Особисті та майнові права на об'єкти суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав.

115. Поняття, суб'єкти та об'єкти патентного права.

116. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

117. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та географічне зазначення.

118. Право інтелектуальної власності на торговельну марку.

Електронне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для практичних занять і самостійної роботи студентів з обов'язкової навчальної дисципліни

«Цивільне право (частина 1)»

для студентів 2 курсу

денної форми навчання (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузь знань 08 «Право»

спеціальності 081 «Право»

освітньо-професійної програми «Право»)

Укладачі:	ЯРОЦЬКИЙ Віталій Леонідович, БРОВЧЕНКО Тетяна Ігорівна, БІРЮКОВА Алевтина Геннадіївна, ДАНИЛЕНКО Ольга Володимирівна, ЄВКОВ Андрій Миколайович, ІВАНОВА Ксенія Юріївна, КОЛІСНИКОВА Ганна В'ячеславівна, КРИЖНА Валентина Миколаївна, МАСЛОВА-ЮРЧЕНКО Катерина Олександрівна, МУЗИКА Тетяна Олександрівна, НАДЬОН Вікторія Валентинівна, ПІДДУБНА Вікторія Федорівна, РУБАН Олена Олександрівна, СІМСОН Ольга Едуардівна, ТУПИЦЬКА Євгенія Олександрівна, ФІЛОНОВА Юлія Михайлівна, ЯВОР Ольга Анатоліївна
-----------	--

Відповідальний за випуск В. Л. Яроцький

